

hombat.eu

Full Curriculum

Greek Edition

Funded by the European Union's
Rights, Equality and Citizenship
Programme (2014-2020)

Αναλυτικό Πρόγραμμα του έργου HOMBAT

Διδακτικές Ενότητες	Διάρκεια
1. Βασικοί κανόνες και αλληλογνωριμία - Εκτίμηση Αναγκών	1 ώρα
2. Διερεύνηση στάσεων απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα	2,5 ώρες
3. Τι αντίκτυπο έχουν οι αρνητικές στάσεις στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα;	1,5 ώρα
4. Σχολικό περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς	1,5 ώρα
5. Δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος (2 εκδοχές)	1,5 ώρα
6. Προσωπική δέσμευση (2 εκδοχές)	1 ώρα

Περιεχόμενα

Ενότητα 1:

Βασικοί κανόνες και αλληλογνωριμία - Εκτίμηση Αναγκών

1.1 Περίληψη.....	7
1.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα.....	7
1.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας.....	7
1.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή).....	7
1.5 Δομή Ενότητας.....	8
1.6 Υποενότητα #1:.....	8
1.6.1 Δραστηριότητα 1: «Ας σπάσουμε τον πάγο! – Ώρα να γνωριστούμε καλύτερα!» (10').....	8
1.6.2 Δραστηριότητα 2: <i>Το σπίτι της Εμπειρίας</i> (30').....	11
1.7 Υποενότητα #2.....	13
1.8 Παραρτήματα.....	15
1.8.1 Παράρτημα 1I: Έντυπο: <i>“Το σπίτι της Εμπειρίας”</i>	15
1.8.2 Παράρτημα 1II: <i>Προτεινόμενοι Βασικοί Κανόνες (προβολή οθόνης):</i>	16

Ενότητα 2:

Διερεύνηση στάσεων απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα

2.1 Περίληψη.....	17
2.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα.....	17
2.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας.....	17
2.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή).....	18
2.5 Δομή Ενότητας.....	18
2.6 Υποενότητα #.1: «Ποια είναι η θέση σου; Συμφωνείς ή Διαφωνείς;» (συμμετοχική μέθοδος)..	18
2.7 Υποενότητα #.2:.....	22
2.7.1 Προτεινόμενη εκδοχή: «Από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας;».....	22
2.8 Υποενότητα #.3: <i>Θεωρία – ορολογία σχετική με τη σεξουαλική διαφορετικότητα</i>	28

2.9 Υποενότητα #.4:	
<i>Κατάρριψη μύθων γύρω από τη σεξουαλική διαφορετικότητα.....</i>	33
2.9.1 Προτεινόμενη Δραστηριότητα:	
<i>«Ας μιλήσουμε για όλα!».....</i>	33
2.9.2 Προτεινόμενη εναλλακτική δραστηριότητα:	
<i>40 ερωτήσεις.....</i>	36
2.10 Θεωρητικό Υπόβαθρο για την Ενότητα 2.....	38
2.11 Παραρτήματα.....	53
2.11.1 Παράρτημα 2II:	
<i>Προτάσεις/Δηλώσεις ή Ερωτήσεις για τη Δραστηριότητα «Πίσω από τις λέξεις».....</i>	52
2.11.2 Παράρτημα 2III:	
<i>Παιχνίδι με κάρτες με ορισμούς για το φύλο και τη σεξουαλικότητα.....</i>	57
2.11.3 Παράρτημα 2IV:	
Σχήμα 1 (Βιολογικό Φύλο και Ταυτότητες Φύλου).....	58
2.11.4 Παράρτημα 2V:	
Σχήμα2 (Ερωτικός/Σεξουαλικός Προσανατολισμός).....	59
2.11.5 Παράρτημα 2VI: Πίνακας 40 Ερωτήσεων.....	60

Ενότητα 3:

Τι αντίκτυπο έχουν οι αρνητικές στάσεις στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα;

3.1 Περίληψη.....	62
3.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα.....	62
3.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας.....	62
3.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή).....	63
3.5 Δομή Ενότητας.....	63
3.6 Υποενότητα Α	
<i>«Ο διάδρομος της συνείδησης».....</i>	63
3.7 Μελέτες περιπτώσεων.....	65
3.8 Συμπληρωματικές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εναλλακτικές.....	69
3.9 Θεωρητικό Υπόβαθρο για την Ενότητα 3.....	72

Ενότητα 4:

Σχολικό περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς

4.1 Περίληψη.....	79
4.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα.....	79
4.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας.....	79
4.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή).....	79
4.5 Δομή Ενότητας.....	80
4.5.1 Υποενότητα #.1: «Στη ζούγκλα».....	80
4.5.2. Προτεινόμενη εναλλακτική δραστηριότητα: «Πώς νιώθεις;».....	83
4.6 Υποενότητα #.2:	
4.6.1 Δραστηριότητα 1:	
«Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση» (25').....	84
4.6.2 Δραστηριότητα 2:	
«Ας υιοθετήσουμε το μοντέλο GEEC!» (55').....	86
4.7 Παραρτήματα.....	91
4.7.1 Παράρτημα 4I:	
Φυλλάδιο για τη δραστηριότητα «Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση».....	91
4.7.2 Παράρτημα 4II: Μοντέλο GEEC.....	92
4.7.3 Παράρτημα 4III	
HOMBAT: Κατάλογος προτάσεων με στόχο να γίνει το σχολείο ένας ασφαλής χώρος για ΛΟΑΤΙ άτομα - ΓΙΑ ΤΙΣ/ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΕΣ/-ΕΣ.....	93
4.7.4 Παράρτημα 4IV	
HOMBAT: Κατάλογος προτάσεων με στόχο να γίνει το σχολείο ένας ασφαλής χώρος για ΛΟΑΤΙ άτομα - ΓΙΑ ΤΙΣ/ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ/-ΟΝΤΕΣ.....	96

Ενότητα 5:

Δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος

5.1 Περίληψη.....	98
5.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα.....	98
5.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας.....	98
5.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή).....	99
5.5 Δομή Ενότητας.....	99
5.6 Υποενότητα #1: Τεχνική "Fishbowl".....	99
5.7 Υποενότητα #2: «Αιφνιδιάσε τους!».....	102
5.8 Χρήσιμες πηγές.....	109
5.9 Βίντεο.....	109

Ενότητα 6:

Προσωπική δέσμευση

6.1 Περίληψη.....	110
6.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα.....	110
6.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας.....	110
6.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή).....	111
6.5 Δομή Ενότητας.....	111
6.6 Υποενότητα #.1: <i>Προσωπική δέσμευση.....</i>	111
6.7 Υποενότητα #.2: <i>Διαμορφωτική και συνολική αξιολόγηση για σχολικούς συμβούλους....</i>	115
6.8 Υποενότητα #.3: <i>Διαμορφωτική και συνολική αξιολόγηση για εκπαιδευτικούς.....</i>	116
6.9 Υποενότητα #.3: <i>Συναισθηματική αξιολόγηση.....</i>	117
6.10 Παραρτήματα.....	119
6.10.1 Παράρτημα 6I: Διαμορφωτική Αξιολόγηση.....	119
6.10.2 Παράρτημα 6II: Συνολική Αξιολόγηση.....	120

Ενότητα 1:

Βασικοί κανόνες και αλληλογνωριμία - Εκτίμηση Αναγκών

1.1 Περίληψη

Η **Ενότητα 1** έχει ως στόχο να διευκολύνει την αλληλογνωριμία των συμμετεχουσών/-όντων, να διαμορφώσει συνθήκες που ευνοούν τη συνεργασία και να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον. Η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος διδασκαλίας ή επιμόρφωσης, ιδίως όταν τίγονται ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα, είναι αποτέλεσμα συλλογικής προσπάθειας. Επιπλέον, αποσκοπεί να διερευνήσει τις ανάγκες επιμόρφωσης των συμμετεχουσών/-όντων καθώς και τις προσδοκίες που έχουν από την παρακολούθηση του παρόντος εκπαιδευτικού προγράμματος. Τέλος, στοχεύει να αξιολογήσει το επίπεδο ετοιμότητας των συμμετεχουσών/-όντων για συζήτηση θεμάτων που αφορούν τη ΛΟΑΤΙ κοινότητα και πιο συγκεκριμένα, την αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία.

1.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της Ενότητας, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα είναι σε θέση:

- Να συνειδητοποιήσουν ότι η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στις αίθουσες διδασκαλίας και στο σχολείο γενικά, αποτελεί προϊόν ομαδικής συνεργασίας,
- Να ανακαλύψουν τις ομαδικές δραστηριότητες που μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τις/τους μαθήτριες/-ές, ώστε να υιοθετήσουν ανοικτές και δημοκρατικές στάσεις και συμπεριφορές, και
- Να κατανοήσουν τις επιμορφωτικές ανάγκες που έχουν.

1.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας

Η στρατηγική διδασκαλίας που προτείνεται για την **Ενότητα 1** θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Μία διδακτική προσέγγιση με επίκεντρο την/τον εκπαιδευόμενη/-ο,
- Συμμετοχικές προσεγγίσεις, όπως ασκήσεις αναστοχασμού,
- Ασκήσεις αυτοδιδασκαλίας, και
- Μεθόδους ενεργού μάθησης, σύμφωνα με τις οποίες οι εκπαιδευόμενες/-οι συμμετέχουν ενεργά σε όλη τη διαδικασία της διδασκαλίας.

1.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή)

Τα διδακτικά εργαλεία που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την ενότητα είναι τα εξής:

- Άσκηση για «σπάσιμο του πάγου»,
- Ομαδικές δραστηριότητες, και
- Δραστηριότητες αναστοχασμού.

1.5 Δομή Ενότητας:

Η συνολική διάρκεια της παρούσας ενότητας θα είναι 1 ώρα. Προσπαθήστε να διαχειριστείτε σωστά τον χρόνο που έχετε στη διάθεσή σας, για να προλάβετε να υλοποιήσετε τους διδακτικούς σας στόχους.

Υποενότητα #.1:

Δραστηριότητα 1:

«Ας σπάσουμε τον πάγο! – Ώρα να γνωριστούμε καλύτερα!» – 10 λεπτά

Δραστηριότητα 2:

“Το σπίτι της Εμπειρίας” – 30 λεπτά

Υποενότητα #.2:

«Βασικοί Κανόνες» – 20 λεπτά

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
A 10'	«Ας σπάσουμε τον πάγο! – Ώρα να γνωριστούμε καλύτερα!»	
B 30'	“Το σπίτι της Εμπειρίας”	Έντυπο (Παράρτημα 1I)
Γ 20'	«Βασικοί Κανόνες»	Προβολή οθόνης (Παράρτημα 1II)

1.6 Υποενότητα #1:

1.6.1 Δραστηριότητα 1:

«Ας σπάσουμε τον πάγο! – Ώρα να γνωριστούμε καλύτερα!» (10')

Μέθοδος διδασκαλίας: αναστοχασμός, συμμετοχική δραστηριότητα

Περίληψη: Οι συμμετέχουσες/-οντες προσπαθούν να γνωριστούν μεταξύ τους και να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που πρόκειται να παρακολουθήσουν.

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδευτριες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 10 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Αλληλογνωριμία συμμετεχουσών/-όντων
- Ανταλλαγή ορισμένων προσωπικών και επαγγελματικών πληροφοριών μεταξύ των συμμετεχουσών/-όντων

Προετοιμασία: Βεβαιωθείτε ότι τα μέλη της ομάδας κάθονται σε κύκλο, ούτως ώστε να έχετε οπτική επαφή με όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και επίσης, να ενθαρρύνετε τη συμμετοχή όλων στη συζήτηση.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
5 λεπτά	Καλωσόρισμα και γενική παρουσίαση του προγράμματος	
5 λεπτά	Ανταλλαγή προσωπικών/ επαγγελματικών πληροφοριών	

Εισαγωγή:

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής καλωσορίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες στο εργαστήριο (workshop) και τους δίνει οδηγίες να καθίσουν στις καρέκλες σχηματίζοντας έναν κύκλο. Στη συνέχεια, συστήνεται στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους και παρουσιάζει με συντομία το περιεχόμενο και τους στόχους του έργου HOMBAT.

Σκοπός του έργου “Combating homophobic and transphobic bullying in schools” (HOMBAT) είναι η πρόληψη και η αντιμετώπιση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στην Ελλάδα, την Κύπρο και τη Λιθουανία. Πιο συγκεκριμένα, οι επιμέρους στόχοι του έργου περιλαμβάνουν:

- Πρόληψη και αντιμετώπιση του Ομοφοβικού και Τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία
- Ενίσχυση των ικανοτήτων των επαγγελματιών στον τομέα της εκπαίδευσης (εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σχολικοί σύμβουλοι) σε θέματα πρόληψης και αντιμετώπισης του Ομοφοβικού και Τρανσφοβικού εκφοβισμού
- Προώθηση της συνεργασίας και της ανταλλαγής απόψεων πολυεθνικών φορέων που ασχολούνται με την καταπολέμηση του Ομοφοβικού και Τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία
- Αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τον Ομοφοβικό και Τρανσφοβικό εκφοβισμό στο σχολικό περιβάλλον και τέλος, προσπάθεια έμμεσης μεταβολής των κοινωνικών αντιλήψεων και στάσεων απέναντι στο φαινόμενο αυτό.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2018 με

στόχο τον εντοπισμό των χαρακτηριστικών και τη συχνότητα του Ομοφοβικού και Τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία καθώς και τη χαρτογράφηση των αναγκών των επαγγελματιών στον τομέα της εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του φαινομένου αυτού. Παράλληλα, εγκαινιάστηκε μία εθνική και διεθνής συνεργασία μεταξύ πολλών σχετικών φορέων μέσω της διοργάνωσης ενός εργαστηρίου κοινής στρατηγικής από τον συντονιστή του έργου ΚΜΟΠ με τη συμμετοχή και υποστήριξη του Ολλανδού εταίρου GALE. Ύστερα από αυτή την εκδήλωση, συστάθηκαν εθνικές επιτροπές στρατηγικής σε κάθε χώρα-εταίρο, οι οποίες συνεργάζονται με στόχο τη δημιουργία ενός σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία και την υπογραφή ενός πρωτοκόλλου συνεργασίας για την εφαρμογή του εν λόγω σχεδίου. Το υλικό για την ανάπτυξη ικανοτήτων δημιουργήθηκε από έμπειρες/-ους και εξειδικευμένες/-ους εκπαιδευτριες/-ές του τομέα αυτού με στόχο την επιμόρφωση επαγγελματιών από τον χώρο της εκπαίδευσης στην πρόληψη και την αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο σχολείο. Αυτή την περίοδο, πρόκειται να ολοκληρωθεί και κατόπιν να κυκλοφορήσει μία εκστρατεία ευαισθητοποίησης και αντιπροπαγάνδας που θα συμβάλει αφενός στη διάδοση γνώσεων και γεγονότων που σχετίζονται με το φαινόμενο αυτό και το έργο HOMBAT και αφετέρου στην ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση του κοινού.

Αν θέλετε να κάνετε τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να νιώσουν πιο άνετα και την ομάδα που θα σχηματιστεί πιο συνεκτική, καλό θα ήταν στην αρχή, οι συμμετέχουσες/-οντες να συστηθούν μεταξύ τους, να ανταλλάξουν ορισμένες προσωπικές και επαγγελματικές πληροφορίες και έπειτα, να μοιραστούν με τις/τους υπόλοιπες/-ους τις προσδοκίες και τα συναισθήματα τους για το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Οι δραστηριότητες που ακολουθούν για «σπάσιμο του πάγου» μπορούν να διευκολύνουν τη διαδικασία της μάθησης, να βοηθήσουν όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να νιώσουν ενδιαφέρον και ενθουσιασμό για το πρόγραμμα επιμόρφωσης, καθώς επίσης να χαλαρώσουν και να συμμετάσχουν ενεργά σε αυτό.

Ακόμη, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο για τις/τους εκπαιδευτριες/-ές να έχουν στη διάθεσή τους, από την αρχή των εκπαιδεύσεων, όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία για το επίπεδο γνώσεων των εκπαιδευόμενων και τις ανάγκες τους για υποστήριξη, ούτως ώστε να είναι σε θέση να προχωρήσουν στις απαραίτητες προσαρμογές του εκπαιδευτικού υλικού που θα χρησιμοποιηθεί για τη διεξαγωγή του εργαστηρίου (workshop).

Περιγραφή δραστηριότητας:

Οι συμμετέχουσες/-οντες σχηματίζουν έναν κύκλο. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής τις/τους ζητά να πουν καθεμία/καθένας ενώπιον της ομάδας το όνομά της/του, το επάγγελμά της/του και κάτι που θεωρούν ότι είναι σημαντικό για τον εαυτό τους. Η «σημαντική» πληροφορία που καλούνται να αναφέρουν μπορεί να σχετίζεται με την προσωπική ή την επαγγελματική τους ζωή ή με ένα στοιχείο που τις/τους καθιστά «διαφορετικές/-ούς» σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο.

Κατόπιν, η/ο εκπαιδευτρια/-ής ζητά από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να μοιραστούν με τα μέλη της ομάδας τους το πρώτο πράγμα που τους έρχεται στο μυαλό, όταν σκέφτονται το εργαστήριο (workshop) στο οποίο συμμετέχουν. Μπορεί να είναι μία λέξη ή μία φράση, ένα συναίσθημα, μία προσδοκία που έχουν κτλ. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να τους διευκρινίσει ότι δεν χρειάζεται να το σκεφτούν πολύ και ότι το καλύτερο θα είναι να πουν το πρώτο πράγμα που σκέφτηκαν.

1.6.2 Δραστηριότητα 2:

Το σπίτι της Εμπειρίας (30')

Μέθοδος διδασκαλίας: Μάθηση μέσω διερεύνησης – Βιωματική μάθηση

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματίες από τον χώρο της εκπαίδευσης, σχολικό προσωπικό

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διδακτικοί στόχοι:

- Αναστοχασμός των δυνατών σημείων και των προσωπικών αξιών των εκπαιδευτριών/-ών καθώς επίσης, της πείρας που διαθέτουν στη διδασκαλία θεμάτων κατά του εκφοβισμού
- Παρουσίαση προηγούμενης πείρας σε διδασκαλία κατά του εκφοβισμού
- Ανταλλαγή συναισθημάτων και προσδοκιών

Διάρκεια: 30 λεπτά

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: στίλο, φωτοτυπίες της δραστηριότητας "Το σπίτι της Εμπειρίας".

Προετοιμασία: Βεβαιωθείτε ότι τα μέλη της ομάδας κάθονται σε κύκλο, ούτως ώστε να έχετε οπτική επαφή με όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και επίσης, να ενθαρρύνετε τη συμμετοχή όλων στη συζήτηση.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
7 λεπτά	Οι συμμετέχουσες/-οντες συμπληρώνουν το έντυπο της δραστηριότητας "Το σπίτι της Εμπειρίας".	Φωτοτυπία της δραστηριότητας "Το σπίτι της Εμπειρίας", στίλο (Παράρτημα 11)
23 λεπτά	Οι συμμετέχουσες/-οντες μοιράζονται όσα έγραψαν με την υπόλοιπη ομάδα.	

Περιγραφή δραστηριότητας:

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής εξηγεί στην ομάδα ότι θα ασχοληθούν με άλλη μία δραστηριότητα για να γνωριστούν καλύτερα οι συμμετέχουσες/-οντες μεταξύ τους και να μοιραστούν τις εμπειρίες και τις προσδοκίες τους. Η δραστηριότητα αυτή θα βοηθήσει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να εμπλακούν περισσότερο και με μεγαλύτερη προσήλωση στα επόμενα στάδια του εργαστηρίου.
2. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής μοιράζει σε όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες το έντυπο της δραστηριότητας "Το σπίτι της Εμπειρίας". Στη συνέχεια, τις/τους ζητά να αναστοχαστούν και να συμπληρώσουν τα κουτάκια της δραστηριότητας.
3. Τέλος, οι συμμετέχουσες/-οντες μοιράζονται τις σκέψεις τους με την υπόλοιπη ομάδα. Αν υπάρχει επαρκής χρόνος, οι συμμετέχουσες/-οντες μπορούν να συζητήσουν σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες όσα έγραψαν στη φωτοτυπία πριν την ομαδική συζήτηση όλης της ομάδας.

1.7 Υποενότητα #2:

Δραστηριότητα 2.

Βασικοί Κανόνες (20')

Μέθοδος διδασκαλίας: αναστοχασμός, συμμετοχική δραστηριότητα.

Περίληψη: Οι συμμετέχουσες/-οντες ορίζουν τους κανόνες.

Ομάδα-στόχου: Όλες οι επαγγελματικές ομάδες των συμμετεχουσών/-όντων

Μέγεθος ομάδας: 10-15 άτομα

Διάρκεια: 20 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι: Διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς που θα συμφωνήσουν από κοινού οι συμμετέχουσες/-οντες, ώστε να νιώθουν άνετα και να μπορούν να εμπιστευθούν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.

→ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε το **Εγχειρίδιο – Ενότητα 1**.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής ετοιμάζει την οθόνη προβολής για να παρουσιάσει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες τους προτεινόμενους βασικούς κανόνες. Χαρτιά και στυλό.

Προετοιμασία: Χωρίστε τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
5 λεπτά	Ομαδική συνεργασία	Χαρτιά και στυλό
10 λεπτά	Χωρισμός των συμμετεχουσών/-όντων σε ομάδες	
15 λεπτά	Παρουσίαση προτεινόμενων βασικών κανόνων στην οθόνη προβολής και συζήτηση	

Περιγραφή δραστηριότητας:

1. Εξηγήστε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες ότι κατά τη διάρκεια κάθε εκπαίδευσης ή δραστηριότητας στην τάξη είναι απαραίτητο η ομάδα να έχει συμφωνήσει από κοινού ορισμένους βασικούς κανόνες. Για τον λόγο αυτό, η παρούσα δραστηριότητα επικεντρώνεται στον καθορισμό και την κοινή αποδοχή ενός κώδικα συμπεριφοράς προκειμένου να μπορέσετε με μεγαλύτερη ευκολία να διαμορφώσετε ένα ασφαλές περιβάλλον για μάθηση και αναστοχασμό. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να επισημάνετε στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους πόσο σημαντικό είναι να έχουν σεβασμό, ανεκτικότητα και καλούς τρόπους, όταν συζητούν ευαίσθητα ζητήματα.

2. Χωρίστε τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων.

3. Γράψτε στον πίνακα την εξής ερώτηση: «Κατά τη γνώμη σας, ποιες είναι οι σημαντικότερες παράμετροι που θα πρέπει να λάβετε υπόψη, ώστε να αξιοποιήσετε στο μέγιστο τη συμμετοχή σας σε αυτή την ομάδα επιμόρφωσης;»

Αν το κρίνετε σκόπιμο, διευκρινίστε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες ότι με τη λέξη «παράμετροι» εννοείτε τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να συμπεριφέρονται, να μιλούν και να εκφράζουν τις απόψεις τους σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος επιμόρφωσης. Μπορείτε να τις/τους προτείνετε να σκεφτούν τέτοιους βασικούς κανόνες σε ομάδες (ένας ή δύο κανόνες ανά ομάδα), τους οποίους όλες/-οι οι εκπαιδευόμενες/-οι θα αποδεχθούν και θα συμφωνήσουν να υιοθετήσουν καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης. Δώστε τους 5 λεπτά χρόνο για συζήτηση.

Εναλλακτικά, μπορείτε να τις/τους ζητήσετε αρχικά, να σκεφτούν μία ή και περισσότερες συμπεριφορές που δε θα ήθελαν να συναντήσουν κατά τη διάρκεια των εκπαιδεύσεων και έπειτα, να γράψουν την αντίθετη συμπεριφορά υποδεικνύοντας έτσι, κάποιους από τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς (π.χ. «Δεν θα μου άρεσε να νιώσω ότι δεν με σέβονται»). Το αντίθετο νόημα της πρότασης αυτής αποτελεί συγχρόνως έναν από τους βασικούς κανόνες, δηλαδή ότι: «Οι συμμετέχουσες/-οντες οφείλουν να επιδεικνύουν σεβασμό προς όλες/-ους».

4. Οι συμμετέχουσες/-οντες ανταλλάσσουν ιδέες ως προς τους παραπάνω κανόνες και η/ο εκπαιδευτρια/-ής τους γράφει στον πίνακα. Αφού όλες/-οι εκφράσουν

τη γνώμη τους, η ομάδα επανεξετάζει τους κανόνες και αν τυχόν χρειαστεί, προσθέτει και άλλους που θεωρεί απαραίτητους.

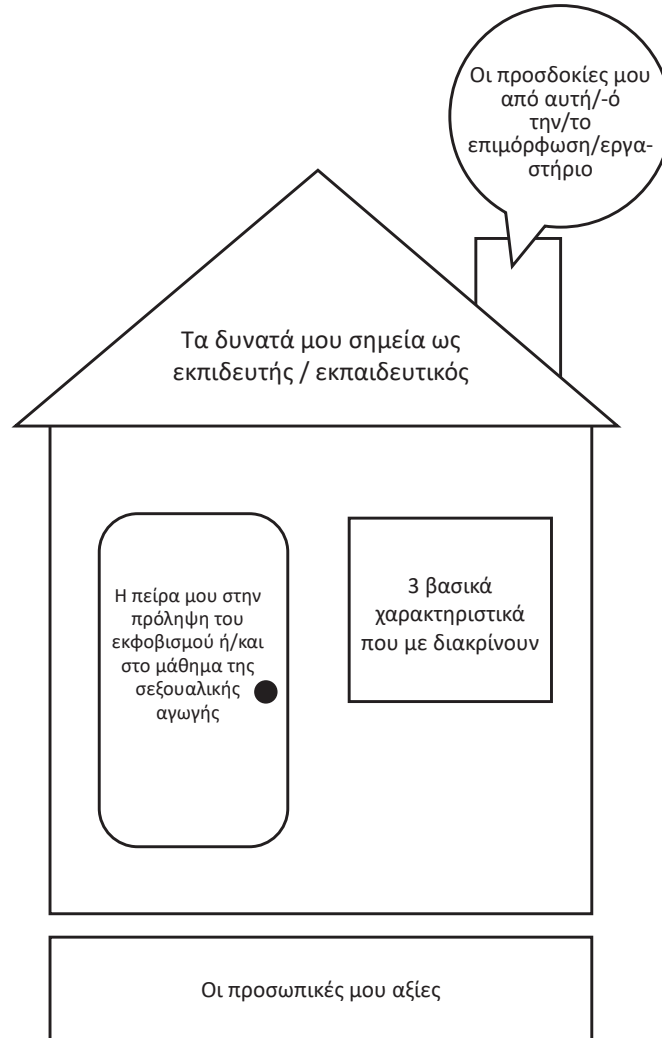
5. Παρουσιάστε τη λίστα με τους Προτεινόμενους Βασικούς Κανόνες (**βλέπε Παράρτημα 1II**) στην οθόνη προβολής και συζητήστε από κοινού όσους δεν ανέφεραν καθόλου προηγουμένως οι συμμετέχουσες/-οντες.

Στο τέλος, εξηγήστε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες ότι οι μαθήτριες/-ές, όταν έχουν διαμορφώσει κοινωνικούς κανόνες που έχουν συμφωνήσει από κοινού και έχουν δεσμευτεί να τους τηρήσουν, αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια και αποκτούν την τόλμη να μιλήσουν ανοιχτά και σε προσωπικό επίπεδο. Βέβαια, από την πλευρά σας ως εκπαιδύτρια/-ής, οφείλετε να παρεμβαίνετε κάθε φορά που γίνεται ένα υποτιμητικό σχόλιο σε βάρος κάποιας/-ου.

Εξίσου σημαντικό είναι η ολοκληρωμένη λίστα που θα προκύψει να τοποθετηθεί σε ένα εμφανές σημείο της αίθουσας. Παράλληλα, η/ο εκπαιδύτρια/-ής θα πρέπει να ανακοινώσει ενώπιον όλων ότι αυτοί θα είναι οι κανόνες συμπεριφοράς που θα πρέπει να ακολουθήσουν όλες/-οι οι συμμετέχουσες/-οντες σε επίπεδο ομάδας, ώσπου να ολοκληρωθεί το πρόγραμμα των εκπαιδεύσεων. Σύμφωνα με έρευνες, η ανακοίνωση αυτή θα πρέπει να γίνεται εντός των πρώτων έξι (6) εβδομάδων του σχολικού έτους. Φροντίστε να αναρτήσετε τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς σε ευδιάκριτο σημείο καθ' όλη τη διάρκεια των εκπαιδεύσεων με θέμα τη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος. Αν κάποια/-ος από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες παρεκτρέπεται, παραπέμψτε την/τον στον κανόνα ή τους κανόνες που αθέτησε και υπενθυμίστε στις/στους υπόλοιπες/-ους ότι συμφώνησαν από κοινού να τηρούν πιστά τους εν λόγω κανόνες.

1.8 Παραρτήματα

1.8.1 Παράρτημα 1I: Έντυπο: “Το σπίτι της Εμπειρίας”.

1.8.2 Παράρτημα 1II: Προτεινόμενοι Βασικοί Κανόνες (προβολή οθόνης):

- **Σεβασμός** — Να δώσετε την αμέριστη προσοχή σας σε κάθε άτομο που παίρνει το λόγο.
- **Εχεμύθεια** — Όσα λέμε ενώπιον της ομάδας, φροντίζουμε να μη διαρρεύσουν εκτός, αλλά να παραμείνουν εμπιστευτικά.
- **Ειλικρίνεια** — Να μιλάτε όσο το δυνατόν πιο ανοιχτά και ειλικρινά χωρίς, όμως, να αποκαλύπτετε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τρίτων (π.χ. συγγενείς, φίλες/-οι ή γείτονες). Δεν υπάρχει πρόβλημα να αναφερθείτε σε περιστατικά που σχετίζονται με τα άτομα αυτά, αλλά μην χρησιμοποιήσετε το ονοματεπώνυμο ή άλλες πληροφορίες που τα ταυτοποιούν σε προσωπικό επίπεδο. Για παράδειγμα, αποφύγετε να πείτε: «Η/Ο μεγαλύτερη/-ος αδερφή/-ός μου...». Αντίθετα, προτιμήστε να πείτε: «Ξέρω κάποια/-ον που...»

- **Δικαίωμα Άρνησης** — Σε κάθε περίπτωση, έχετε το δικαίωμα να αρνηθείτε λέγοντας: «Όχι, δε θα το ήθελα» ή «Θα προτιμούσα να μην απαντήσω σε αυτή την ερώτηση».
- **Μη επικριτική Προσέγγιση** — Μπορείτε να διαφωνήσετε ανοιχτά σε διάφορα θέματα με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σας χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και όχι απλώς προσπαθώντας να τα μειώσετε ή να τα εξευτελίσετε.
- **Προσοχή στον τρόπο που εκφραζόμαστε** — Όταν εκφράζουμε την άποψή μας, είναι προτιμότερο να χρησιμοποιούμε το α' ενικό πρόσωπο («εγώ») αντί του β' ενικού («εσύ»). Για παράδειγμα: «Θεωρώ ότι η ευγένεια είναι σημαντική». Αποφύγετε να πείτε: «Είσαι αγενής και κακοπροαίρετη/-ος!»
- **Ευαισθησία στη Διαφορετικότητα** — Θα πρέπει να έχετε υπόψη ότι τα άτομα που συμμετέχουν στην ομάδα μας ενδέχεται να διαφέρουν μεταξύ τους από πλευράς πολιτισμικού υποβάθρου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου. Επομένως, θα πρέπει να προσέξετε, ώστε να μην κάνετε αδιάκριτα ή επιτόλαια σχόλια.
- **Ανωνυμία** — Μπορείτε να εκφράσετε οποιαδήποτε απορία χρησιμοποιώντας το κουτί προτάσεων.
- **Αποδοχή** — Είναι φυσικό να νιώσετε κάπως άβολα. Οι ενήλικες αισθάνονται αμηχανία, όταν πρέπει να μιλήσουν για ευαίσθητα και προσωπικά ζητήματα, όπως η σεξουαλικότητα.
- **Διασκέδαση** — Θα ήταν ιδανικό να δημιουργηθεί μία ζεστή και ευχάριστη ατμόσφαιρα στη διάρκεια των εκπαιδεύσεων. Η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος συνεπάγεται να είμαστε μία ενωμένη ομάδα, να αλληλοϋποστηρίζομαστε, καθώς και να εκτιμάμε η/ο μία/έναν τα προτερήματα της/του άλλης/-ου.

(Δραστηριότητα που προσαρμόστηκε από: www.glsen.org)

Ενότητα 2:

Διερεύνηση στάσεων απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα

2.1 Περίληψη

Η παρούσα ενότητα έχει ως στόχο να ενθαρρύνει τη διερεύνηση στάσεων απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα σε επίπεδο ομάδας. Επίσης, πρόκειται να συμβάλει στην αμφισβήτηση ετεροκανονικών στάσεων και να προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες σε θέματα ορολογίας περί σεξουαλικής διαφορετικότητας. Παράλληλα, φιλοδοξεί να καταρρίψει μύθους που σχετίζονται με το ζήτημα αυτό μέσω της χρήσης εμπειρικών μεθόδων.

2.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της Ενότητας, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα είναι σε θέση:

- Να συνειδητοποιήσουν ότι έχουν τις δικές τους προσωπικές αντιλήψεις απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα,
- Να κατανοήσουν ότι οι ετεροκανονικές αντιλήψεις επηρεάζουν το εκφοβιστικό περιβάλλον, όπως επίσης την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν περιστατικά ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού και να αντιδρούν απέναντι σε αυτά,
- Να γνωρίζουν ορολογία σχετική με τη σεξουαλική διαφορετικότητα ή/και να ξέρουν σε ποιες πηγές να την αναζητήσουν,
- Να μπορούν να απαντούν σε ερωτήσεις άλλων συναδέλφων, εκπαιδευτικών και μαθητριών/-ών όσον αφορά στη σεξουαλική διαφορετικότητα, και
- Να εκφράσουν τις αντιρρήσεις τους με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση απέναντι σε ομοφοβικούς και τρανσφοβικούς μύθους.

2.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας

Η στρατηγική διδασκαλίας που προτείνεται για την Ενότητα 2 θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Μεθόδους ενεργού μάθησης, σύμφωνα με τις οποίες οι εκπαιδευόμενες/-οι συμμετέχουν ενεργά σε όλη τη διαδικασία της διδασκαλίας και προβληματίζονται γύρω από τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις προσωπικές τους στάσεις (ώστε να κατανοήσουν καλύτερα με ποιον τρόπο διαφορετικές στάσεις και η έκφρασή τους μπορούν να επηρεάσουν το περιβάλλον και το αίσθημα ασφάλειας που νιώθουν ορισμένοι άνθρωποι),

- Μία διδακτική προσέγγιση με επίκεντρο την/τον εκπαιδευόμενη/-ο για την εισαγωγική παρουσίαση όρων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαφορετικότητα, και
- Συμμετοχικές προσεγγίσεις, όπως ασκήσεις αναστοχασμού με στόχο την αναγνώριση και την κατάρριψη μύθων για τη σεξουαλική διαφορετικότητα.

2.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή)

Τα διδακτικά εργαλεία που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την ενότητα είναι τα εξής:

- Το εργαλείο συμμετοχικής μεθοδολογίας «Συμφωνείς ή Διαφωνείς;»,
- Παρουσίαση σε αρχείο PowerPoint/χαρτοπίνακα (flipchart) για τη σεξουαλική διαφορετικότητα, και
- Ομαδική συνεργασία και αναστοχασμός γύρω από ερωτήσεις που δεν θα τολμούσατε ποτέ να ρωτήσετε και μύθους για τη σεξουαλική διαφορετικότητα.

2.5 Δομή Ενότητας:

Η συνολική διάρκεια της παρούσας ενότητας θα είναι 2,5 ώρες. Προσπαθήστε να διαχειριστείτε σωστά τον χρόνο που έχετε στη διάθεσή σας, για να προλάβετε όχι μόνο να υλοποιήσετε τους διδακτικούς σας στόχους αλλά και να δώσετε την ευκαιρία στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους να κάνουν σύντομα διαλείμματα.

Υποενότητα #.1:

«Ποια είναι η θέση σου; Συμφωνείς ή Διαφωνείς;»

(συμμετοχική μέθοδος) – 30 λεπτά

Υποενότητα #.2:

«Από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας;»- 40 λεπτά

Υποενότητα #.3:

Θεωρία – ορολογία σχετική με τη σεξουαλική διαφορετικότητα.

Δραστηριότητα «Λεξιλόγιο σχετικό με τα θέματα για συζήτηση» – 20 λεπτά

Υποενότητα #.4:

Κατάρριψη μύθων γύρω από τη σεξουαλική διαφορετικότητα – 60 λεπτά

2.6 Υποενότητα #.1:

«Ποια είναι η θέση σου; Συμφωνείς ή Διαφωνείς;»

(συμμετοχική μέθοδος)

Τίτλος Δραστηριότητας: «Ποια είναι η θέση σου; Συμφωνείς ή Διαφωνείς;»

Περίληψη: Σε αυτή τη δραστηριότητα, οι συμμετέχουσες/-οντες καλούνται να δηλώσουν αν συμφωνούν ή διαφωνούν με το περιεχόμενο ορισμένων προτάσεων που αναφέρονται σε θέματα σεξουαλικής διαφορετικότητας και κατόπιν, να σχολιάσουν τις μεταξύ τους απόψεις. Η συμμετοχική μέθοδος χρησιμοποιείται σε

αυτή τη δραστηριότητα με στόχο αφενός να δημιουργηθεί πρόσφορο έδαφος για την ανταλλαγή σκέψεων και συναισθημάτων μεταξύ των συμμετεχουσών/-όντων γύρω από τη σεξουαλική διαφορετικότητα χωρίς να νιώθουν ντροπή και αφετέρου να εξασφαλιστεί ότι ακούγονται οι απόψεις όλων.

Ομάδα-στόχος: Σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 30 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Αυτοανάλυση των στάσεων των συμμετεχουσών/-όντων απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα μέσω της ενεργού συμμετοχής τους στη δραστηριότητα
- Κατανόηση του επιπέδου γνώσεων των συμμετεχουσών/-όντων σε θέματα σεξουαλικής διαφορετικότητας
- Προετοιμασία για την περαιτέρω εργασία που απαιτείται για τον εντοπισμό, την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού, αφού πρώτα βεβαιωθείτε ότι οι συμμετέχουσες/-οντες κατανοούν ότι οι προσωπικές τους στάσεις επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Η αίθουσα θα πρέπει να είναι ευρύχωρη, ώστε οι συμμετέχουσες/-οντες να μπορούν να μετακινούνται άνετα στον χώρο. Επιπλέον, θα χρειαστούν δύο (2) φύλλα χαρτί μεγέθους A4 όπου στο ένα θα αναγράφεται η λέξη «ΣΥΜΦΩΝΩ» και στο άλλο η λέξη «ΔΙΑΦΩΝΩ», καθώς και οι προτάσεις που θα χρησιμοποιηθούν για αυτό το παιχνίδι. Βεβαιωθείτε ότι έχουν τοποθετηθεί καρέκλες σε απέναντι πλευρές της αίθουσας σε περίπτωση που κάποιες/-οι από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες δεν αντέχουν την ορθοστάσια.

Προετοιμασία: Πρώτα, πάρτε δύο φύλλα χαρτί μεγέθους A4 και γράψτε στο ένα τη λέξη «ΣΥΜΦΩΝΩ» και στο άλλο η λέξη «ΔΙΑΦΩΝΩ». Μετά, κολλήστε τα δύο χαρτιά σε δύο απέναντι τοίχους της αίθουσας. Φροντίστε να έχετε προετοιμάσει νωρίτερα τις προτάσεις που θα ζητήσετε να σχολιάσουν οι συμμετέχουσες/-οντες. Οι προτάσεις αυτές θα πρέπει να ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη και να είναι τέτοιες που να εγείρουν αντικρουόμενες απόψεις. Να αποφύγετε να γράψετε προτάσεις με τις οποίες όλοι θα συμφωνήσουν, όπως για παράδειγμα «η Γη είναι στρογγυλή».

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3 λεπτά	Επεξήγηση της μεθόδου του παιχνιδιού «Συμφωνείς ή Διαφωνείς;»	
24 λεπτά	<p>Παιχνίδι «Συμφωνείς ή Διαφωνείς;»</p> <p>Διαβάστε δυνατά τις προτάσεις (που παρατίθενται παρακάτω) μία-μία και ζητήστε από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να σκεφτούν αν συμφωνούν ή διαφωνούν με καθεμία από αυτές. Έπειτα, πείτε τους να σταθούν στην πλευρά της αίθουσας που είναι κολλημένο το χαρτί «ΣΥΜΦΩΝΩ» ή «ΔΙΑΦΩΝΩ» ανάλογα με τις απαντήσεις τους. Αφού οι συμμετέχουσες/-οντες έχουν λάβει θέσεις για κάθε πρόταση, ζητήστε από άτομα και των δύο αντίθετων πλευρών καθώς ή/και από όσες/-ους έχουν επιλέξει ουδέτερη στάση να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη. Σιγουρευτείτε ότι οι συμμετέχουσες/-οντες διατυπώνουν σχόλια μετά την ανάγνωση κάθε πρότασης.</p>	<p>5-7 προτάσεις</p> <p>2 φύλλα χαρτί μεγέθους A4 («ΣΥΜΦΩΝΩ»/«ΔΙΑΦΩΝΩ») που θα κολληθούν σε δύο απέναντι τοίχους της αίθουσας.</p> <p>Αυτοκόλλητη χαρτοταινία – θα σηματοδοτεί το όριο (ουδέτερη στάση) μεταξύ του «ΣΥΜΦΩΝΩ» και του «ΔΙΑΦΩΝΩ» (τροποποίηση)</p>
3 λεπτά	Σύντομη περίληψη της μεθόδου	
	<p>Συμπληρωματικές προτάσεις:</p> <p>Η δραστηριότητα αυτή βοηθά να ανακαλύψετε τις στάσεις των συμμετεχουσών/-όντων. Παράλληλα θα μπορούσατε να τους παρουσιάσετε χρήσιμες πληροφορίες για τη σεξουαλική διαφορετικότητα.</p>	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα: Επεξήγηση της μεθόδου του παιχνιδιού (3 λεπτά)

Δώστε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες τις εξής οδηγίες: «Θα ήθελα να σας ζητήσω να σταθείτε όρθιες/-οι για την επόμενη δραστηριότητα. Θα σας διαβάσω δυνατά μερικές προτάσεις και στη συνέχεια, θα ήθελα να σκεφτείτε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από αυτές. Αν συμφωνείτε με την πρόταση που θα ακούσετε, προχωρήστε στην πλευρά της αίθουσας που είναι γραμμένη σε ένα χαρτί στον τοίχο η λέξη «ΣΥΜΦΩΝΩ». Αν διαφωνείτε, προχωρήστε στην πλευρά της αίθουσας που είναι γραμμένη σε ένα χαρτί στον τοίχο η λέξη «ΔΙΑΦΩΝΩ». Επιπλέον, μπορείτε να επιλέξετε να σταθείτε στο κέντρο της αίθουσας αν δεν είστε σίγουρες/-οι ή ακόμη και να πλησιάσετε την πλευρά που γράφει «ΣΥΜΦΩΝΩ», αν συμφωνείτε σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι διαφωνείτε με μία πρόταση».

Σημείωση: Οι συμμετέχουσες/-οντες μπορούν να αλλάξουν θέση κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας εάν αλλάξουν γνώμη. Επίσης, ακόμη και αν η/ο εκπαιδευτριά/-ής δεν δώσει τις «σωστές» απαντήσεις, οφείλει να παρατηρήσει τα σεξιστικά ή ομοφοβικά σχόλια που ενδέχεται να διατυπωθούν από τα μέλη της ομάδας και να αντιδράσει λέγοντας ότι θα επανέλθει αργότερα στα εν λόγω σχόλια.

Παιχνίδι «Συμφωνείς ή Διαφωνείς;» (24 λεπτά)

Το παιχνίδι αυτό χρησιμοποιείται συχνά, όταν θέλουμε να ξεκινήσουμε συζήτηση πάνω σε ευαίσθητα ζητήματα. Η εν λόγω δραστηριότητα δεν έχει ως στόχο να προσφέρει «σωστές» απαντήσεις (τουλάχιστον όχι σε αυτό το σημείο – αυτό θα γίνει αργότερα σε ορισμένες από τις επόμενες δραστηριότητες), αλλά να εισαγάγει το θέμα προς συζήτηση και να σχηματιστεί μία πρώτη εντύπωση των στάσεων των συμμετεχουσών/-όντων.

Ξεκινήστε να διαβάζετε τις προτάσεις μία-μία και παράλληλα, ζητήστε από μερικές/-ούς συμμετέχουσες/-οντες να σχολιάζουν κάθε πρόταση. Στην αρχή, αφήστε να εκφράσουν την άποψή τους αυτές/-οί που είναι περισσότερο ετοιμόλογες/-οι. Όμως, φροντίστε κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού να λαμβάνουν τον λόγο διαφορετικά άτομα από την ομάδα των συμμετεχουσών/-όντων.

Ακριβώς παρακάτω, μπορείτε να δείτε τις προτεινόμενες προτάσεις/δηλώσεις που θα μπορούσατε να διαβάσετε δυνατά στις/στους συμμετέχουσες/-οντες. Ασφαλώς, μπορείτε να τις τροποποιήσετε ή να σκεφτείτε και άλλες, δικές σας προτάσεις/δηλώσεις που θεωρείτε περισσότερο κατάλληλες για την ομάδα σας.

- 1.** Οι άνδρες είναι καλύτεροι ηγέτες από τις γυναίκες.
- 2.** Στο περιβάλλον του σχολείου ακούγονται συχνά εκφράσεις, όπως: «Σταμάτα να φέρεσαι σαν αγόρι/κορίτσι!»
- 3.** Όλοι οι άνθρωποι είναι ειλικρινείς ως προς / εκδηλώνουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό.
- 4.** Κανείς δεν θα πρέπει να αποκαλύπτει τον σεξουαλικό του προσανατολισμό στο σχολείο, διότι πρόκειται για ένα θέμα αυστηρά προσωπικό.
- 5.** Δεν θεωρείται εκφοβισμός το να αποκαλούν κάποια παιδιά/μαθητρίες/-ές τις/τους συμμαθήτρίες/-ές τους με χαρακτηρισμούς, όπως «γκέι» ή «λεσβία».
- 6.** Αν μιλήσουμε στις/στους μαθήτρίες/-ές σχετικά για τα τρανς άτομα, θα τις/τους ενθαρρύνουμε να σκεφτούν σοβαρά τον επαναπροσδιορισμό του φύλου τους.
- 7.** Τα ομόφυλα ζευγάρια πρέπει να είναι προετοιμασμένα ότι τα παιδιά τους θα δεχθούν κάποια στιγμή στη ζωή τους εκφοβισμό.
- 8.** Όταν οι άνθρωποι διατυπώνουν αρνητικά σχόλια σε βάρος ΛΟΑΤΙ ατόμων, απλώς εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους.
- 9.** Αφού η/ο εκπαιδευτριά/ής διαβάσει όλες τις προτάσεις, προχωρά στην άγνωση της σύντομης περίληψης της δραστηριότητας.

Σύντομη περίληψη της μεθόδου της δραστηριότητας (3 λεπτά)

Αρχικά, ζητήστε από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να καθίσουν στις θέσεις τους και ύστερα, ευχαριστήστε τις/τους που δέχθηκαν να μοιραστούν ανοιχτά τις προσωπικές τους απόψεις. Στη συνέχεια, εξηγήστε τους ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ισχυρές απόψεις σε θέματα σεξουαλικότητας, φύλου και σεξουαλικής διαφορετικότητας. Αν κάποια/-ος θέλει να συνεργαστεί με άτομα που έχουν πολλές και διαφορετικές απόψεις, είναι πολύ σημαντικό να προβληματιστεί πρώτα ως προς τις προσωπικές της/του απόψεις. Ορισμένες στάσεις του ανθρώπου ενδέχεται να δημιουργούν ασυνείδητα ένα περιβάλλον ανασφάλειας για κάποιες/-ους άλλες/-ους, όταν μετουσιώνονται σε λέξεις ή πράξεις. Επομένως, οι ομοφοβικές και τρανσφοβικές αντιλήψεις μπορούν να επηρεάσουν το περιβάλλον εκδήλωσης ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία. Εκτός από αυτό, μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση των μαθητριών/-ών που έχουν πέσει θύματα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού να καταγγείλουν το περιστατικό ή όχι με βάση το αν νιώθουν ασφαλείς να το πράξουν λόγω των υφιστάμενων κοινωνικών αντιλήψεων. Με άλλα λόγια, αν σε μία κοινωνία είναι ευρέως διαδεδομένες ομοφοβικές και τρανσφοβικές αντιλήψεις, οι μαθήτριες/-ές κατά πάσα πιθανότητα δεν θα αισθάνονται ασφαλείς να συζητήσουν το θέμα αυτό με το προσωπικό της διεύθυνσης του σχολείου τους. Είναι, επίσης, πολύ πιθανό να μην νιώθουν ασφαλείς να μιλήσουν ακόμη και στην οικογένεια ή/και τις/τους φίλες/-ους τους για το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν.

Συμπληρωματικές προτάσεις: Αν θέλετε, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την ίδια μέθοδο για να ανακαλύψετε τις απόψεις των συμμετεχουσών/-όντων σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν όχι μόνο σε επίπεδο σχολικής μονάδας αλλά και σε επίπεδο εκπαιδευτικού συστήματος για τον εντοπισμό, την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού.

Με αφορμή αυτή τη δραστηριότητα, μπορείτε κάλλιστα να προεκτείνετε τη διδασκαλία είτε παρέχοντας πληροφορίες στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους για τη σεξουαλική διαφορετικότητα είτε εξηγώντας τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των εννοιών «βιολογικό φύλο» (sex) και «κοινωνικό φύλο» (gender) ή ορίζοντας το περιεχόμενο βασικών εννοιών, όπως η ταυτότητα φύλου, η έκφραση φύλου, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η σεξουαλική έλξη και οι συναφείς προτιμήσεις κτλ.

2.7 Υποενότητα #.2:

2.7.1 Προτεινόμενη εκδοχή:

«Από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας;»

Τίτλος Δραστηριότητας: Από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας;

Περίληψη: Η δραστηριότητα αυτή βοηθά να κατανοήσουμε από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας περί φύλου, ενώ παράλληλα προσφέρει μία ευκαιρία για συζήτηση των επιπτώσεων που ασκούν τα κυρίαρχα έμφυλα στερεότυπα.

Ομάδα-στόχου: Επαγγελματίες από τον χώρο της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σχολικό προσωπικό

Μέγεθος ομάδας: 10-15 άτομα

Διάρκεια: 40 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Ευαισθητοποίηση των εκπαιδευόμενων για τα έμφυλα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις
- Συνειδητοποίηση της εσωτερίκευσης ετεροκανονικών πεποιθήσεων
- Κατανόηση της σχέσης που υπάρχει μεταξύ ετεροκανονικότητας και ομοφοβίας -τρανσφοβίας.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: χαρτάκια post-it και στιλό για όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες, πολυμέσα, παρουσίαση PowerPoint, χαρτοπίνακας.

Προετοιμασία: Βεβαιωθείτε ότι τα μέλη της ομάδας κάθονται σε κύκλο, ούτως ώστε να έχετε οπτική επαφή με όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και επίσης, να ενθαρρύνετε τη συμμετοχή όλων στη συζήτηση.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
20 λεπτά	Οι προσωπικές μου αντιλήψεις	Χαρτάκια post-it και στιλό για όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες, χαρτοπίνακας
20 λεπτά	Από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας;	Πολυμέσα, παρουσίαση PowerPoint

Οι προσωπικές μου αντιλήψεις (20 λεπτά)

Ζητήστε από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να καθίσουν σε καρέκλες σχηματίζοντας έναν κύκλο.

Φανταστείτε μία έγκυο γυναίκα. Ποια είναι η πρώτη ερώτηση που θα της κάνουν, αφού γεννήσει;

«Ποιο είναι το φύλο του μωρού; Αγόρι ή κορίτσι;»

Μόλις δώσει την απάντηση, αρχίζουμε να κάνουμε διάφορους συνειρμούς: έχουμε κάποιες προσδοκίες για τον τρόπο που θα πρέπει να συμπεριφέρεται ανάλογα με το φύλο του (π.χ. «Να είσαι ευγενική!», «Μην παίζεις με κούκλες!», «Μην ασχολείσαι με αυτοκίνητα!», «Να είσαι δυνατό αγόρι!»), τα χόμπι που θα πρέπει να έχει, το επάγγελμα που θα πρέπει να επιλέξει στο μέλλον, επειδή είναι αγόρι ή κορίτσι.

Θα ήθελα να γράψετε παρόμοια «μηνύματα» που είχατε δεχθεί στο παρελθόν από το οικογενειακό σας περιβάλλον: Τι προσδοκίες είχαν από εσάς; Πώς ήθελαν να συμπεριφέρεστε; Πώς ήθελαν να ντύνεστε λόγω του φύλου σας;

Οι συμμετέχουσες/-οντες γράφουν τα σχετικά «μηνύματα»-προσδοκίες. Στη συνέ-

χεια, διαβάζουν μεγάλofωνα όσα έγραψαν στα χαρτάκια post-it και τα κολλούν σε μία από τις δύο στήλες του χαρτοπίνακα που θα έχουν αντίστοιχα ως τίτλο: «Ένας αληθινός άνδρας» και «Μία αληθινή γυναίκα».

Αν θέλετε, μπορείτε να ζητήσετε από τις/τους συμμετέχουσες/οντες να σας περιγράψουν πώς ένιωσαν, όταν άκουσαν τις ιστορίες των υπόλοιπων μελών της ομάδας τους. Από πού, κατά τη γνώμη τους, προέρχονται αυτές οι αντιλήψεις;

Από πού προέρχονται οι αντιλήψεις μας; (20 λεπτά)

Μπορείτε να κάνετε μία σύντομη συζήτηση για τα κανάλια μέσω των οποίων δεχόμαστε πληροφορίες για το κοινωνικό φύλο, π.χ. παραμύθια, αναπαραστάσεις ανδρών και γυναικών σε βιβλία, περιοδικά, μέσα μαζικής ενημέρωσης κτλ. Επίπλέον, μπορείτε να δημιουργήσετε μία παρουσίαση PowerPoint (Παράρτημα 21), η οποία θα περιέχει στατιστικά στοιχεία/infographics (γραφικές απεικονίσεις δεδομένων και πληροφοριών) που θα παρουσιάζουν τις επιπτώσεις από τα στερεότυπα που βασίζονται στο φύλο (π.χ. στατιστικά δεδομένα για τις γονικές άδειες που λαμβάνουν γυναίκες και άνδρες, τη διαφορά αμοιβών μεταξύ των δύο φύλων, τον επαγγελματικό διαχωρισμό μεταξύ γυναικών και ανδρών, τη βία με βάση το φύλο, τα υψηλά ποσοστά θνησιμότητας των ανδρών και ούτω καθεξής).

Σημείωση: Να έχετε υπόψη ότι θα πρέπει να διαθέσετε χρόνο για συζήτηση, διότι το συγκεκριμένο θέμα εγείρει συνήθως πολλές και διαφορετικές απόψεις.

2.1.2 Προτεινόμενη εναλλακτική δραστηριότητα: «Πίσω από τις λέξεις»

Τίτλος Δραστηριότητας: Πίσω από τις λέξεις

Περίληψη: Η ετεροκανονικότητα δεν εκφράζεται πάντοτε ανοιχτά αλλά υποκρύπτεται. Η άσκηση αυτή, θα βοηθήσει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να εντοπίσουν και να συλλογιστούν τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους η ετεροκανονικότητα εσωτερικεύεται και εισέρχεται αθόρυβα στην καθημερινή μας ζωή.

Ομάδα-στόχου: Επαγγελματίες από τον χώρο της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σχολικό προσωπικό

Μέγεθος ομάδας: 10-15 άτομα

Διάρκεια: 40 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Ευαισθητοποίηση των εκπαιδευόμενων για τις ετεροκανονικές προκαταλήψεις, συνήθειες και κόμπλεξ
- Συνειδητοποίηση των κρυφών πτυχών της ετεροκανονικότητας και της εσωτερίκευσης ετεροκανονικών πεποιθήσεων
- Συνειδητοποίηση του αντίκτυπου που μπορούν να έχουν τέτοιες απόψεις σε όλους τους ανθρώπους και ιδιαίτερα στις/στους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές και στο σχολικό προσωπικό

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Η/Ο εκπαιδευτρια/ής χωρίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ζευγάρια. Ύστερα, δίνει σε κάθε ζευγάρι μία πρόταση/δήλωση ή μία ερώτηση που είναι τυπωμένη σε ένα φύλλο χαρτί και στιλό.

Επεξήγηση της μεθόδου

Εισαγωγή:

Όσα νομίζουμε ότι γνωρίζουμε σχετικά με το κοινωνικό φύλο και τη σεξουαλική διαφορετικότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τις πεποιθήσεις και τα συναισθήματά μας, πολλά από τα οποία είναι ανεξερεύνητα. Κατά συνέπεια, το να συμμετέχουμε σε εποικοδομητικές συζητήσεις για να αντιμετωπίσουμε τις προκαταλήψεις μας μπορεί να αποτελέσει μία τρομακτική εμπειρία. Βέβαια, για τις/τους εκπαιδευτριες/-ές που είναι αφοσιωμένες/-οι στην επίτευξη της ευημερίας κάθε μαθήτριας/-ή χωριστά, η συμμετοχή σε τέτοιες συζητήσεις θα μπορούσε να αποτελέσει ιδανική ευκαιρία για την ενίσχυση μίας ποικιλόμορφης σχολικής κοινότητας, η οποία θα περιλαμβάνει μαθήτριες/-ές, εκπαιδευτικούς, διευθύντριες/-ές και σχολικό προσωπικό.

Ένας βασικός λόγος που υπονομεύει την ικανότητά μας να καταπολεμήσουμε τον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό και να δράσουμε προληπτικά ενάντια σε αυτό το φαινόμενο που εκδηλώνεται στο σχολικό περιβάλλον είναι ότι εμείς οι ίδιες/-οι, σε προσωπικό επίπεδο, δεν αντιμετωπίζουμε, ενώ θα έπρεπε, τα βαθύτερα αίτια που προκαλούν τέτοιες συμπεριφορές.

Οι προκαταλήψεις εναντίον της ΛΟΑΤΙ κοινότητας είναι ευρέως διαδεδομένες. Ωστόσο, έχουμε την τάση να παραβλέπουμε αυτές που είναι «ήπιας μορφής», π.χ. ανέκδοτα που λέγονται σε βάρος ΛΟΑΤΙ ατόμων, αφαίρεση ΛΟΑΤΙ θεματολογίας από το πρόγραμμα σπουδών, όπως επίσης, υβριστικοί χαρακτηρισμοί και εκφοβισμός ΛΟΑΤΙ ατόμων. Οι προκαταλήψεις, είτε έχουν ήπια είτε εμφανή μορφή, έχουν τη δύναμη να πληγώνουν και να περιθωριοποιούν το άτομο. Ανεξάρτητα από τον τρόπο που μας ανέθρεψαν και με τον οποίο πιθανότατα μας ώθησαν στο να υιοθετήσουμε ασυναίσθητα δυσλειτουργικά πρότυπα, αποστολή μας είναι να λειτουργήσουμε ως σύμμαχοι στην προσπάθεια για τον εντοπισμό και την αμφισβήτησή τους.

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/ής μοιράζει στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους χαρτάκια στα οποία είναι γραμμένη μία πρόταση/δήλωση ή μία ερώτηση (**βλέπε Παράρτημα 2II**). Οι εκπαιδευτριες/-ές έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν προτάσεις/δηλώσεις ή ερωτήσεις από μία προτεινόμενη λίστα ή να σχηματίσουν δικές τους. Ακόμη, θα πρέπει να τονίσουν στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους ότι συχνά λέμε ή ακούμε αυτού του είδους τα σχόλια στις καθημερινές μας συζητήσεις χωρίς, όμως, να τους δίνουμε ιδιαίτερη σημασία.

Στη συνέχεια, η/ο εκπαιδευτρια/ής θα πρέπει να ενθαρρύνει τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να συζητήσουν πρώτα την πρόταση/δήλωση ή την ερώτηση που τους έδωσαν. Όταν επέλθει συμφωνία μεταξύ των δύο εκπαιδευόμενων, θα τις/τους ζητήσει να γράψουν μία ή δύο «μυστικές σκέψεις» -συνειδητές ή ασυνειδητές- σχετικά με τις πεποιθήσεις που εκφράζονται στο χαρτάκι πάνω σε θέματα

φύλου και σεξουαλικότητας ή με άλλα λόγια, να εξετάσουν τα θεμελιώδη αξιώματα που υποκρύπτονται πίσω από την εν λόγω πρόταση/δήλωση ή ερώτηση. Σε κάθε περίπτωση, μην παραλείψετε να αναφέρετε ότι ανεξάρτητα από το ποια/-ος είσαι ή από πού κατάγεται, υπάρχουν ορισμένα κοινωνικά μηνύματα που έχουν γίνει αποδεκτά στη συλλογική συνείδηση και που τα προσλαμβάνουμε ασυνείδητα, καθώς μεγαλώνουμε. Διαμορφώνουν τις πεποιθήσεις μας και κατ'επέκταση, τα συστήματα των πεποιθήσεών μας αποτελούν το πρίσμα με τη βοήθεια του οποίου ερμηνεύουμε τον κόσμο στον οποίο ζούμε.

Σε αυτό το στάδιο της Δραστηριότητας, καλό θα ήταν να αποφύγετε να αναφερθείτε στον όρο «ετεροκανονικότητα». Αν, παρόλα αυτά, διαπιστώσετε ότι οι εκπαιδευόμενες/-οι δυσκολεύονται να σκεφτούν ιδέες, μπορείτε να τους δώσετε περισσότερα παραδείγματα, όπως το ακόλουθο: Τις προάλλες, μία γυναίκα στο σούπερ-μάρκετ έκανε ένα κοπλιμέντο σε ένα αγόρι για τα όμορφα καστανά του μάτια και τις μακριές βλεφαρίδες του. Για την ακρίβεια, του είπε: «Εσύ, θα κάψεις πολλές γυναικείες καρδιές! Είμαι σίγουρη ότι όλα τα κοριτσάκια θα σε παρακαλάνε». Αν και φαινομενικά μοιάζει να είναι ένα γλυκό και αθώο σχόλιο, στην πραγματικότητα, το μήνυμα που εκπέμπει θα μπορούσε να αποδειχθεί επιβλαβές για τον αποδέκτη. Ζητήστε από τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να σκεφτούν τι μπορεί να κρύβεται πίσω από αυτό το μήνυμα.

2. Τα ζεύγη των εκπαιδευόμενων διαβάζουν μεγалоφωνα τη «μυστική σκέψη» που έγραψαν κάτω από την πρόταση/δήλωση ή ερώτηση σε όλη την υπόλοιπη ομάδα.

Μόλις ολοκληρώσουν όλα τα ζευγάρια την ανάγνωση των «μυστικών» τους σκέψεων, θα ακολουθήσει σχετική συζήτηση. (Στο **Παράρτημα**, πιο κάτω, θα βρείτε ενδεικτικά σχόλια για τις προτάσεις/δηλώσεις/ερωτήσεις). Αφού συνοψίσετε όλα τα σχόλια και τις ιδέες των εκπαιδευόμενων, θα πρέπει να τους διευκρινίσετε ότι όλες οι απόψεις και οι αντιδράσεις στα χαρτάκια υποστηρίζουν την αντίληψη ότι οι άνθρωποι υπάγονται σε δύο διακριτά και συμπληρωματικά φύλα, δηλαδή του άνδρα και της γυναίκας, που έχουν συγκεκριμένους βιολογικούς ρόλους στη ζωή. Εκτός από αυτό, υποδεικνύουν ότι η ετεροφυλοφιλία αποτελεί το μοναδικό «φυσιολογικό» σεξουαλικό προσανατολισμό και υποδηλώνουν ότι οι σεξουαλικές ή οι συζυγικές σχέσεις αρμόζουν, όταν συνάπτονται κατά κύριο λόγο ή μόνο μεταξύ ατόμων αντίθετου φύλου. Σε αυτό το στάδιο της Δραστηριότητας, να αναφέρετε τον όρο «ετεροκανονικότητα» και να τον συσχετίσετε με τις προσωπικές εμπειρίες όλων των εκπαιδευόμενων.

→ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον όρο *Ετεροκανονικότητα*, βλέπε το *Εγχειρίδιο - Ενότητα 2*.

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και το υπόλοιπο σχολικό προσωπικό έχουν τις ίδιες μαθησιακές ανάγκες και ζουν κάτω από τις ίδιες συνθήκες με τις/τους μαθήτριες/-ές. Ενδεχομένως να είναι λιγότερο ανοιχτές/-οί σε αλλαγές, επειδή έχουν κοινωνικοποιηθεί στο πλαίσιο ενός ετεροκανονικού περιβάλλοντος και έχουν συνηθίσει να θεωρούν δυσλειτουργικά πρότυπα ετεροκανονικότητας ως «φυσιολογικά». Επομένως, σε έναν βαθμό, οι ενήλικες χρειάζεται να εξερευνήσουν τα ίδια συναισθήματα και να μάθουν τις ορθές συναφείς στάσεις και συμπεριφορές, όπως

οι μαθήτριες/-ές. Πέραν αυτών, χρειάζεται να μάθουν με ποιον τρόπο θα πρέπει να εκπαιδύσουν, να επιβλέψουν και να καθοδηγήσουν τις/τους μαθήτριες/-ές κατά τη διαδικασία της μάθησης. Αυτό, με τη σειρά του, προϋποθέτει επίγνωση των ομαδικών διεργασιών και του τρόπου με τον οποίο μπορούν να επηρεάσουν συστηματικά τις/τους μαθήτριες/-ές, ώστε να υιοθετήσουν περισσότερο ανοιχτόμυαλες και δημοκρατικές στάσεις και συμπεριφορές. Ωστόσο, εάν έχουν επιμορφωθεί μόνο στο δεύτερο σκέλος, είναι πιθανό στη διδασκαλία τους να καταδικάζουν απερίφραστα τον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό αλλά έμμεσα να υποδεικνύουν ετεροκανονικές και περιθωριοποιητικές συμπεριφορές. Ως εκ τούτου, η αυτοεξέταση των ετεροκανονικών τους αντιλήψεων και η διάθεση που έχουν για αλλαγή αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για αποτελεσματική διδασκαλία και προβολή υγιών προτύπων. Η ευαισθητοποίηση γύρω από τις έμμεσες κοινωνικές μας προκαταλήψεις έχει καθοριστική σημασία ώστε να πάψουμε να έχουμε ετεροκανονική νοοτροπία.

Μην παραλείψετε να αναφέρετε στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους ότι μερικές φορές οι ετεροκανονικές συμπεριφορές δεν αναγνωρίζονται αμέσως αλλά ο αντίκτυπός τους μπορεί να είναι εξίσου ισχυρός με αυτόν που έχουν περισσότερο εμφανείς συμπεριφορές. Επίσης, η ετεροκανονικότητα μπορεί να εκδηλωθεί με απροσδόκητους τρόπους, σε απρόσμενο χρόνο καθώς και σε αναπάντεχα μέρη. Εκδηλώνεται ύπουλα και έχει τη δύναμη να μετατρέψει τον κόσμο σε έναν αφιλόξενο χώρο για όλους τους ανθρώπους.

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής καλό θα ήταν να ενθαρρύνει τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους την επόμενη φορά που θα κληθούν να υποθέσουν ποιος είναι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός άνδρα ή μίας γυναίκας να μην περιοριστούν στην ετεροφυλοφιλία. Για να διασφαλιστεί πλήρης ισότητα για τη ΛΟΑΤΙ κοινότητα, ο κόσμος θα πρέπει να καταρρίψει τις κοινωνικές αντιλήψεις που εκφράζονται εναντίον της και πιο συγκεκριμένα, τις ετεροκανονικές αντιλήψεις που συνιστούν το δυσκολότερο εμπόδιο σε αυτή την προσπάθεια. Εφόσον υπάρχουν πολλές διαφορετικές μορφές σεξουαλικότητας, κοινωνικά φύλα και ποικίλοι τρόποι έκφρασής τους, οι άνθρωποι δεν θα πρέπει να εξάγουν αυθαίρετα συμπεράσματα.

Απολογισμός:

Οι άνθρωποι που θέλουν να βοηθήσουν ουσιαστικά τα ΛΟΑΤΙ άτομα αναγνωρίζουν ότι οι ετεροκανονικές τους αντιλήψεις ενδέχεται να επηρεάσουν αυτή τους την προσπάθεια. Για το λόγο αυτό, εργάζονται ακατάπαυστα με στόχο τον εντοπισμό και την αμφισβήτηση των προσωπικών τους προκαταλήψεων. Οι ετεροκανονικές αντιλήψεις δεν θα ήταν τόσο διαδεδομένες αν όλοι αυτοί οι καλοπροαίρετοι άνθρωποι συνειδητοποιούσαν απλώς τις καθημερινές ετεροκανονικές τους πράξεις. Ο λόγος είναι ότι μπορείς να αντισταθείς σε αυτές μόνο αμέσως μόλις έχεις αποκτήσει πλήρη επίγνωσή τους.

Αφού οι εκπαιδευόμενες/-οι αναστοχαστούν και συζητήσουν μεταξύ τους για λίγο σχετικά με τις εσωτερικευμένες ετεροκανονικές τους αντιλήψεις, η/ο εκπαιδευτρια/-ής τους ζητά να μοιραστούν με τις/τους υπόλοιπες/-ους κάτι που ένιωσαν ότι άλλαξε μέσα τους μετά την ολοκλήρωση αυτών των δραστηριοτήτων (π.χ. μία σκέψη, ένα συναίσθημα, μία αντίληψη κτλ.) ή οτιδήποτε θεωρούν ενδιαφέρον ή σημαντικό, ώστε να αξίζει να το αναφέρουν ενώπιον όλων. Οι εκπαιδευόμενες/-οι

δεν είναι υποχρεωμένες/-οι να κάνουν οπωσδήποτε κάποιο σχόλιο κατά τη διάρκεια αυτής της ομαδικής συζήτησης αν δεν το επιθυμούν.

(Δημιουργήθηκε από την Έλενα Σκαρπίδου (2018), ΚΜΟΠ - Ελλάδα)

2.8 Υποενότητα #.3:

Θεωρία – ορολογία σχετική με τη σεξουαλική διαφορετικότητα

Τίτλος Δραστηριότητας: Λεξιλόγιο σχετικό με τα θέματα για συζήτηση

Περίληψη: Η δραστηριότητα αυτή βοηθά στη διερεύνηση όρων που σχετίζονται με την ανθρώπινη σεξουαλικότητα με τη βοήθεια σχημάτων και γραφικών απεικονίσεων.

Ομάδα-στόχου: Σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10 – 20 άτομα

Διάρκεια: 20-30 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Μελέτη των εννοιών «βιολογικό φύλο», «κοινωνικό φύλο», «ταυτότητα φύλου» και «σεξουαλικός προσανατολισμός»
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης
- Παρακίνηση των συμμετεχουσών/-όντων να θέσουν υπό αμφισβήτηση έμφυλες νόρμες
- Ενθάρρυνση της ανεκτικότητας και της ενσυναίσθησης απέναντι σε άτομα που είναι «διαφορετικά»

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: ηλεκτρονικός υπολογιστής (H/Y) και πολυμέσα ή χαρτοπίνακας, 4 χρωματιστοί μαρκαδόροι.

Προετοιμασία: Βεβαιωθείτε ότι τα μέλη της ομάδας κάθονται σε κύκλο, ούτως ώστε να έχετε οπτική επαφή με όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και επίσης, να ενθαρρύνετε τη συμμετοχή όλων στη συζήτηση.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3 λεπτά	Εισαγωγή	-
25 λεπτά	Διάγραμμα για τη σεξουαλικότητα και την ταυτότητα φύλου	Πολυμέσα ή χαρτοπίνακας, μαρκαδόροι
2 λεπτά	Σύντομη περίληψη της μεθόδου	

	<p>Συμπληρωματικές προτάσεις:</p> <p>Μπορείτε να συνεχίσετε με δραστηριότητες που θα έχουν ως στόχο τη διερεύνηση μύθων που σχετίζονται με τους ορισμούς στους οποίους αναφερθήκατε πρωτύτερα, ούτως ώστε να δώσετε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες για τη σεξουαλική διαφορετικότητα.</p> <p>Μπορείτε, ακόμη, να επανέλθετε στους ορισμούς αυτούς αργότερα οργανώνοντας ένα παιχνίδι για «προθέρμανση»: αρχικά, γράψτε όλους τους ορισμούς σε κάρτες και ανακατέψτε τις. Ύστερα, χωρίστε τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε μικρές ομάδες και ζητήστε τους να τοποθετήσουν τους ορισμούς στις σωστές κατηγορίες του διαγράμματος, π.χ. ποιος ορισμός ανταποκρίνεται στην έννοια του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, κτλ.</p>	Παιχνίδι με κάρτες (προς εκτύπωση – Παράρτημα 2III)
--	---	---

Εισαγωγή (3 λεπτά)

Όλες/-οι μας έχουμε διαμορφώσει ορισμένες γνώμες ή στάσεις απέναντι σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου, π.χ. για την ομοφυλοφιλία, τα τρανς άτομα, τον έλεγχο γεννήσεων, τους ρόλους ανδρών και γυναικών και ούτω καθεξής. Βέβαια, τόσο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) και η πολιτική ατζέντα όσο και τα σχόλια σε διάφορα κοινωνικά δίκτυα διαμορφώνουν τις προσωπικές μας στάσεις. Το σχολείο εξακολουθεί να μην παρέχει το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο, με αποτέλεσμα οι μαθήτριες/-ές όχι μόνο να μην αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά επίσης, να βιώνουν φοβίες, ένα αίσθημα αμηχανίας και να γίνονται δέσμιοι κοινωνικά κατασκευασμένων ιδεών. Στο σημερινό μάθημα, θα μελετήσουμε ορισμούς που αφορούν τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου και την ταυτότητα φύλου, ενώ αργότερα θα έχουμε την ευκαιρία να ελέγξουμε τις προσωπικές μας στάσεις και τους μύθους που περιβάλλουν τα θέματα αυτά.

Διάγραμμα για τη σεξουαλικότητα και την ταυτότητα φύλου (22 λεπτά)

Όπως είπαμε προηγουμένως, κατά τη διάρκεια της ζωής μας γινόμαστε δέκτες πλήθους μηνυμάτων που απηχούν τις προσδοκίες που έχει η κοινωνία από ένα αγόρι/κορίτσι ή έναν άνδρα/μία γυναίκα. (Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής καλεί τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να δώσουν μερικά τέτοια παραδείγματα: π.χ. η γυναίκα πρέ-

πει να φροντίζει τα παιδιά και το νοικοκυριό, ο άνδρας πρέπει να έχει επιδεξιότητα σε τεχνικές εργασίες, να κερδίζει χρήματα, να μην εκφράζει τα συναισθήματά του, κτλ.)

Η νοοτροπία, τα αισθήματα και η κοινωνική συμπεριφορά που επικρατούν στις προσδοκίες μίας συγκεκριμένης κουλτούρας και κοινωνίας σε ό,τι αφορά το βιολογικό φύλο ενός ατόμου ονομάζονται έμφυλα στερεότυπα ή ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ (Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί να σχεδιάσει ένα σχήμα όπου θα γράψει ως γενική έννοια τη λέξη ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ και ως επιμέρους έννοιες τις λέξεις ΑΝΔΡΑΣ και ΓΥΝΑΙΚΑ).

Ωστόσο, αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα είναι ότι κατά τη στιγμή της γέννησης αποδίδεται σε έναν άνθρωπο το λεγόμενο ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΦΥΛΟ, δηλαδή το αρσενικό ή το θηλυκό. (Σε αυτό το σημείο, μπορείτε να αρχίσετε να σχεδιάζετε το σχεδιάγραμμα, όπως αυτό απεικονίζεται στο Παράρτημα 2IV).

Το βιολογικό φύλο αναφέρεται στο σύνολο των γενετικών, βιολογικών και ορμονικών χαρακτηριστικών (π.χ. όργανα αναπαραγωγής, ορμόνες και χρωμοσώματα), που καθορίζουν τη γενετήσια ταυτότητα ενός ατόμου, δηλαδή αν είναι άνδρας, γυναίκα ή ίντερσεξ. Εκτιμάται ότι περίπου το 1% των ανθρώπων είναι ίντερσεξ, που σημαίνει ότι γεννιούνται με σωματικά, ορμονικά ή γενετικά χαρακτηριστικά που δεν είναι εξ ολοκλήρου θηλυκά ή αρσενικά αλλά ένας συνδυασμός αρσενικού και θηλυκού ή δεν είναι ούτε θηλυκά ούτε αρσενικά. Υπάρχουν πολλές ίντερσεξ παραλλαγές. Πρόκειται για ένα ευρύ φάσμα και όχι μία ενιαία κατηγορία.

→ Αν η ομάδα σας χρειάζεται πιο λεπτομερείς πληροφορίες για τον όρο «ίντερσεξ», διαβάστε περισσότερα στο **Εγχειρίδιο – Ενότητα 2** και στο Θεωρητικό Υπόβαθρο για την Ενότητα 2, Λεξιλόγιο για τη σεξουαλική ποικιλομορφία πιο κάτω)

Τα Ηνωμένα Έθνη συνιστούν με ιδιαίτερη έμφαση να μην πραγματοποιούνται ιατρικές παρεμβάσεις σε ίντερσεξ παιδιά με σκοπό τη συμμόρφωση της εξωτερικής τους εμφάνισης με τα στερεότυπα του δυαδικού φύλου συμπληρώνοντας ότι δεν συντρέχει κάποιος άλλος ιατρικός λόγος για τη διενέργεια σχετικών διαδικασιών που ενέχουν τόσες πολλές, πιθανές σοβαρές, δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία των παιδιών αυτών. Σε αντίθεση με ορισμένα τρανς (διεμφυλικά) άτομα, οι ίντερσεξ συνήθως δεν έχουν ανάγκη από καμία ιατρική παρέμβαση.

Πώς αντιλαμβάνεστε τον όρο «ταυτότητα φύλου»;

Σημείωση: Μην παραλείψετε να γράψετε τη λέξη στην οικεία θέση του σχεδιαγράμματος που έχετε ήδη σχεδιάσει.

Ενώ το «ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΦΥΛΟ» αναφέρεται σε ένα βιολογικό δεδομένο που μας αποδίδεται κατά τη γέννηση, η «ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ» σχετίζεται με τον προσωπικό, εσωτερικό τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται κάθε άτομο το φύλο του, π.χ. άνδρας, γυναίκα, gender queer, gender non-conforming (μη συμμορφούμενο με το φύλο του) κτλ.

Η ταυτότητα φύλου δεν θα πρέπει να συγχέεται με τα έμφυλα στερεότυπα (κοινωνικό φύλο). Για παράδειγμα, αν είμαι γυναίκα, δε σημαίνει απαραίτητα ότι οφείλω, από την πλευρά μου, να επιβεβαιώνω τα κυρίαρχα έμφυλα στερεότυπα που παρατηρούνται στην κοινωνία όσον αφορά τις γυναίκες. Με άλλα λόγια, μπορώ να είμαι ευαίσθητη, αλλά παράλληλα να είμαι εξαιρετική ηγέτιδα και να έχω σπουδαίες τεχνικές δεξιότητες. Κάθε άνθρωπος διαθέτει μοναδικά ατομικά χαρακτηριστικά που συγκροτούν την ταυτότητά του ανεξαρτήτως φύλου, γεγονός που αποτυπώνεται εύστοχα στο Παράρτημα 2IV: Σχήμα 1 (Identity pie).

Η έκφραση φύλου συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την ταυτότητα φύλου, καθώς αναφέρεται στα στοιχεία της εξωτερικής εμφάνισης ενός ατόμου, όπως το ντύσιμο, το χτένισμα και η κινησιολογία του. (Σε αυτό το σημείο, πρέπει να κατανοήσουμε πόσο μεγάλη σημασία έχει η εμφάνιση και ο τρόπος που ένα άτομο επιθυμεί να το προσφωνούν. Για τον λόγο αυτό, οφείλουμε να επιδεικνύουμε ανάλογο σεβασμό προς τον τρόπο προσφώνησης (όνομα, προσωπική αντωνυμία) που μας ζητά ένα άτομο να χρησιμοποιούμε κάθε φορά που του απευθυνόμαστε ή αναφερόμαστε στο πρόσωπό του.)

Ο όρος «*ΣΙΣΤΖΕΝΤΕΡ* ή *ΣΙΣ*» χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα άτομο, του οποίου η ταυτότητα φύλου ταυτίζεται με το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννησή του. Είναι δηλαδή, μη τρανς.

Ο όρος «*ΤΡΑΝΣΕΞΟΥΑΛ*» αναφέρεται στα διεμφυλικά άτομα, δηλαδή τα τρανς άτομα που προβαίνουν σε διαδικασίες επαναπροσδιορισμού φύλου. Η αντίληψή τους αυτή είναι πιθανό να συσχετίζεται με την επιθυμία τους να υποβληθούν σε επαναπροσδιορισμό φύλου ή ορμονοθεραπεία. Ωστόσο είναι όρος που δεν χρησιμοποιείται πλέον λόγω αρνητικού στιγματισμού. Σημαντικό είναι να γίνεται σεβαστή η επιθυμία ενός ατόμου να αυτοπροσδιορίζεται όπως θέλει.

Ο όρος «*ΤΡΑΝΣΤΖΕΝΤΕΡ/ΤΡΑΝΣ/ΔΙΕΜΦΥΛΙΚΟ ΑΤΟΜΟ*» είναι ένας γενικός όρος που περιλαμβάνει άτομα, των οποίων η ταυτότητα φύλου ή/και ο έμφυλος ρόλος διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους.

Εφόσον μιλάμε για ερωτικές σχέσεις, είναι απαραίτητο να ορίσουμε το περιεχόμενο της έννοιας «*ΕΡΩΤΙΚΟΣ/ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ*». Η έννοια αυτή, περιγράφει το είδος της ερωτικής ή/και συναισθηματικής έλξης που νιώθει ένα άτομο προς ένα άλλο με βάση το κοινωνικό του φύλο. Για παράδειγμα, τα άτομα που ελκύονται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από άτομα του αντίθετου φύλου ονομάζονται ετεροφυλόφιλα. Αντίθετα, τα άτομα που ελκύονται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από άτομα του ίδιου φύλου λέγονται ομοφυλόφιλα. Για τους ομοφυλόφιλους άνδρες χρησιμοποιείται συνήθως ο όρος «γκέι» ('gay'), ενώ για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες ο όρος «λεσβία». Βέβαια, υπάρχουν και άτομα που ελκύονται συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά τόσο από άνδρες όσο και από γυναίκες, τα οποία είναι γνωστά ως αμφιφυλόφιλοι (bi/bisexual). Ακόμη, υπάρχουν τα πανσέξουαλ άτομα ή αλλιώς "pansexual" που ελκύονται συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά από όλα τα άτομα ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου. Εδώ, θα πρέ-

πει να τονίσουμε ότι δεν βιώνουν όλοι οι άνθρωποι σεξουαλική έλξη προς άλλα άτομα (Γράψτε τη λέξη "ΑΣΕΞΟΥΑΛ" στο σχετικό κουτάκι του σχεδιαγράμματος). Πολλά ασέξουαλ άτομα επιθυμούν να αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, gay, ετεροφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι ή pansexual. Όπως θα παρατηρήσατε, ο όρος "Πανσέξουαλ" είναι γραμμένος λίγο πιο χαμηλά από την οριζόντια νοητή ευθεία που αναγράφονται οι υπόλοιποι όροι. Όπως και οι άλλοι σεξουαλικοί προσανατολισμοί, σχετίζεται με το βιολογικό φύλο ή την ταυτότητα φύλου ενός ανθρώπου. (Παρουσιάστε το σχήμα που θα βρείτε στο **Παράρτημα 2V**.)

(!!) Συμβουλή: Κατά τη διάρκεια αυτής της παρουσίασης ενδέχεται να προκύψουν διάφορα ερωτήματα. Θα σας συνιστούσαμε να απαντήσετε στις σύντομες ερωτήσεις των εκπαιδευόμενων και ειδικά, σε εκείνες που αφορούν στο πόσο διαφορετικοί ορισμοί υπάρχουν για πολλούς από τους προαναφερθέντες όρους καθώς και να δώσετε παραδείγματα, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο. Αν οι εκπαιδευόμενες/-οι επιθυμούν να θέσουν πιο περίπλοκες και σύνθετες ερωτήσεις στις/στους εκπαιδευτές/-ές, μπορούν να τις γράψουν σε ένα φύλλο χαρτί, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί στη μέθοδο της επόμενης δραστηριότητας. Εάν, όμως, οι ερωτήσεις των εκπαιδευόμενων είναι σύντομες, μπορείτε να τις απαντήσετε. Η δραστηριότητα που ακολουθεί δίνει την ευκαιρία στις/στους συμμετέχουσες/-οντες να αναλάβουν οι ίδιες/-οι τον ρόλο της/του «ειδικού».

Σύντομη περίληψη της μεθόδου (2 λεπτά)

Παρατηρώντας τα σχήματα και τους πίνακες των δραστηριοτήτων, ίσως μας δημιουργηθεί η εντύπωση ότι έχουμε αναπτύξει πολύ περισσότερες κατηγορίες από όσες θα έπρεπε για την ταξινόμηση των ανθρώπων βάσει του βιολογικού τους φύλου και της ταυτότητας του φύλου τους. Θα ήταν ιδανικό να ζούμε σε έναν κόσμο στον οποίο είναι περιττές αυτού του είδους οι κατηγοριοποιήσεις, αλλά η πραγματικότητα είναι διαφορετική, καθώς αρκετοί άνθρωποι στιγματίζονται, αντιμετωπίζουν διακρίσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και βία. Ας χρησιμοποιήσουμε, λοιπόν, αυτούς τους πίνακες/τα σχήματα ως το μέσο για να ανακαλύψουμε την ομορφιά της ποικιλομορφίας που περιβάλλει τη ζωή μας.

Συμπληρωματικές προτάσεις:

Μπορείτε να συνεχίσετε με δραστηριότητες που θα έχουν ως στόχο τη διερεύνηση μύθων που σχετίζονται με τους ορισμούς στους οποίους αναφερθήκατε προηγουμένως, ούτως ώστε να δώσετε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες για τη σεξουαλική διαφορετικότητα.

2.8.1 Μπορείτε, ακόμη, να επανέλθετε στους ορισμούς αυτούς αργότερα οργανώνοντας ένα παιχνίδι για «προθέρμανση». Αρχικά, γράψτε όλους τους ορισμούς σε κάρτες και ανακατέψτε τις. Ύστερα, χωρίστε τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε μικρές ομάδες και ζητήστε τους να τοποθετήσουν τους ορισμούς στις σωστές κατηγορίες του διαγράμματος, π.χ. ποιος ορισμός αποδίδει εύστοχα το περιεχόμενο της έννοιας του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, κτλ. (Συμβουλευτείτε το **Παράρτημα 2III**: «Παιχνίδι με κάρτες με ορισμούς για τη σεξουαλικότητα».)

2.9 Υποενότητα #.4:

Κατάρριψη μύθων γύρω από τη σεξουαλική διαφορετικότητα

2.9.1 Προτεινόμενη Δραστηριότητα: «Ας μιλήσουμε για όλα!»

Τίτλος Δραστηριότητας: Ας μιλήσουμε για όλα!

Περίληψη: Η παρούσα δραστηριότητα συμβάλλει στη διερεύνηση αντιλήψεων και την κατάρριψη μύθων που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό με έναν ασφαλή τρόπο. Παράλληλα, δίνει τη δυνατότητα στις/στους συμμετέχουσες/-οντες να εκφράσουν τις προσωπικές τους απόψεις και να αντλήσουν επιστημονικά τεκμηριωμένες απαντήσεις. Όλοι οι εκπαιδευόμενες/-οι θα έχουν την ευκαιρία να πουν τη γνώμη τους και να μιλήσουν ως «ειδικοί». Η μέθοδος αυτή όχι μόνο επιτρέπει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες να ανταλλάξουν απόψεις αλλά επίσης, βοηθά την/τον εκπαιδευτήρια/-ή να τους παράσχει πληροφορίες και συνάμα να τους επισημάνει ότι οι απαντήσεις που τους δίνει είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες. Οι εκπαιδευόμενες/-οι αναλαμβάνοντας τον ρόλο του «ειδικού» συμμετέχουν σε μία συζήτηση που διεξάγεται κατά επαγγελματικό τρόπο και με τον δέοντα σεβασμό, με αποτέλεσμα η όλη συζήτηση να αποκτά ακόμη πιο σοβαρό χαρακτήρα.

Ομάδα-στόχου: Σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10 – 20 άτομα

Διάρκεια: 60 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Διερεύνηση προσωπικών στάσεων και κατάρριψη μύθων που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό
- Εμπλουτισμός γνώσεων σε θέματα που αφορούν άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό και ταυτότητα φύλου
- Αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΙ άτομα (π.χ. coming out -διαδικασία εκούσιας κοινοποίησης του σεξουαλικού προσανατολισμού ενός ΛΟΑΤΙ ατόμου σε ένα ή περισσότερα άτομα-, διακρίσεις, απόρριψη από το οικογενειακό περιβάλλον, κτλ.)
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης
- Παρακίνηση των συμμετεχουσών/-όντων να αμφισβητήσουν τις έμφυλες νόρμες και την ετεροκανονικότητα
- Προώθηση της ανεκτικότητας και της ενσυναίσθησης απέναντι σε άτομα που είναι «διαφορετικά».

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Κόλλες χαρτί και στίλο για τις/τους συμμετέχουσες/-οντες, τσάντα/κουτί για να συγκεντρωθούν οι ερωτήσεις των εκπαιδευόμενων, προετοιμασμένες ερωτήσεις (που θα συντάξει η/ο εκπαιδευτήρια/-ής)

Προετοιμασία: Βεβαιωθείτε ότι τα μέλη της ομάδας κάθονται σε κύκλο και ότι έχετε προετοιμάσει το εκπαιδευτικό υλικό. Σε περίπτωση που υπάρχουν ερωτή-

σεις που συγκεντρώθηκαν από την προηγούμενη δραστηριότητα, τοποθετήστε τες στην ίδια τσάντα ή κουτί.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3 λεπτά	Εισαγωγή	
42 λεπτά	Ας μιλήσουμε για όλα!: Κύκλος ερωτήσεων	Κόλλες χαρτί και στιλό για τις/τους συμμετέχουσες/-οντες, τσάντα/κουτί για να συγκεντρωθούν οι ερωτήσεις των εκπαιδευόμενων, προετοιμασμένες ερωτήσεις/μύθοι (που θα διατυπώσει/επινοήσει η/ο εκπαιδευτρια/-ής)
15 λεπτά	Αναστοχασμός της διδακτικής ενότητας	

Εισαγωγή (3 λεπτά)

Όπως είπαμε και προηγουμένως, όλες/-οι μας έχουμε σχηματίσει προσωπικές γνώμες ή στάσεις απέναντι σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου. Μετά την παρουσίαση του πίνακα με τους ορισμούς για τη σεξουαλικότητα, είναι πολύ πιθανό ότι θα προκύψουν ακόμη περισσότερες ερωτήσεις εκ μέρους των εκπαιδευόμενων. Οι μαθήτριες/-ές στο σχολείο έχουν πολλές απορίες στις οποίες ζητούν απαντήσεις αλλά συνήθως δεν έχουν καμία/κανέναν στην/στον οποία/-ο να μπορούν να απευθυνθούν για τα θέματα αυτά ή δεν τολμούν καν να ρωτήσουν. Για τον λόγο αυτό, σας προσφέρουμε μία ασφαλή μέθοδο που θα σας βοηθήσει να διερευνήσετε τις προσωπικές σας στάσεις και να αναζητήσετε απαντήσεις στις απορίες σας.

«Ας μιλήσουμε για όλα!»: Κύκλος ερωτήσεων (42 λεπτά)

Αρχικά, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μοιράζει κόλλες χαρτί σε όλες/-ους τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους. Έπειτα, τους ζητά να γράψουν όλες/-οι μόνες/-οι τους τυχόν απορίες που γεννήθηκαν στο μυαλό τους σήμερα, ερωτήσεις για τους μύθους που έχουν ακούσει να λέγονται για τους ανθρώπους που έχουν διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα φύλου ή έμφυλους ρόλους γενικά κτλ. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής καλό θα ήταν να ενθαρρύνει όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να γράψουν έστω μία απορία η/ο καθεμία/καθένας σε ένα φύλλο χαρτί.

Βέβαια, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να έχει προετοιμάσει εκ των προτέρων μερικές ερωτήσεις σε περίπτωση που καμία/κανένας από την ομάδα δεν εκφράσει κάποια απορία. Για παράδειγμα:

- ◆ *Ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι επιλογή ενός ανθρώπου;*
- ◆ *Μπορείς να καταλάβεις με σιγουριά ότι ένα άτομο είναι ΛΟΑΤΙ;*
- ◆ *Θεραπεύεται η ομοφυλοφιλία;*
- ◆ *Τι ποσοστό του πληθυσμού της χώρας έχει ομόφυλο ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό;*

- ◆ Η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά συναντάται μόνο στους ανθρώπους;
- ◆ Σε μία ομοφυλοφιλική/ λεσβιακή σχέση, ποιος αναλαμβάνει τον ρόλο της/του γυναίκας/ άνδρα;
- ◆ Πώς πρέπει να προσφωνούμε ένα τρανς (διεμφυλικό) άτομο;
- ◆ Αληθεύει ότι αν μιλήσουμε στα παιδιά για τις διαφορετικές ταυτότητες φύλου που υπάρχουν, θα θέλουν να επαναπροσδιορίσουν το φύλο τους;
- ◆ Για ποιον λόγο οι ομοφυλόφιλοι νιώθουν την ανάγκη να μιλούν για τη σεξουαλικότητά τους σε αντίθεση με τους ετεροφυλόφιλους;
- ◆ Γιατί διοργανώνονται Φεστιβάλ Υπερηφάνειας (PRIDE) για τα ΛΟΑΤΙ άτομα;
- ◆ Ποια δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ παραβιάζονται; Υφίστανται διακρίσεις τα ΛΟΑΤΙ άτομα;
- ◆ Γιατί ορισμένα άτομα κάνουν "coming out", ενώ κάποια άλλα όχι;
- ◆ Οι ομοφυλόφιλοι (γυναίκες και άνδρες) γονείς έχουν περισσότερες πιθανότητες να παρενοχλήσουν σεξουαλικά τα παιδιά τους σε σχέση με τους ετεροφυλόφιλους γονείς;
- ◆ Τα θρησκευόμενα άτομα είναι κατά της ομοφυλοφιλίας;
- ◆ Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι αμφιβόλου ηθικής;
- ◆ Πώς γίνεται τα ομόφυλα ζευγάρια να αποκτήσουν παιδιά;
- ◆ Είναι υγιές τα ομόφυλα ζευγάρια να μεγαλώνουν παιδιά;

(Ενδεικτικές απαντήσεις για τη δραστηριότητα «**Ας μιλήσουμε για όλα**» θα βρείτε πιο κάτω στο **Θεωρητικό υπόβαθρο της Ενότητας 2.2**)

Θυμηθείτε να τοποθετήσετε τις προετοιμασμένες ερωτήσεις στην τσάντα/ στο κουτί μαζί με τις υπόλοιπες απορίες των εκπαιδευόμενων. Φροντίστε να επιλέξετε από τις ήδη έτοιμες ερωτήσεις εκείνες που θεωρείτε ότι είναι πιο κατάλληλες για την ομάδα σας ειδάλλως μπορείτε να διατυπώσετε δικές σας ερωτήσεις.

Μόλις οι εκπαιδευόμενες/-οι έχουν γράψει την απορία τους σε μία κόλλα χαρτί, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα τους ζητήσει να διπλώσουν το χαρτί και να το τοποθετήσουν μέσα στην τσάντα/στο κουτί. Αμέσως μετά, θα τους εξηγήσει τους κανόνες του παιχνιδιού: «Φανταστείτε ότι όλες/-οι σας είστε εμπειρογνώμονες και λαμβάνετε μέρος σε ένα Φόρουμ με τίτλο «Σεξουαλικότητα και Εφηβεία». Ένας-ένας με τη σειρά θα τραβήξετε ένα χαρτάκι από την τσάντα/το κουτί που θα έχει γραμμένη μία ερώτηση. Ύστερα, διαβάστε δυνατά την ερώτηση και προσπαθήστε να την απαντήσετε. Έχετε, όμως, μόνο ένα (1) λεπτό στη διάθεσή σας για να δώσετε μία ολοκληρωμένη απάντηση. Αφού τελειώσει ο χρόνος σας, οι υπόλοιπες/-οι εμπειρογνώμονες μπορούν να προσθέσουν συμπληρωματικά σχόλια». (Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να διευκρινίσετε ότι οι «εμπειρογνώμονες» θα τρα-

βούν ένας-ένας τα χαρτάκια με τις ερωτήσεις και θα απαντούν συγχρόνως την ερώτηση που τους έτυχε. Οι υπόλοιπες/-οι «εμπειρογνώμονες» θα την/τον ακούν προσεκτικά και θα περιμένουν να ολοκληρώσει την απάντησή της/του. Αν, όμως, τραβήξουν ταυτόχρονα όλες/-οι οι «εμπειρογνώμονες» από ένα χαρτάκι, τότε είναι πολύ πιθανό ότι θα σκέφτονται μόνο την απάντηση που θα πρέπει να δώσουν στην ερώτηση που τους έτυχε και ότι δεν θα παρακολουθούν τους προηγούμενους ομιλητές.)

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί να προσαρμόσει τις ερωτήσεις με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε να επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος για όλες/-ους τους «εμπειρογνώμονες». Αν κάποιες ερωτήσεις είναι οι ίδιες ή παρόμοιες, ζητήστε από τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να τραβήξουν ένα άλλο χαρτάκι. Εκτός από αυτό, μετά το τέλος κάθε απάντησης που δίνει μία/ένας «εμπειρογνώμονας», θα πρέπει να τη συμπληρώνετε, αν το κρίνετε απαραίτητο, με επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες.

Αναστοχασμός της διδακτικής ενότητας (15 λεπτά)

Μιας και τα μέλη της ομάδας κάθονταν στις θέσεις τους κατά τη διάρκεια της τελευταίας ώρας, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί τώρα να ζητήσει από τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να σηκωθούν όρθιες/-οι και να σχηματίσουν έναν κύκλο. Στη συνέχεια, μπορεί να τους πει τα εξής:

«Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δραστηριοτήτων αυτού του μαθήματος βιώσαμε πολλά και διαφορετικά συναισθήματα αλλά κάναμε και ποικίλες σκέψεις. Πριν κάνουμε διάλειμμα, θα ήταν πολύ χρήσιμο για εμάς να μας αναφέρετε, αν μπορείτε, με συντομία τα συναισθήματα που βιώσατε και τις γνώσεις που αποκτήσατε στη διάρκεια αυτών των δύομιση (2,5) ωρών».

2.9.2 Προτεινόμενη εναλλακτική δραστηριότητα: 40 ερωτήσεις

Τίτλος Δραστηριότητας: 40 ερωτήσεις

Περίληψη: Η εν λόγω δραστηριότητα συμβάλλει στη διερεύνηση αντιλήψεων και την κατάρριψη μύθων που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Πέραν αυτού, συμβάλλει στην παροχή γνώσεων για τη σεξουαλικότητα και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, ώστε να είναι σε θέση οι εκπαιδευόμενες/-οι να δώσουν την κατάλληλη απάντηση σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα άτομο δεχθεί αδιάκριτες ερωτήσεις ομοφοβικού/σεξιστικού ή τρανσφοβικού περιεχομένου.

Ομάδα-στόχου: Σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10 – 20 άτομα

Διάρκεια: 45 - 60 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Διερεύνηση προσωπικών στάσεων και κατάρριψη μύθων που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό

- Εμβάθυνση γνώσεων σε θέματα που αφορούν άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό και ταυτότητα φύλου

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
15 λεπτά	Εισαγωγή	Φωτοαντίγραφα του Πίνακα με τις 40 ερωτήσεις
45 λεπτά	Ερωτήσεις & Απαντήσεις	Κόλλες χαρτί και στίλο για τις/τους συμμετέχουσες/-οντες, τσάντα/κουτί για να συγκεντρωθούν οι ερωτήσεις των εκπαιδευόμενων, προετοιμασμένες ερωτήσεις/μύθοι (που θα διατυπώσει/επινοήσει η/ο εκπαιδευτρια/-ής)
15 λεπτά	Αναστοχασμός της διδακτικής ενότητας	

Εισαγωγή (15 λεπτά)

Στην αρχή, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μοιράζει σε όλες/-ους τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους έναν Πίνακα με 40 ερωτήσεις (Παράρτημα 2VI). Έπειτα, κάθε εκπαιδευόμενη/-ος επιλέγει 5 ερωτήσεις και προετοιμάζει τις απαντήσεις της/του σε αυτές. Ωστόσο, στις απαντήσεις που θα δώσει θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική/-ός και να σκεφτεί πώς θα απαντούσε αν της/του τις έθεταν μαθήτριες/-ές ή συνάδελφοι.

Ερωτήσεις & Απαντήσεις (45 λεπτά)

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής χωρίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ζευγάρια και τους ζητά να συζητήσουν μεταξύ τους τις απαντήσεις που έδωσαν στις ερωτήσεις που επέλεξαν. Κατόπιν, συζητούν τις παρακάτω ερωτήσεις:

- Οι απαντήσεις θα πρέπει να έχουν πάντα ενημερωτικό περιεχόμενο;
- Τι κρύβεται στην πραγματικότητα πίσω από ορισμένες ερωτήσεις;
- Πώς θα μπορούσατε να χειριστείτε την ίδια ερώτηση με άλλον τρόπο;

Αφού οι συμμετέχουσες/-οντες εργαστούν σε ζεύγη, συγκεντρώνονται όλες/-οι μαζί σχηματίζοντας έναν κύκλο και ανταλλάσσουν απόψεις και γνώσεις.

Αναστοχασμός της διδακτικής ενότητας (15 λεπτά)

Μιας και τα **μέλη της ομάδας** κάθονταν στις θέσεις τους κατά τη διάρκεια της τελευταίας ώρας, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί τώρα να ζητήσει από τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να σηκωθούν όρθιες/-οι και να σχηματίσουν έναν κύκλο. Στη συνέχεια, μπορεί να τους πει τα εξής:

«Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δραστηριοτήτων αυτού του μαθήματος βιώσαμε πολλά και διαφορετικά συναισθήματα αλλά κάναμε και ποικίλες σκέψεις. Πριν κάνουμε διάλειμμα, θα ήταν πολύ χρήσιμο για εμάς να μας αναφέρετε, αν μπορείτε, με συντομία τα συναισθήματα που βιώσατε και τις γνώσεις που αποκτήσατε στη διάρκεια αυτών των δυόμιση (2,5) ωρών».

Σημείωση: Έχετε στη διάθεσή σας μόνο 15 λεπτά. Για τον λόγο αυτό, φροντίστε ώστε κάθε εκπαιδευόμενη/-ος να μην μιλήσει πάνω από ένα (1) λεπτό, όταν θα της/του ζητήσετε να εκφράσει την προσωπική της/του γνώμη.

2.10 Θεωρητικό Υπόβαθρο για την Ενότητα 2

1. Λεξιλόγιο για τη σεξουαλική ποικιλομορφία:

ΛΟΑΤΚΙ (LGBTQI): Ακρωνύμιο που χρησιμοποιείται για την κοινότητα των Λεσβιών (Lesbian), των Ομοφυλόφιλων (Gay), των Αμφιφυλόφιλων (Bisexual), των Τρανς (Trans), των Κουίρ (Queer) και των Ίντερσεξ (Intersex)

Βιολογικό Φύλο (Sex): Σχετίζεται με την γενετήσια ταυτότητα του ατόμου (αν είναι αρσενικό, θηλυκό ή intersex). Οι παράγοντες που καθορίζουν αν ένα άτομο είναι αρσενικό, θηλυκό ή intersex είναι γενετικοί, βιολογικοί και ορμονικοί (αναπαραγωγικά όργανα, ορμόνες και χρωμοσώματα). Το βιολογικό φύλο είναι φάσμα και όχι μια ενιαία κατηγορία.

Χαρακτηριστικά φύλου (Sex characteristics): Αφορούν τα βιολογικά χαρακτηριστικά των φύλων. Χωρίζονται σε πρωτογενή (χρωμοσώματα, ορμονική δομή, εσωτερικά και εξωτερικά αναπαραγωγικά όργανα) και δευτερογενή (π.χ. τριχοφυΐα, φωνή, σκελετική δομή).

Ίντερσεξ (Intersex): Ο όρος ίντερσεξ αντιπροσωπεύει το φάσμα της ποικιλομορφίας των χαρακτηριστικών φύλου που φυσιολογικά εμφανίζεται μέσα στο ανθρώπινο είδος. Είναι όρος «ομπρέλα» που περιλαμβάνει όλες τις ίντερσεξ καταστάσεις. Αυτές, μπορεί να περιλαμβάνουν διαφοροποιήσεις των εξωτερικών γεννητικών οργάνων, των εσωτερικών αναπαραγωγικών οργάνων, των χρωμοσωμάτων φύλου ή των ορμονών που σχετίζονται με το φύλο. Επίσης, ο όρος ίντερσεξ δηλώνει την παραδοχή του φυσικού γεγονότος ότι το βιολογικό φύλο είναι ένα φάσμα και οι άνθρωποι με ποικιλομορφία χαρακτηριστικών φύλου, πέραν του αρσενικού και του θηλυκού, όντως υπάρχουν.

Μέχρι τώρα είναι γνωστές και περιγράφονται περίπου εξήντα διαφορετικές ίντερσεξ καταστάσεις.

Μερικά παραδείγματα περιλαμβάνουν:

- Εξωτερικά γεννητικά όργανα που δεν εμπίπτουν στην τυπική ιατρική αντίληψη περί αμιγώς αρσενικού ή αμιγώς θηλυκού και άρα ταξινομούνται βάση αυθαίρετης προσέγγισης.
- Μη τυπική ανάπτυξη των εσωτερικών αναπαραγωγικών οργάνων
- Πιθανή αναντιστοιχία μεταξύ των εξωτερικών γεννητικών οργάνων και των εσωτερικών αναπαραγωγικών οργάνων
- Διαφοροποιήσεις στο χρωμόσωμα του φύλου
- Μη τυπική ανάπτυξη των όρχεων ή των ωοθηκών
- Μη τυπική (υπερβολική ή μειωμένη) παραγωγή ορμονών που σχετίζονται με το φύλο

- Μη τυπική ανταπόκριση του σώματος στις ορμόνες που σχετίζονται με το φύλο

Τα ίντερσεξ άτομα έχουν οποιονδήποτε σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα φύλου και έκφραση φύλου. Ο όρος μεσοφυλική/-ός/-ο χρησιμοποιείται πολλές φορές λανθασμένα ως συνώνυμο της λέξης ίντερσεξ, παρότι αποτελεί υποκατηγορία του ίντερσεξ φάσματος.

Τα ίντερσεξ άτομα παλαιότερα αποκαλούνταν «ερμαφρόδιτα», αλλά ο όρος θεωρείται κακοποιητικός και δεν περιγράφει επιστημονικά την πραγματικότητα για τους ίντερσεξ ανθρώπους. Πολύ συχνά, ίντερσεξ βρέφη και παιδιά, χειρουργούνται ή υφίστανται ορμονικές παρεμβάσεις για να αποκτήσουν πιο «αποδεκτά» έμφυλα χαρακτηριστικά από την κοινωνία. Ωστόσο, τέτοιες πρακτικές παραβιάζουν το δικαίωμα στη φυσική ακεραιότητα και αυτονομία και σε πολλές περιπτώσεις υπονομεύουν την σεξουαλική απόλαυση. Οι επεμβάσεις αυτές θεωρούνται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων ως είδος βασανιστηρίου, ενώ οι ιατρικές έρευνες κατατείνουν στο γεγονός ότι είναι επιβλαβείς και σίγουρα μη-αναγκαίες. Όλο και περισσότερο αυτά τα θέματα αναγνωρίζονται ως παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με δηλώσεις από διεθνή και εθνικά ιδρύματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βιοηθικής και δεοντολογίας.

Links για intersex:

<http://rainbowschool.gr/wp-content/uploads/2018/10/Intersex-rights-Pace-eu-2191-2017.pdf>

http://rainbowschool.gr/wp-content/uploads/2018/02/intersex_toolkit_gr.pdf

http://rainbowschool.gr/wpcontent/uploads/2018/10/Parents_Toolkit_Intersex_GRK_ES_WEB.pdf

Κοινωνικό Φύλο (Gender): Στο Κοινωνικό Φύλο περιλαμβάνονται όλες οι κοινωνικές συμπεριφορές, οι δραστηριότητες, οι ρόλοι, τα συναισθήματα και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά (στάση σώματος, τρόπος κίνησης και ομιλίας, τρόπος σκέψης, χρήση γλώσσας, επάγγελμα, ντύσιμο, κομμώσεις κ.α.) που θεωρούνται κατάλληλα για το κάθε φύλο (έχοντας ως βάση το μοντέλο της δυαδικότητας του φύλου). Το τι θεωρείται ανδρική ή γυναικεία συμπεριφορά δεν είναι δεδομένο και αμετάβλητο αλλά διαμορφώνεται και επιβάλλεται στο άτομο από την εκάστοτε κοινωνία, είναι δηλαδή κοινωνικά και πολιτισμικά κατασκευασμένο και δεν πηγάζει «φυσικά» από το βιολογικό φύλο. Η διαδικασία επιβολής μας οδηγεί να υιοθετούμε τις συμπεριφορές που η κοινωνία θεωρεί αποδεκτές για το φύλο μας και να αποκλείουμε αυτές που τις αποδίδει στο άλλο φύλο. Μας οδηγεί σε συγκεκριμένους τρόπους που αντιλαμβανόμαστε το σώμα μας, που διαμορφώνουμε τις συνθήκες ζωής μας, τον τρόπο που εργαζόμαστε, που ερωτευόμαστε, κάνουμε σχέσεις και επικοινωνούμε.

Στις δυτικές κοινωνίες, η θηλυκότητα και η αρρενωπότητα προκρίνονται με όρους διχοτόμησης, με τους άνδρες και τις γυναίκες να είναι διακριτά διαφορετικοί και αντίθετοι μεταξύ τους, ενώ σε άλλους πολιτισμούς επικρατούν λιγότερο διακριτές απόψεις (π.χ. οι Berdaches, στον πολιτισμό των Ινδιάνων Navajo).

Μέχρι σήμερα, με εξαίρεση λίγες περιπτώσεις, η διαφορά των φύλων έχει λάβει παντού και πάντα το νόημα μιας ιεραρχίας με το αρσενικό να θεωρείται ανώτερο από το θηλυκό, κάτι το οποίο έχει επιφέρει διαφόρων ειδών ασυμμετρίες.

Ταυτότητα Φύλου / Έμφυλη Ταυτότητα (Gender Identity): Η ταυτότητα φύλου αναφέρεται στον ατομικό και εσωτερικό τρόπο που βιώνεται το κοινωνικό φύλο (gender) από κάθε άτομο και που μπορεί να συμπίπτει ή όχι με το αποδοθέν κατά τη γέννησή του φύλο. Η ταυτότητα φύλου αναφέρεται στα συναισθήματα που έχουμε για τον έμφυλο εαυτό μας, στην εσωτερική αίσθηση του ατόμου ότι είναι αρσενικό, θηλυκό, ή κάτι άλλο.

Η ταυτότητα του φύλου διαφέρει από τα έμφυλα στερεότυπα -αν αυτοπροσδιορίζομαι ως γυναίκα, δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να επιβεβαιώσω τα επικρατούντα στερεότυπα στην κοινωνία που σχετίζονται με μια γυναίκα: Μπορώ να είμαι ευαίσθητη αλλά και δυναμική και να έχω τεχνικές δεξιότητες.

Επίσης, η ταυτότητα του φύλου είναι κάτι διαφορετικό από τον ερωτικό-σεξουαλικό προσανατολισμό. Για παράδειγμα, μια αρρενωπή γυναίκα δεν είναι απαραίτητα λεσβία.

Έκφραση Φύλου (Gender Expression): Η έκφραση φύλου αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους ένα άτομο εκδηλώνει αρρενωπότητα, θηλυκότητα ή άλλες έμφυλες συμπεριφορές και χαρακτηριστικά στο κοινωνικό σύστημα, και συγκεκριμένα το πώς εκφράζει σε τρίτα πρόσωπα το τρόπο με τον οποίο βιώνει την ταυτότητα φύλου του. Περιλαμβάνει εκφράσεις, όπως τα ρούχα, το χτένισμα, το μακιγιάζ, ο τρόπος ομιλίας και κίνησης και η επιλογή ονόματος και αντωνυμίας. Είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι αν κάποιο άτομο ζητά να του απευθυνθούμε με συγκεκριμένο όνομα ή αντωνυμία, είναι απαραίτητο να το σεβαστούμε. Η κοινωνική επιταγή θέλει την έκφραση φύλου να "συνάδει" με την ταυτότητα φύλου, δηλαδή έναν άντρα να έχει αρρενωπή έκφραση φύλου και μια γυναίκα να έχει θηλυκή έκφραση φύλου. Χρειάζεται επίσης να έχουμε υπόψιν μας ότι η έκφραση φύλου δεν ταυτίζεται πάντα με την ταυτότητα φύλου. Για παράδειγμα, κάποιο άτομο που έχει εκχωρηθεί αρσενικό στη γέννηση μπορεί να αυτοπροσδιορίζεται ως θηλυκό, αλλά να μην νοιώθει ότι υπάρχει ασφαλής χώρος για να εκφράσει την γυναικεία ταυτότητα φύλου του. Έτσι, μπορεί να ζει στον κοινωνικό ρόλο ως αρσενικό και να παρουσιάζεται ως άνδρας, παρά την αίσθηση ψυχολογικής δυσφορίας που αισθάνεται.

Τρανς/διεμφυλικό άτομο (Trans): Όρος ομπρέλα που χρησιμοποιείται για να περιγράψει το πλήρες φάσμα των ατόμων των οποίων το φύλο που βιώνουν (ταυτότητα φύλου) ή η έκφραση φύλου, δεν βρίσκεται σε αντιστοιχία με το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Σε αντίθεση με την κοινή αντίληψη, κάποια άτομα αυτής της κατηγορίας μπορεί να αισθάνονται σαν να είναι σε λάθος φύλο χωρίς αυτό απαραίτητα να σημαίνει ότι υπάρχει και η επιθυμία για χειρουργικό ή ορμονικό επαναπροσδιορισμό.

Ο όρος περιλαμβάνει, δηλαδή, όλες τις εκφράσεις και ταυτότητες φύλου που διαφέρουν από το καταγεγραμμένο ανατομικό φύλο. Συμπεριλαμβάνει άτομα που βρίσκονται στο στάδιο της μετάβασης (transition), άτομα που έχουν ολοκληρώσει

την μετάβασή τους και άτομα που είτε έχουν, είτε δεν έχουν κάνει επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου. Συχνά, ο όρος τρανς χρησιμοποιείται για να περιγράψει μόνο τους τρανς άντρες και τις τρανς γυναίκες, διαγράφοντας την τρανς ταυτότητα των non-binary ατόμων. Είναι σημαντικό να μη συμβαίνει αυτό και να γίνεται σεβαστό το βίωμα και ο αυτοπροσδιορισμός των ανθρώπων αυτών.

Τρανσέξουαλ (Transexual): Όρος που αναφέρεται στα διεμφυλικά άτομα, δηλαδή τα τρανς άτομα που προβαίνουν σε διαδικασίες επαναπροσδιορισμού φύλου. Ωστόσο είναι όρος που δεν χρησιμοποιείται πλέον λόγω αρνητικού στιγματισμού, και θα πρέπει να χρησιμοποιείται ο όρος τρανς. Υπάρχουν τρανς άτομα, συνήθως μεγαλύτερης ηλικίας, που χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο. Σημαντικό είναι να γίνεται σεβαστή η επιθυμία ενός ατόμου να αυτοπροσδιορίζεται όπως θέλει.

Cisgender: Ένα άτομο του οποίου η ταυτότητα και η έκφραση του φύλου ταυτίζονται με το βιολογικό φύλο του. Για παράδειγμα, ένα άτομο με θηλυκό βιολογικό φύλο που αυτοπροσδιορίζεται ως γυναίκα.

Τρανς γυναίκες: Τα άτομα των οποίων το φύλο που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση είναι αρσενικό, αλλά προσδιορίζονται και ζουν ως γυναίκες και τροποποιούν ή επιθυμούν να τροποποιήσουν το σώμα τους με ιατρική παρέμβαση ώστε να ταυριάζει με την ταυτότητα φύλου τους, είναι γνωστά ως τρανς γυναίκες (επίσης ως Male To Female – MTF, αν και ο όρος θεωρείται κακοποιητικός από πολλά τρανς άτομα).

Τρανς άνδρες: Τα άτομα των οποίων το φύλο που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση είναι θηλυκό, αλλά προσδιορίζονται και ζουν ως άνδρες και τροποποιούν ή επιθυμούν να τροποποιήσουν το σώμα τους με ιατρική παρέμβαση ώστε να ταυριάζει με την ταυτότητα φύλου τους, είναι γνωστά ως τρανς άνδρες (επίσης ως Female To Male – FTM, αν και ο όρος θεωρείται κακοποιητικός από πολλά τρανς άτομα). Μερικά άτομα που πραγματοποίησαν μετάβαση από το ένα φύλο στο άλλο, προτιμούν να αναφέρονται ως άνδρας ή γυναίκα, παρά ως τρανς άντρες / τρανς γυναίκες.

Μη δυαδικά άτομα (non binary): Σε κάθε κοινωνία υπάρχουν διαφορετικές αρρενωπότητες, θηλυκότητες και άλλες κοινωνικές εκφράσεις φύλων και άτομα που δεν αισθάνονται ότι ανήκουν απόλυτα σε μία από τις δύο κατηγορίες του δίπολου άνδρας-γυναίκα. Αυτό δεν σχετίζεται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα κοινωνικά φύλα είναι όσα και οι άνθρωποι. Πολλά άτομα χρησιμοποιούν όρους για να περιγράψουν τους εαυτούς τους όπως genderqueer, genderfluid, androgynous, multigendered, gender nonconforming, third gender, two-spirit people κ.α.

Τζέντερκουίπ (Genderqueer): Ταυτότητες φύλου οι οποίες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως τυπικά «ανδρικές» ή τυπικά «γυναικείες» και δεν εμπίπτουν στη δυαδικότητα του φύλου και την ετεροκανονικότητα.

Ως genderfluid/genderqueer αυτοπροσδιορίζονται οι άνθρωποι που δεν επιθυμούν να κατηγοριοποιούνται σε κανένα σύστημα διπολικής αντίληψης των φύλων, άνθρωποι που η συνείδηση του εαυτού τους για το φύλο ενδεχομένως είτε

είναι ουδέτερη, είτε σχετίζεται με την αντίληψη της ρευστότητας των φύλων, της εναλλαγής δηλαδή της έκφρασης φύλου μεταξύ των εκφράσεων που περιλαμβάνονται σε όλο το φάσμα του κοινωνικού φύλου. Συχνά χρησιμοποιείται στα ελληνικά ο όρος «φυλο-παράξενος», που μπορεί να είναι ακριβής ως μετάφραση, όμως δεν αποδίδει την πραγματική σημασία του όρου. Πολλά άτομα χρησιμοποιούν όρους για να περιγράψουν τους εαυτούς τους όπως, genderfluid, multigendered, gender nonconforming, two-spirit people κ.α και άλλα αρνούνται να περιγράψουν το φύλο τους με οποιαδήποτε ταμπέλα, με το σκεπτικό πως καμιά λέξη δεν μπορεί να περιγράψει τη πολυπλοκότητα του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται το φύλο.

Παρενδυτικός/Τραβεστί / (Crossdresser /Transvestite): Το άτομο που φοράει ρούχα που συνήθως σχετίζονται με το «αντίθετο» (με βάση το μοντέλο δυαδικότητας του φύλου) κοινωνικό φύλο του ατόμου, στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Τα άτομα αυτά δεν είναι απαραίτητα τρανς. Είναι άτομα που φοράνε τακτικά ή περιστασιακά τα ρούχα που έχουν κοινωνικά εκχωρηθεί σε ένα φύλο που δεν είναι το δικό τους, αλλά νοιώθουν συνήθως άνετα με την ανατομία τους και δεν επιθυμούν να την αλλάξουν (δηλαδή δεν είναι τρανσέξουαλ). Η λέξη τραβεστί είναι καλύτερα να αποφεύγεται γιατί έχει χρησιμοποιηθεί υποτιμητικά και λανθασμένα για να χαρακτηρίσει τρανς άτομα. Το ίδιο και ο όρος παρενδυτικός λόγω κοινωνικού και ιατρικού στίγματος, καθώς περιέχεται ως διαγνωστική κατηγορία (παρενδυσία- transvestism) στα εγχειρίδια ψυχικών διαταραχών. Ο όρος cross-dresser είναι προτιμότερος για τους άνδρες που απολαμβάνουν ή προτιμούν τα γυναικεία ρούχα. Σε αντίθεση με τη γενική πεποίθηση, η συντριπτική πλειονότητα των αρσενικών cross dressers αυτοπροσδιορίζονται ως στρέιτ και συχνά είναι παντρεμένοι. Πολύ λίγες γυναίκες αυτοπροσδιορίζονται ως cross-dresser. Ο όρος cross dresser δεν εμπίπτει στην ομπρέλα της ταυτότητας φύλου.

Κουίρ (Queer): Ο όρος αυτός αναφέρεται σε ανθρώπους που η συνείδηση του εαυτού τους βρίσκεται μακριά από τις νόρμες της ετεροκανονικότητας και της διπολικής αντίληψης για το φύλο. Αναφέρεται επίσης σε μια ριζοσπαστική, εναλλακτική θεώρηση του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας ή έκφρασης φύλου ως σημαντικών πεδίων αυτοπροσδιορισμού, ψυχικών και αισθητικών. Με αυτή την έννοια, το ποια/-ος είναι queer ορίζεται σε σχέση μάλλον με έναν τρόπο αντίληψης παρά με συγκεκριμένες πρακτικές. Χρησιμοποιείται συχνά από άτομα που δεν αποδέχονται τις παραδοσιακές έννοιες φύλων και σεξουαλικότητας και δεν ταυτίζονται/καλύπτονται με κάποιο από τους υπόλοιπους όρους του ακρωνυμίου ΛΟΑΤΙ+ αλλά και ως όρος-ομπρέλα για όλα τα LGBTQI+ άτομα. Ο όρος αυτός εκφράζει και τα μη δυαδικά (non binary) άτομα.

Η queer θεωρία είναι μία σχολή ακαδημαϊκής θεωρίας που αμφισβητεί τα ετεροκανονικά κοινωνικά πρότυπα που σχετίζονται με το φύλο και τη σεξουαλικότητα και ισχυρίζεται ότι οι έμφυλοι ρόλοι είναι αποτέλεσμα κοινωνικά κατασκευασμένων ιδεών.

Ερωτικός-Σεξουαλικός Προσανατολισμός (Romantic-Sexual Orientation): Το μέρος της ταυτότητας ενός ατόμου που περιγράφει τον τύπο σεξουαλικής ή / και ρομαντικής έλξης που κάποια/-ος αισθάνεται όταν αγαπά και / ή κάνει σεξ και / ή

δημιουργεί σχέσεις με άλλους ανθρώπους, με βάση την ταυτότητα φύλου της/του. Είναι αυτοπροσδιορισμός, έτσι ώστε κάποιο άτομο είναι για παράδειγμα ομοφυλόφιλο ή αμφιφυλόφιλο ή ετεροφυλόφιλο μόνο αν αυτοπροσδιορίζεται ως τέτοιο.

Μερικές φορές είναι χρήσιμο να εξηγηθεί ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός αφορά συναισθήματα για ένα άλλο άτομο, άλλοτε σεξουαλικά, άλλοτε φορές ρομαντικά, ή και τα δύο. Οι άνθρωποι δεν χρειάζονται σεξουαλική εμπειρία για να γνωρίζουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους. Τα άτομα που έλκονται και έχουν συναισθήματα για άτομα διαφορετικού φύλου συνήθως αυτοπροσδιορίζονται ως ετεροφυλόφιλα, ενώ τα άτομα που προσελκύνονται από άτομα του ίδιου φύλου λέγονται γκέι ή λεσβίες ή ομοφυλόφιλα. Τα άτομα που έλκονται και από τα δύο φύλα συνήθως αυτοπροσδιορίζονται ως αμφιφυλόφιλα, και αυτά που προσελκύνονται από άτομα οποιασδήποτε ταυτότητας φύλου ονομάζονται «πανσεξουαλ».

Ομοφυλόφιλος (Gay): Ένα άτομο το οποίο αυτοπροσδιορίζεται ως άνδρας (βλέπε ταυτότητα φύλου) και έλκεται συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά από άνδρες. Ωστόσο, όρος «γκέι» ("gay"), μερικές φορές, χρησιμοποιείται ως όρος "ομπρέλα" που καλύπτει όλους τους γκέι άνδρες και τις ομοφυλόφιλες γυναίκες.

Λεσβία (Lesbian), Ομοφυλόφιλη: Ένα άτομο το οποίο αυτοπροσδιορίζεται ως γυναίκα (βλέπε ταυτότητα φύλου) και έλκεται συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά από γυναίκες. Μερικές γυναίκες προτιμούν να αυτοπροσδιορίζονται ως γκέι ή γκέι γυναίκες.

Αμφιφυλόφιλο άτομο (Bi / Bisexual): Ένα άτομο που έλκεται συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά προς δύο φύλα ή περισσότερα. Πολύ συχνά, χρησιμοποιείται ως όρος ομπρέλα για να περιγράψει διάφορες μορφές πολυσεξουαλικότητας.

Ετεροφυλόφιλο άτομο (Heterosexual/ Straight): Ένα άτομο το οποίο αισθάνεται ρομαντική ή/και σεξουαλική έλξη προς άτομα του άλλου φύλου. Ο όρος αυτός βασίζεται στην αποδοχή της δυαδικότητας του φύλου, εξ ου και η χρήση του συνθετικού «έτερο-». Ωστόσο, επειδή δεν υπάρχουν μόνο δύο φύλα (βλέπε intersex και transsexual), αυτός ο όρος είναι ανακριβής.

Ασέξουαλ (Asexual, αλλιώς και ace): Ένα άτομο που δεν βιώνει σεξουαλική έλξη (ή βιώνει λίγη). Πολλά ασέξουαλ άτομα αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, gay, straight, bi ή πανσέξουαλ (που προσελκύνονται από ανθρώπους οποιοδήποτε φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού). Η ασέξουαλότητα δεν είναι το ίδιο με το να έχεις χαμηλή λίμπιντο, η οποία μπορεί να προκληθεί από σωματικά ή ψυχικά αίτια, ούτε είναι η ίδια με τη συνειδητή καταστολή των σεξουαλικών επιθυμιών.

Πανσέξουαλ (Pansexual): Ένα άτομο το οποίο αισθάνεται συναισθηματική, ρομαντική ή/και σεξουαλική έλξη προς άτομα όλων των πιθανών ταυτοτήτων φύλου και βιολογικών φύλων. Τα άτομα αυτά συχνά δηλώνουν πως το βιολογικό φύλο ή/και η ταυτότητα φύλου ενός ατόμου είναι ασήμαντες παράμετροι στον καθορισμό του αν και κατά πόσο θα βιώσουν έλξη προς το άτομο αυτό. Εναλλακτικά, μπορεί να χρησιμοποιήσουν τον όρο gender blind, δηλαδή ότι είναι «τύφλα» ως προς το θέμα του φύλου.

Ομοφοβία (Homophobia): Η ψυχολογική και κοινωνική προκατάληψη, οι διακρίσεις, ο παράλογος φόβος και η έκφραση δυσφορίας, αποστροφής, μισαλλοδοξίας ή και μίσους προς τα άτομα με ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό.

Τρανσοφοβία (Transphobia): Είναι ο παράλογος φόβος και η έκφραση δυσφορίας, αποστροφής, μισαλλοδοξίας ή και μίσους για τα τρανς άτομα και όσα άτομα φαίνεται να παραβαίνουν τις παραδοσιακές αντιλήψεις για την ταυτότητα φύλου, το κοινωνικό φύλο ή/και την έκφραση φύλου. Συχνά οι γκέι, οι λεσβίες και οι αμφισεξουαλικές/-οί εμπίπτουν στην δεύτερη κατηγορία ατόμων με αποτέλεσμα η τρανσοφοβία να συνδέεται έντονα με την ομοφοβία.

Αμφιφοβία (Biphobia): Όρος παράλληλος με αυτόν την Ομοφοβίας και της Τρανσοφοβίας που αναφέρεται στην ψυχολογική και κοινωνική προκατάληψη και στις διακρίσεις κατά των αμφισεξουαλικών ατόμων. Πέρα από αρνητικούς χαρακτηρισμούς, δηλώσεις όπως «Τα bi άτομα είναι αναποφάσιστα» ή «δεν υπάρχουν bi άτομα» επίσης είναι αμφιφοβικές.

Σεξισμός (Sexism): Ο σεξισμός είναι η συστηματική διάκριση και καταπίεση που υφίστανται όλα τα άτομα που δεν είναι άνδρες (και κυρίως οι γυναίκες και όσα άτομα διαβάζονται ως γυναίκες) με βάση το φύλο ή το σώμα τους και μόνο. Τον σεξισμό έχει γεννήσει η πατριαρχική δομή της κοινωνίας που βασιζέται στην ανωτερότητα του άνδρα και της αρρενωπότητας. Παράγωγα του σεξισμού αποτελούν η ομοφοβία, η αμφιφοβία και η τρανσοφοβία. Ο σεξισμός αποτελεί ένα σύστημα καταπίεσης που είναι ενσωματωμένο στους κυρίαρχους κοινωνικούς, πολιτισμικούς και οικονομικούς θεσμούς και πολλές φορές δεν γίνεται αντιληπτός στις μικρότερες εκφάνσεις του

Coming out: Η αγγλική φράση “coming out” αναφέρεται στην ανακοίνωση/γνωστοποίηση που κάνει αυτοβούλως ένα άτομο σε τρίτα άτομα ή κοινωνικές ομάδες για τον σεξουαλικό – ερωτικό προσανατολισμό του ή την ταυτότητα φύλου του. Αρκετοί άνθρωποι διστάζουν, ορισμένοι επιλέγουν να κρατήσουν τη ταυτότητα τους κρυφή, άλλοι την γνωστοποιούν σε συγκεκριμένες περιστάσεις ενώ κάποιοι τελευταία αποφασίζουν να τη γνωστοποιήσουν ευρύτερα δημόσια. Συνήθως δεν είναι μια εύκολη διαδικασία, εξαιτίας του κινδύνου να αντιμετωπίσουν τυχόν αρνητική διάκριση και προκατάληψη. Η δυνατότητα να μπορούν οι άνθρωποι να μοιραστούν τη ζωή τους με την οικογένεια, φίλες/-ους και γνωστές/-ούς αυξάνει τις πιθανότητες κοινωνικής υποστήριξης η οποία είναι σημαντική για τη ψυχική υγεία και τη ψυχολογική ευημερία του ατόμου. Η έρευνα έχει δείξει πως τα θετικά αισθήματα για το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου και η ενσωμάτωση αυτών στη ζωή κάποιου, είναι πηγή ευημερίας και καλής ψυχικής υγείας. Από την άλλη, οι λεσβίες, οι γκέι άνδρες και οι τρανς ή ίντερσεξ άνθρωποι που αισθάνονται ότι πρέπει να αποκρύψουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τους, αναφέρουν πιο συχνά προβλήματα ψυχικής υγείας και ενδέχεται να έχουν και περισσότερα προβλήματα γενικότερα.

Outing: Η αγγλική έκφραση «outing» αναφέρεται στην κοινοποίηση του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου εντός προσώπου όταν γίνεται από τρίτους χωρίς τη συναίνεση του ιδίου του προσώπου. Συνήθως γίνεται με κα-

κόβουλο τρόπο εν είδει «ξεμπροστιάσματος», έχει χαρακτηριστικά κακοποίησης, ενώ παραβιάζει τα προσωπικά δεδομένα του ανθρώπου. Ιδιαίτερα στο σχολικό περιβάλλον έχει χαρακτηριστικά πολλές φορές εκβίασης και εκφοβισμού είτε του ιδίου του προσώπου, είτε των άλλων παιδιών.

Πηγές:

<https://www.rainbowschool.gr/>

<https://www.colouryouth.gr/terms/>

<http://www.transgender-association.gr/>

2. Ερωτήσεις με ενδεικτικές απαντήσεις για τη δραστηριότητα «Ας μιλήσουμε για όλα»

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι επιλογή ενός ανθρώπου;

Όχι, δεν είναι το αποτέλεσμα μίας απόφασης ή μίας συνεχούς καθημερινής προσπάθειας. Οργανώσεις επαγγελματιών στον τομέα της ψυχικής υγείας, όπως η Αμερικανική Ψυχολογική Ένωση, έχουν εκδώσει ανακοινώσεις στις οποίες διευκρινίζουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν αποτελεί επιλογή του ανθρώπου και δεν αλλάζει.

Μπορείς να καταλάβεις με σιγουριά ότι ένα άτομο είναι ΛΟΑΤΙ;

Όχι. Τα ΛΟΑΤΙ άτομα δεν είναι αναγνωρίσιμα λόγω συγκεκριμένων ιδιομορφιών ή φυσικών χαρακτηριστικών.

Η αντίληψη αυτή βασίζεται σε υπεργενικεύσεις που κυκλοφορούν για τους ΛΟΑΤΙ, οι οποίες ενέχουν προκαταλήψεις, καθώς οι θηλυπρεπείς ομοφυλόφιλοι άνδρες και οι ανδροπρεπείς λεσβίες είναι περισσότερο ορατές/-οί σε σχέση με τους ανδροπρεπείς ομοφυλόφιλους άνδρες και τις θηλυπρεπείς λεσβίες. Επίσης, υπάρχουν και ανδροπρεπείς ετεροφυλόφιλες γυναίκες καθώς και θηλυπρεπείς ετεροφυλόφιλοι άνδρες. Η έκφραση φύλου δεν ταυτίζεται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και γι' αυτό δεν μπορούμε να βγάζουμε συμπεράσματα για τον ερωτικό/ σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου από την εμφάνισή του.

Θεραπεύεται η ομοφυλοφιλία;

Εφόσον η ομοφυλοφιλία δεν είναι ασθένεια ή διαταραχή, δεν μπορεί να ισχύει κάτι τέτοιο. Οργανώσεις επαγγελματιών στον τομέα της επιστήμης και της υγείας καταδικάζουν ομόφωνα τις προσπάθειες «διόρθωσης» ή «θεραπείας» της ομοφυλοφιλίας κρίνοντάς τες ως αναποτελεσματικές και ψυχοφθόρες διαδικασίες.

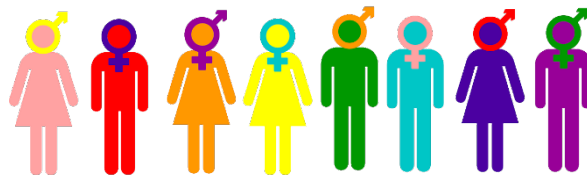
Τι ποσοστό του πληθυσμού της χώρας έχει ομόφυλο ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό;

Είναι δύσκολο να υπολογιστεί με ακρίβεια ο πραγματικός αριθμός τους λόγω της καταπίεσης και των διακρίσεων που υφίστανται τα άτομα αυτά. Ωστόσο, μία σημαντική μειονότητα του πληθυσμού αποτελείται από άτομα με ομόφυλο ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό. Η δυσκολία να προσδιορίσουμε το ποσοστό των ομοφυλόφιλων ατόμων επί του συνολικού πληθυσμού έγκειται στο γεγονός ότι πολλά από αυτά φοβούνται να αποκαλύψουν δημοσίως τον ερωτικό/σεξουαλικό

τους προσανατολισμό. Σύμφωνα με ορισμένες μελέτες, το ποσοστό αυτό ανέρχεται περίπου σε ποσοστό 10% και φαίνεται ότι παραμένει σταθερό ανεξαρτήτως εποχής, πολιτισμού, και οικονομικοκοινωνικών παραγόντων.

Η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά συναντάται μόνο στους ανθρώπους;

Οι επιστήμονες έχουν καταγράψει ομοφυλοφιλική συμπεριφορά σε περισσότερα από 450 είδη ζώων, όπως δελφίνια, φάλαινες, ελάφια, βίσωνες, πρόβατα, καμηλοπαρδάλεις, αντιλόπες, χήνες, πάπιες, μπεκατσίνια, χιμπατζήδες, ζέβρες, ελέφαντες, κοάλα, χελιδόνια, τσιροβάκοι, λιοντάρια, πιγκουίνους και πεταλούδες του είδους «μονάρχης». Ωστόσο, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η ομοφυλοφιλία στα ζώα οφείλεται σε «έναν παθητικό πατέρα και μία αυταρχική μητέρα».

Σε μία ομοφυλοφιλική/ λεσβιακή σχέση, ποιος αναλαμβάνει τον ρόλο της/ του γυναίκας/ άνδρα;

Η ερώτηση αυτή βασίζεται σε ετεροκανονικές αντιλήψεις. Στην πραγματική ζωή, κάθε ζευγάρι αποφασίζει μόνο του πώς θα μοιράσει τις δουλειές του σπιτιού. Σε πολλές χώρες, αυτού του είδους οι διαχωρισμοί τείνουν να εξλειφθούν. Στις σύγχρονες κοινωνίες, η «παραδοσιακή» κατανομή των οικιακών εργασιών ενδέχεται να προκαλέσει περισσότερα προβλήματα στα ζευγάρια παρά να λύσει τα ήδη υπάρχοντα. Από μία άλλη οπτική γωνία, η ερώτηση αυτή μπορεί να αναφέρεται στον ρόλο (γυναικείο ή ανδρικό) που υιοθετούν τα ομοφυλόφιλα άτομα κατά τη διάρκεια της ερωτικής πράξης. Σε μία σχέση ισοτιμίας καθεμιά/ καθένας από τις/τους δύο συντρόφους επιλέγει τι επιθυμεί να πράξει. Με άλλα λόγια, σε κάποια άτομα μπορεί να αρέσουν οι «παραδοσιακές» στάσεις στο sex, ενώ άλλα μπορεί να προτιμούν μεγαλύτερη ποικιλία στάσεων κατά τη διάρκεια της ερωτικής πράξης. Αυτό, όμως, ισχύει τόσο για τους ετεροφυλόφιλους όσο και για τους ομοφυλόφιλους ανθρώπους.

Πώς πρέπει να προσφωνούμε ένα τρανς (διεμφυλικό) άτομο;

Δεν μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα για το επιθυμητό φύλο προσφώνησης απλώς με μία ματιά. Δεν είναι δυνατόν να είμαστε σε ένα δωμάτιο με άλλους ανθρώπους και ρίχνοντας μία ματιά να καταλάβουμε αν υπάρχουν τρανς άτομα.

Για τον λόγο αυτό, αν δεν γνωρίζουμε με βεβαιότητα ποια προσωπική αντωνυμία χρησιμοποιεί ένα άτομο για τον εαυτό του, καλό θα ήταν να παρατηρήσουμε

ποια αντωνυμία χρησιμοποιούν οι άλλοι άνθρωποι, όταν απευθύνονται στο άτομο αυτό. Κάποιος που γνωρίζει καλά το εν λόγω άτομο πιθανότατα θα χρησιμοποιήσει τη σωστή αντωνυμία. Αν, παρόλα αυτά, χρειαστεί να ρωτήσουμε ποια προσωπική αντωνυμία χρησιμοποιεί ένα άτομο για τον εαυτό του, μπορούμε να ξεκινήσουμε με τον εαυτό μας. Για παράδειγμα: «Γεια! Με λένε Αλέξανδρο και χρησιμοποιώ για τον εαυτό μου την αντωνυμία «αυτός». Εσύ;» Στη συνέχεια, φροντίζουμε να χρησιμοποιούμε την αντωνυμία με την οποία επιθυμεί το άτομο αυτό να του απευθύνονται και παράλληλα ενθαρρύνουμε και τους άλλους ανθρώπους να κάνουν το ίδιο. Εάν από κεκτημένη ταχύτητα χρησιμοποιήσουμε λάθος αντωνυμία για το εν λόγω άτομο, θα πρέπει να του ζητήσουμε γρήγορα συγγνώμη και να προχωρήσουμε τη συζήτηση χωρίς περισσότερες εξηγήσεις. Όσο μεγαλύτερες διαστάσεις δώσουμε σε αυτό το ατυχές περιστατικό, τόσο πιο άβολα θα αισθανόμαστε και οι δύο πλευρές.

Επιπλέον, θα πρέπει να αποφεύγουμε να κάνουμε ερωτήσεις, όπως: «Ποιο είναι το βαπτιστικό σου όνομα;», σε τρανς άτομα. Η σύνδεση του βαπτιστικού ονόματος με την παρούσα ταυτότητα που έχουν διαμορφώσει τα τρανς άτομα είναι πιθανό να τους προκαλέσει έντονο άγχος ή να τους υπενθυμίσει απλώς ένα κομμάτι της ζωής τους που επιθυμούν να διαγράψουν από τη μνήμη τους. Επομένως, οφείλουμε να σεβόμαστε την επιλογή του ονόματος που έχει κάνει ένα τρανς άτομο για τον εαυτό του. Σε περίπτωση που γνωρίζουμε το βαπτιστικό όνομα ενός τρανς ατόμου που, όμως, δεν το χρησιμοποιεί πλέον, δεν το κοινοποιούμε εάν το άτομο αυτό δεν το επιθυμεί. Κατά ανάλογο τρόπο, δεν είναι σωστό να δημοσιεύουμε ή να δείχνουμε φωτογραφίες ενός τρανς ατόμου προτού υποβληθεί σε επαναπροσδιορισμό φύλου, αν προηγουμένως δεν έχουμε ζητήσει την άδειά του. Επίσης, δεν θα πρέπει να προσπαθούμε να βγάλουμε βιαστικά συμπεράσματα για τον ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό ενός τρανς ατόμου. Η ταυτότητα φύλου δεν θα πρέπει να συγχέεται με τον ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ανθρώπου. Ο ερωτικός/σεξουαλικός προσανατολισμός σχετίζεται με την έλξη που βιώνουμε προς άλλα άτομα. Η ταυτότητα φύλου αφορά τον προσωπικό, εσωτερικό τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται κάθε άτομο το φύλο του. Η ταυτότητα φύλου των περισσότερων ανθρώπων είναι ανδρική ή γυναικεία, αλλά μερικά άτομα δεν νιώθουν ότι ανήκουν σε καμία από τις δύο αυτές κατηγορίες. Τα τρανς άτομα μπορούν να είναι ομοφυλόφιλα, λεσβίες, αμφιφυλόφιλα ή ετεροφυλόφιλα.

Πηγή:

<https://www.glaad.org/transgender/allies>

Για περισσότερες πληροφορίες, κάντε κλικ εδώ:

<https://www.wikihow.com/Respect-a-Transgender-Person>

Αληθεύει ότι αν μιλήσουμε στα παιδιά για τις διαφορετικές ταυτότητες φύλου που υπάρχουν, θα θέλουν να επαναπροσδιορίσουν το φύλο τους;

Όταν μιλάμε στα παιδιά για τις διαφορετικές ταυτότητες φύλου που υπάρχουν, βοηθάμε αυτά που είναι τρανς να νιώσουν ότι είναι ευπρόσδεκτα και αποδεκτά. Είναι πολύ σημαντικό να μπορούμε να αναγνωρίσουμε και να εκτιμήσουμε την αξία της διαφορετικότητας δεδομένου ότι πάνω από το 40% των τρανς παιδιών διατρέχουν κίνδυνο για απόπειρα αυτοκτονίας.

Για ποιον λόγο οι ομοφυλόφιλοι νιώθουν την ανάγκη να μιλούν για τη σεξουαλικότητά τους σε αντίθεση με τους ετεροφυλόφιλους;

Τα ετεροφυλόφιλα άτομα εκφράζουν τον ερωτικό/σεξουαλικό τους προσανατολισμό, όταν αναφέρονται (ή συστήνουν) (σ) την κοπέλα τους ή το αγόρι, (σ)τη/(σ)τον σύζυγο σε ένα άλλο άτομο, όταν βάζουν μία οικογενειακή φωτογραφία σε κορνίζα στο γραφείο τους στη δουλειά, όταν μιλούν για μία/έναν διάσημη/-ο που θεωρούν ελκυστική/-ό, όταν γιορτάζουν την επέτειο του γάμου τους κτλ. Δεν έχουν την ανάγκη να γνωστοποιήσουν στους άλλους με συγκεκριμένο τρόπο τον ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό, διότι τα λόγια και οι πράξεις τους με την πάροδο του χρόνου επιβεβαιώνουν την ετεροφυλοφιλία τους.

Ωστόσο, τα ομοφυλόφιλα και αμφιφυλόφιλα άτομα, τα οποία κάνουν ακριβώς τα ίδια πράγματα, κατηγορούνται συχνά ότι «επιδεικνύουν τη σεξουαλικότητά τους». Για τον λόγο αυτό, είναι πιθανό να γίνουν αντικείμενο περιφρόνησης και να πέσουν θύματα παρενόχλησης ή επιθέσεων.

Είναι δύσκολο και κουραστικό το να προσπαθεί κάποιο άτομο να κρατά μυστικό τον ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό του. Τα άτομα που δεν έχουν κοινοποιήσει τον πραγματικό σεξουαλικό τους προσανατολισμό, όταν τους κάνουν απλές ερωτήσεις για την οικογένεια, το σπίτι, την κοινωνική τους ζωή ή τα σχέδιά τους για το Σαββατοκύριακο, συχνά δυσκολεύονται να δώσουν άμεσες απαντήσεις. Βρίσκονται σε διαρκή εγρήγορση και προσπαθούν να ελέγχουν κάθε τους λέξη.

Γιατί διοργανώνονται Φεστιβάλ Υπερηφάνειας (PRIDE) για τα ΛΟΑΤΙ άτομα;

Το Φεστιβάλ Υπερηφάνειας (PRIDE) εκφράζει την εναντίωση στις διακρίσεις και τη βία που ασκούνται σε βάρος των ομοφυλόφιλων, των λεσβίων, των αμφιφυλόφιλων και των διεμφυλικών ατόμων με στόχο: (α) να προωθήσει την αυτοεπιβεβαίωση, την αξιοπρέπεια και την ισότητα των δικαιωμάτων τους, (β) να αυξήσει την ορατότητά τους ως κοινωνική ομάδα, (γ) να ενισχύσει την ενότητά τους και (δ) να γιορτάσει τη σεξουαλική διαφορετικότητα και την ποικιλομορφία των φύλων. Σε μερικές χώρες, το Φεστιβάλ Υπερηφάνειας αποτελεί μία γιορτή, ενώ σε άλλες μία πολιτική πράξη που δείχνει ότι δεν τυγχάνουν όλα τα άτομα ισότιμης μεταχείρισης και ότι υπάρχουν ομάδες ανθρώπων των οποίων τα δικαιώματα παραβιάζονται.

Ποια δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ παραβιάζονται; Υφίστανται διακρίσεις τα ΛΟΑΤΙ άτομα;

Τα ΛΟΑΤΙ άτομα εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις και παράλληλα η στάση των ανθρώπων απέναντί τους είναι αρκετά αρνητική. Ο βαθμός και το είδος των διακρίσεων που υφίστανται ποικίλλουν ανάλογα με την κοινωνία στην οποία ζουν. Διακρίσεις μπορούν να εκδηλώνονται σε νομοθετικά κείμενα, οδηγίες ή ακόμη και μέσω διαστρεβλωμένων εικόνων και παραπλανητικών πληροφοριών που προβάλλουν τα ΜΜΕ, μέσω της απόκρυψης πληροφοριών (π.χ. σχολικά εγχειρίδια) και μέσω αρνητικών στάσεων και συμπεριφορών (π.χ. ύβρεις, ανέκδοτα κτλ.).

Επειδή κάποια ΛΟΑΤΙ άτομα έχουν τη δυνατότητα να κρύψουν τα συναισθήματά

τους, οι διακρίσεις που υφίστανται δεν είναι ίδιες για όλα. Όταν κανείς δεν γνωρίζει ότι είσαι ΛΟΑΤΙ, οι διακρίσεις που βιώνεις είναι έμμεσες (εφόσον κρύβεσαι για να τις αποφύγεις). Επομένως, δεν ισχύει ότι μπορείς να αποφύγεις τις διακρίσεις σε βάρος σου αν δεν κάνεις "coming out": το γεγονός ότι δεν κάνεις "coming out" είναι αποτέλεσμα των διακρίσεων.

Γιατί ορισμένα άτομα κάνουν "coming out", ενώ κάποια άλλα όχι;

Συνήθως οι άνθρωποι κάνουν "coming out", επειδή δεν θέλουν να κρύβουν πλέον ποιοι πραγματικά είναι ή με ποια/-ον είναι ερωτευμένοι. Εκτός από αυτό, θέλουν να είναι ειλικρινείς με τους άλλους και ιδιαίτερα με αυτούς για τους οποίους νοιάζονται και τους εμπιστεύονται. Το να νιώθει κάποιο άτομο έτοιμο να αποκαλύψει τον πραγματικό ερωτικό/σεξουαλικό του προσανατολισμό στους άλλους αυξάνει τις πιθανότητες να δεχθεί την υποστήριξη της κοινωνίας, γεγονός που είναι καθοριστικό για την ψυχική του υγεία. Επιπλέον, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι το "coming out" είναι μία αυστηρά προσωπική απόφαση και μοναδική εμπειρία στη ζωή ενός ανθρώπου. Πρώτο και κυριότερο, απαιτεί από το ΛΟΑΤΙ άτομο να αποδεχθεί τον εαυτό του – μία διαδικασία που μπορεί να διαρκέσει ακόμη και χρόνια. Μερικοί άνθρωποι αποφασίζουν να κάνουν "coming out", όταν δεν αντέχουν άλλο να νιώθουν απομονωμένοι και να φοβούνται μήπως κάποιος τρίτος ανακαλύψει την πραγματική σεξουαλική τους ταυτότητα. Άλλοι απλώς συνειδητοποιούν κάποια στιγμή ότι θέλουν να είναι ο εαυτός τους χωρίς να καταπιέζονται. Κάποιοι άλλοι επιλέγουν να κάνουν "coming out", όταν ερωτευτούν ή/ και όταν θέλουν να κοινοποιήσουν ποιες/-οι πραγματικά είναι και πώς αισθάνονται σε λίγα άτομα της εμπιστοσύνης τους.

Το να κρύβει κάποια/-ος τον ερωτικό/σεξουαλικό του προσανατολισμό για μία ολόκληρη ζωή μπορεί να αποβεί μία τρομακτική και συνάμα εξουθενωτική εμπειρία. Είναι πολύ ψυχοφθόρο να πρέπει να προσποιείσαι κάθε μέρα ότι είσαι κάποια/-ος άλλη/-ος. Ακόμη, είναι δύσκολο να αναπτύξεις στενή σχέση με ανθρώπους αν δεν ξέρουν ποια/-ος είσαι πραγματικά.

Μερικοί ομοφυλόφιλοι ή αμφιφυλόφιλοι άνθρωποι δεν πανικοβάλλονται, όταν συνειδητοποιούν ότι δεν είναι ετεροφυλόφιλοι, ιδίως αν έχουν ανατραφεί σε ένα περιβάλλον στο οποίο είναι αποδεκτές οι ομοφοβικές αντιλήψεις ή τουλάχιστον δεν αμφισβητούνται. Μπορεί, όμως, να περάσουν πολλά χρόνια μέχρι να αποδεχθούν και να αγαπήσουν τον εαυτό τους καθώς και να αποκαλύψουν την πραγματική σεξουαλική τους ταυτότητα έστω και στα άτομα που εμπιστεύονται περισσότερο στη ζωή τους.

Το "coming out" δεν είναι απαραίτητα μία δημόσια ανακοίνωση (αν και μπορεί να έχει ορισμένες φορές και αυτή τη μορφή). Μπορεί να απευθύνεται σε ένα μόνο

άτομο, όπως σε ένα από τα αδέρφια ή σε μία/έναν στενή/-ό φίλη/-ο του ΛΟΑΤΙ ατόμου που θα δείξει την ανάλογη κατανόηση. Αρκετά ομοφυλόφιλα άτομα επιλέγουν με μεγάλη προσοχή σε ποιες/-ους θα αποκαλύψουν τον ερωτικό/σεξουαλικό τους προσανατολισμό.

Οι ομοφυλόφιλοι (γυναίκες και άνδρες) γονείς έχουν περισσότερες πιθανότητες να παρενοχλήσουν σεξουαλικά τα παιδιά τους σε σχέση με τους ετεροφυλόφιλους γονείς;

Αυτή η αντίληψη αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους μύθους που κυκλοφορούν για την ομοφυλοφιλία.

Μία μελέτη που δημοσιεύτηκε στο αμερικανικό περιοδικό παιδιατρικής "Journal of Pediatrics" κατέδειξε ότι ο κίνδυνος που διατρέχει ένα παιδί να παρενοχληθεί σεξουαλικά από τον ετεροφυλόφιλο σύντροφο ενός μέλους της οικογένειας «είναι πάνω από 100 φορές μεγαλύτερος» σε σχέση με τον κίνδυνο να παρενοχληθεί σεξουαλικά από «κάποιον που φαίνεται ότι είναι ομοφυλόφιλος, λεσβία ή αμφιφυλόφιλος». Σύμφωνα με μία μελέτη που δημοσιεύθηκε στα Αρχεία Σεξουαλικής Συμπεριφοράς (Archives of Sexual Behavior), κανένας από τους 175 καταδικασθέντες άνδρες παιδεραστές που εξετάστηκαν δεν ήταν ομοφυλόφιλος.

Ιστορικά, η παρουσίαση διαφόρων μειονοτήτων ως απειλή έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν ως τεχνική με στόχο να δαιμονοποιήσει όσους ανθρώπους ήταν διαφορετικοί και να τους χαρακτηρίσει ανήθικους και επικίνδυνους για την κοινωνία. Οι Εβραίοι είχαν κάποτε κατηγορηθεί ότι χρησιμοποιούσαν παιδιά χριστιανών σε μυστικές θρησκευτικές τελετές. Οι ρατσιστές παρουσίαζαν συχνά τους μαύρους ως άτομα χωρίς σεξουαλική εγκράτεια και κατά συνέπεια, ως σεξουαλικά αρπακτικά που συνιστούσαν απειλή για τις λευκές γυναίκες. Αυτό ήταν ένα από τα βασικά επιχειρήματα υπέρ του διαχωρισμού και της απομόνωσης αυτών των ανθρώπων.

Τα θρησκευόμενα άτομα είναι κατά της ομοφυλοφιλίας;

Η αντίληψη αυτή είναι εσφαλμένη. Ένας ολόένα και μεγαλύτερος αριθμός χριστιανικών και εβραϊκών αδελφοτήτων, θρησκευτικοί ηγέτες και σχετικές οργανώσεις στηρίζουν τα ΛΟΑΤΙ άτομα και πιστεύουν στην αρχή της πλήρους και ισότιμης συμπερίληψης όλων των ανθρώπων όντων στην κοινωνία.

Όπως συμβαίνει και με τα ετεροφυλόφιλα άτομα, έτσι και τα ομοφυλόφιλα προέρχονται από οικογένειες που ποικίλλουν από βαθιά θρησκευόμενες έως και μη θρησκευόμενες. Όπως τα ετεροφυλόφιλα άτομα μπορεί να είναι από βαθύτατα θρησκευόμενα έως καθόλου θρησκευόμενα, το ίδιο συμβαίνει και με τα ομοφυλόφιλα. Είναι αλήθεια, βέβαια, ότι πολλά ομοφυλόφιλα άτομα που ανατράφηκαν σε θρησκευτικές αδελφότητες ή δόγματα που αργότερα τα απέριψαν, δεν επιθυμούν να έχουν καμία σχέση με κάθε οργανωμένη θρησκευτική ομάδα.

Για περισσότερες πληροφορίες σε θέματα θρησκείας και αποδοχής ΛΟΑΤΙ ατόμων, επισκεφθείτε την ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://www.believeoutloud.com/boltoday/20110928/top-5-questions-with-answers-lgbt-acceptance>

Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι αμφιβόλου ηθικής;

Αυτός ο χαρακτηρισμός είναι πολύ αρνητικός και άδικος για τους ομοφυλόφιλους άνδρες. Είναι σαν να τους κατηγορούμε ότι το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να κάνουν συνέχεια sex και ότι κάνουν sex αδιαφορώντας για τον σύντροφό τους. Βέβαια, κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Σίγουρα, υπάρχουν ορισμένοι ομοφυλόφιλοι άνδρες που έχουν περισσότερους ερωτικούς συντρόφους σε σχέση με τους ετεροφυλόφιλους άνδρες. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι συνήθως δεν μπορούν να παντρευτούν, δεν έχουν παιδιά και δεν έχουν έρθει σε επαφή με μοντέλα ομόφυλων σταθερών σχέσεων. Από την άλλη πλευρά, πολλοί ετεροφυλόφιλοι άνδρες κάνουν πολύ sex, όχι μόνο προτού παντρευτούν και κάνουν παιδιά, αλλά επίσης αφού παντρευτούν (εξωσυζυγικό sex).

Πώς γίνεται τα ομόφυλα ζευγάρια να αποκτήσουν παιδιά;

Τα ΛΟΑΤΙ άτομα μπορούν να γίνουν γονείς με διάφορα μέσα με τη βοήθεια τωρινών ή προηγούμενων σχέσεων, με συγγονεικότητα, με παιδοθεσία, με την από κοινού αναδοχή ή επιμέλεια παιδιών, με δωρεά σπέρματος, με αμοιβαία εξωσωματική γονιμοποίηση και με παρένθετη μητρότητα.

Στις κοινωνίες όπου υπάρχουν υψηλά ποσοστά ομοφοβίας, η πλειονότητα των παιδιών που μεγαλώνουν ομόφυλα ζευγάρια προέρχονται από προηγούμενες (κυρίως ετεροφυλοφιλικές) σχέσεις. Οι λεσβίες, κατά κύριο λόγο, μένουν έγκυες με τη βοήθεια δωρητών σπέρματος (άλλες στο σπίτι τους και άλλες σε κλινικές μέσω τεχνητής γονιμοποίησης). Επίσης, μερικές επιλέγουν την τεχνητή γονιμοποίηση, ενώ κάποιες άλλες αποκτούν παιδί με έναν άνδρα ή με τον έναν από τους δύο συντρόφους ενός ζευγαριού ομοφυλόφιλων. Η μέθοδος "co-parenting" (συγγονεικότητα) συνηθίζεται ιδιαίτερα στα ζευγάρια ομοφυλόφιλων ανδρών, επειδή υπάρχει ο κίνδυνος να μην εγκριθεί η αίτηση για παιδοθεσία ενός ομόφυλου ζευγαριού εξαιτίας ομοφοβικών νόμων και αντιλήψεων. Η παρένθετη μητρότητα είναι η λιγότερο δημοφιλής επιλογή, επειδή ρυθμίζεται από ένα ιδιαίτερα αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο.

Είναι υγιές τα ομόφυλα ζευγάρια να μεγαλώνουν παιδιά;

Δεν υπάρχουν ερευνητικά δεδομένα που να επιβεβαιώνουν ότι τα παιδιά που ανατρέφουν ομοφυλόφιλοι γονείς είναι λιγότερο υγιή σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά.

Μία μελέτη που δημοσιεύθηκε το 2016, στην οποία χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από την αμερικανική Εθνική Μελέτη για την Παιδική Υγεία (National Survey of Children's Health) για την περίοδο 2011-12, συνέκρινε τα αποτελέσματα που προέκυψαν για τα παιδιά ηλικίας 6-17 ετών σε 95 οικογένειες ομοφυλόφιλων γυναικών και σε 95 ετεροφυλόφιλες οικογένειες. Σύμφωνα με τη μελέτη δεν παρατηρήθηκαν διαφορές μεταξύ των παιδιών που μεγάλωναν με δύο γυναίκες και των παιδιών ετεροφυλόφιλων γονέων σε θέματα γενικής υγείας, συναισθηματικών δυσκολιών, δεξιοτήτων αντιμετώπισης προβλημάτων και μαθησιακής συμπεριφοράς. Κατά ανάλογο τρόπο, η μετα-ανάλυση 79 ακαδημαϊκών μελετών του Πανεπιστημίου Cornell (2017) σχετικά με την ευημερία των παιδιών που έχουν gay ή λεσβίες γονείς κατέδειξε ότι σε 75 από τις 79 προαναφερθείσες μελέτες-περιπτώσεων, τα παιδιά αυτά δεν υστερούν καθόλου σε σχέση με τα άλλα παιδιά. Στις υπόλοι-

πες 4 μελέτες αναφέρθηκαν ορισμένα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα παιδιά ομόφυλων γονέων, αλλά σε αυτές τις περιπτώσεις τα παιδιά είχαν αντιμετωπίσει χωρισμό των γονέων (Η παράμετρος αυτή είναι γνωστό ότι προσθέτει κινδύνους στην ομαλή ψυχική ανάπτυξη και των παιδιών με ετεροφυλόφιλους γονείς, κάτι που δεν συνυπολογίστηκε). Οι εν λόγω μελέτες αποτέλεσαν αντικείμενο επικριτικών σχολίων από την ακαδημαϊκή κοινότητα, διότι παρείχαν αναξιόπιστη αξιολόγηση της ευημερίας των παιδιών.

Με βάση τις παραπάνω μελέτες που αξιολογήθηκαν από έγκριτες έρευνες τριών και πάνω δεκαετιών, τα παιδιά ομοφυλόφιλων γονέων δεν είναι λιγότερο υγιή από τα παιδιά ετεροφυλόφιλων γονέων.

Ο ερωτικός/ σεξουαλικός προσανατολισμός των γονέων δεν επηρεάζει την ευημερία των παιδιών τους. Οι αρνητικές στάσεις που επικρατούν στην κοινωνία και ο στιγματισμός ατόμων με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό είναι επιβλαβείς για την ψυχική υγεία των παιδιών αυτών. Αντίθετα, η αγάπη, ο σεβασμός, η εμπιστοσύνη και η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών αποτελούν πολύ σημαντικές προϋποθέσεις για την ευημερία και την ψυχική υγεία τους.

Πηγή:

<https://theconversation.com/factcheck-are-children-better-off-with-a-mother-and-father-than-with-same-sex-parents-82313>

Για περισσότερες απαντήσεις ανατρέξτε εδώ:

<http://www.pflagatl.org/lgbtfaq/>

2.11 Παραρτήματα

2.11.1 Παράρτημα 2II:

*Προτάσεις/Δηλώσεις ή Ερωτήσεις για τη Δραστηριότητα
«Πίσω από τις λέξεις»*

(Κάτω από κάθε πρόταση/ δήλωση ή ερώτηση μπορείτε να βρείτε ορισμένες χρήσιμες πληροφορίες για να διευκολύνετε τη συζήτηση με τους εκπαιδευόμενους.)

«Είναι Κορίτσι ή Αγόρι;»

Αν δεχθούμε ότι τα μοναδικά βιολογικά φύλα που υπάρχουν είναι δύο, δηλαδή το αρσενικό και το θηλυκό, τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος να αποκλείσουμε μία άλλη ομάδα ανθρώπων, που είναι γνωστοί ως «ίντερσεξ». Τα ίντερσεξ άτομα έχουν ανατομικά ή γενετικά χαρακτηριστικά που δεν εμπίπτουν αποκλειστικά στο αρσενικό ή το θηλυκό φύλο. Σύμφωνα με τις ετεροκανονικές αντιλήψεις, τα ίντερσεξ είναι λάθη της φύσης, γεγονός που δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα. Συχνά οι γονείς των ίντερσεξ ατόμων σε συνεργασία με τους αρμόδιους γιατρούς αποφασίζουν το φύλο του ίντερσεξ παιδιού τους κατά τη γέννησή του και προχωρούν σε ιατρικές χειρουργικές επεμβάσεις «κανονικοποίησης» του φύλου του, ώστε να αναγνωρίζεται ως αρσενικό ή θηλυκό. Βέβαια, η ίντερσεξ ταυτότητα εντάσσεται σε ένα ευρύτερο φάσμα και δεν αποτελεί μία ενιαία κατηγορία, δηλαδή ίντερσεξ άτομα μπορούν να γεννηθούν με οποιοσδήποτε από τις διάφορες παραλλαγές των χαρακτηριστικών του φύλου.

Ειδικοί σε ιατρικά κέντρα των ΗΠΑ αναφέρουν ότι μία στις 1.500 έως 2.000 γεννήσεις παιδιών εμφανίζει μη τυπικά γεννητικά όργανα. Σύμφωνα με έρευνες, ένας μεγάλος αριθμός ίντερσεξ ατόμων που υποβλήθηκαν σε χειρουργική επέμβαση στα γεννητικά τους όργανα κατά τη βρεφική, τη νηπιακή ή την παιδική ηλικία, δεν είναι ικανοποιημένα με το αποτέλεσμα στη μετέπειτα ζωή τους. Για την ακρίβεια, αυτό θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί αν δεν είχε ασκηθεί πίεση στους γονείς τους να συναινέσουν βιαστικά σε χειρουργική τροποποίηση της ανατομίας των ίντερσεξ βρεφών ή μικρών παιδιών τους. Στις μέρες μας, παρατηρείται ολοένα αυξανόμενη υποστήριξη και ευαισθητοποίηση για αυτό το ζήτημα και πολλοί είναι οι άνθρωποι που υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να αφήνουν τα ίντερσεξ άτομα να παραμένουν ίντερσεξ και μετά τη βρεφική ηλικία και να μην αντιμετωπίζουν την ίντερσεξ κατάσταση ως παθολογία ή επείγον περιστατικό.

(Περισσότερα για τα ίντερσεξ άτομα, δείτε το Λεξιλόγιο για τη σεξουαλική διαφορετικότητα στο κεφάλαιο 2.10 Θεωρητικό Υπόβαθρο για την Ενότητα 2)

«Είσαι κορίτσι ή αγόρι;» (ερώτηση προς ένα τρανς άτομο)

Οι αδιάκριτες ερωτήσεις και τα ειρωνικά σχόλια για το φύλο ή την ταυτότητα φύλου ενός τρανς ατόμου (π.χ. «Είσαι κορίτσι ή αγόρι;», «Σιγά που είσαι «κανονική» γυναίκα!») καθώς και για το σώμα του (π.χ. «Πώς είναι το σώμα σου; Έχεις κάνει εγχείριση;»), μπορούν να το πληγώσουν και να το φέρουν σε εξαιρετικά δύσκολη θέση.

«Οι γυναίκες είναι ήσυχες και παθητικές.»

Η άποψη αυτή προέρχεται από τις αυστηρές, εσωτερικευμένες έμφυλες νόρμες και αναφέρεται σε όλες τις γυναίκες. Μόλις τα κορίτσια μεγαλώσουν και γίνουν έφηβες, αντιμετωπίζονται από τους άλλους σαν να είναι ευάλωτα όντα που έχουν ανάγκη από προστασία. Το γεγονός αυτό οδηγεί πολλές έφηβες (και μετέπειτα γυναίκες) στο να κρύβουν τη διεκδικητικότητά τους προκειμένου να συμμορφωθούν με τις επικρατούσες κοινωνικές πεποιθήσεις. Έτσι, αρκετές γυναίκες δεν εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους για διάφορους λόγους μεταξύ των οποίων η χαμηλή αυτοεκτίμηση. Οι έμφυλες νόρμες σύμφωνα με τις οποίες οι γυναίκες πρέπει να είναι ήσυχες και ευγενικές ωθούν πολλές γυναίκες στο να καταπιέζουν τα συναισθήματά τους στις σχέσεις τους. Οι νόρμες αυτές αποτελούν έναν ακόμη λόγο για τον οποίο οι γυναίκες που επιβίωσαν από σεξουαλική επίθεση ή σεξουαλική παρενόχληση δεν μιλούν ανοιχτά για αυτή την τραυματική εμπειρία που έζησαν παρά μόνο πολύ αργότερα στη ζωή τους. Σύμφωνα με κάποια άλλα κοντόφθαλμα έμφυλα στερεότυπα, οι άνδρες δεν επιτρέπεται να κλαίνε, είναι από τη φύση τους επιθετικοί, ενώ οι γυναίκες πρέπει να είναι υποταγμένες στους άνδρες και «να πληρώνουν τα σπασμένα».

«Οι γυναίκες δεν πρέπει να κάνουν την πρώτη κίνηση.»

Στις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσουμε με τους άλλους ανθρώπους μαθαίνουμε (εσφαλμένα) ότι μία γυναίκα δεν πρέπει να κάνει την πρώτη κίνηση για να πλησιάσει έναν άνδρα, γιατί μπορεί να την περάσει το λιγότερο για απελπισμένη.

«Εσύ, πότε θα παντρευτείς;» (ερώτηση προς μία γυναίκα)

Η ετεροκανονικότητα εκδηλώνεται έντονα σε αυτή την κοινωνική αντίληψη, δηλαδή ότι αν ένας άνδρας και μία γυναίκα διατηρούν μακροχρόνια σχέση, τότε θα

πρέπει να παντρευτούν. Ωστόσο, ο γάμος είναι μία αυστηρά προσωπική απόφαση. Ενώ για κάποια ζευγάρια μπορεί να είναι συνετή απόφαση, για κάποια άλλα μπορεί να μην είναι. Πράγματι, για μερικούς ανθρώπους, ο γάμος είναι ένας παραδοσιακός θεσμός και η δημιουργία οικογένειας μία πολύπλοκη διαδικασία που γεννά πολλά προβλήματα και υποχρεώσεις που δεν θα ήθελαν να αναλάβουν. Το θέμα δεν είναι αν ο γάμος είναι «καλός» ή «κακός» ως θεσμός. Το θέμα είναι ότι κάθε άνθρωπος και κατ' επέκταση κάθε ζευγάρι έχει το δικαίωμα να αποφασίσει τι είναι καλύτερο για τη σχέση του. Ο γάμος για κάποιους ανθρώπους μπορεί να είναι ο τελικός τους προορισμός, όμως για κάποιους άλλους όχι. Βέβαια, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η παραπάνω ερώτηση μπορεί να πληγώσει ορισμένες γυναίκες είτε σκοπεύουν να παντρευτούν είτε όχι.

«Πώς λένε τον άντρα σου; Τι δουλειά κάνει;»

(ερώτηση προς μία παντρεμένη γυναίκα)

Η ερώτηση αυτή απευθύνεται σε γυναίκες λόγω της ευρέως ετεροκανονικής διαδεδομένης υπόθεσης ότι όσες γυναίκες έχουν σχέση, σημαίνει ότι έχουν οπωσδήποτε αγόρι ή σύζυγο. Στην πραγματικότητα, όμως, βγαίνουν ραντεβού με όποια/-ον τους αρέσει ανεξαρτήτως φύλου.

«Έχεις αγόρι;» (ερώτηση προς μία γυναίκα)

Η ερώτηση αυτή απευθύνεται σε γυναίκες λόγω της ευρέως διαδεδομένης αντίληψης ότι όσες γυναίκες έχουν σχέση, σημαίνει ότι έχουν οπωσδήποτε αγόρι ή σύζυγο. Με αυτό τον τρόπο, διακωμωδούνται αντιλήψεις περί ετεροκανονικότητας, διότι θεωρείται ως δεδομένο το γεγονός ότι οι γυναίκες βγαίνουν μόνο με άνδρες, ενώ στην πραγματικότητα βγαίνουν ραντεβού με όποια/-ον τους αρέσει ανεξαρτήτως φύλου.

«Τα αγόρια δεν παίζουν με κούκλες.»

Παιδικά παιχνίδια με βάση το φύλο. Πρόκειται για ένα τέχνασμα του marketing που στόχο έχει να αυξήσει τις πωλήσεις των παιχνιδιών δημιουργώντας την ψευδή ανάγκη για αγορίστικα και κοριτσιίστικα παιχνίδια. Την ίδια στιγμή, ακυρώνει την ύπαρξη ορισμένων ανθρώπων που δεν ταυτίζονται με το βιολογικό τους φύλο και παράλληλα ενισχύει την αντίληψη στα παιδιά ότι ο άνθρωπος γεννιέται ως κορίτσι ή αγόρι χωρίς να υπάρχει καμία ενδιάμεση κατηγορία. Το ίδιο ισχύει και με άλλα προϊόντα που αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα.

«Είσαι straight (ετεροφυλόφιλος) ή gay (ομοφυλόφιλος);»

Η απόλυτη διαγραφή των αμφιφυλόφιλων (bisexuals). Δεν είναι λίγοι που πιστεύουν ότι η πλειονότητα των ανθρώπων είναι ετεροφυλόφιλοι και ότι όλοι οι υπόλοιποι είναι ομοφυλόφιλοι. Εκτός από αυτό, θεωρούν ότι οι αμφιφυλόφιλες/-οι είναι απλώς μπερδεμένες/-οι και δεν έχουν καταλήξει ακόμη ποιος είναι ο σεξουαλικός τους προσανατολισμός. Αν τελικά τα άτομα αυτά βγαίνουν ραντεβού ή παντρευτούν άτομα του αντίθετου φύλου, πολλοί ισχυρίζονται ότι ήταν ετεροφυλόφιλα εξ αρχής. Ωστόσο, το να κατηγορούμε κάποια/-ον ότι απλώς περνάει μία «φάση» στη ζωή της/του και να την/τον ρωτάμε συνέχεια γιατί δεν μπορεί να κατασταλάξει ως προς τον σεξουαλικό της/του προσανατολισμό, δείχνει ότι αγνοούμε ή δεν αποδεχόμαστε την ύπαρξη των αμφιφυλόφιλων καθώς και ότι συνάγουμε αυθαίρετα συμπεράσματα.

Η αμφιφυλοφιλία αναφέρεται στη συναισθηματική, ερωτική και σεξουαλική έλξη για άτομα του ίδιου αλλά και του αντίθετου φύλου. Πρόκειται για μία απολύτως φυσιολογική συμπεριφορά και αποτελεί ένα ολοκληρωμένο πλέγμα συναισθημάτων και σχέσεων που συγκροτούν μία φυσιολογική και ικανοποιητική προσωπική ταυτότητα. Η έννοια της αμφιφυλοφιλίας είναι γνωστή από την αρχή της ιστορίας της ανθρωπότητας και σε όλους τους πολιτισμούς. Οι λεσβίες, ομοφυλόφιλοι άνδρες και τα αμφιφυλόφιλα άτομα υπήρχαν ανέκαθεν και εξακολουθούν να συναντώνται σε όλες τις κοινωνικές και οικονομικές τάξεις, σε όλα τα μορφωτικά επίπεδα και σε όλες τις φυλές/εθνότητες.

«Δεν είναι φυσιολογικό να είσαι ομοφυλόφιλος.»

Σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου έχουν καταγραφεί σχεδόν σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία και σε κάθε ιστορική περίοδο. Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός ετεροφυλόφιλων νιώθει έλξη σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από άτομα του ίδιου φύλου. Οι ετεροφυλόφιλοι έχουν μερικές φορές «φαντασιώσεις με άτομα του ίδιου φύλου», όπως επίσης και οι ομοφυλόφιλοι άνδρες και οι λεσβίες μπορεί να έχουν ορισμένες φορές «φαντασιώσεις με ετεροφυλόφιλα άτομα», αν και στην πλειονότητά τους αρνούνται κάτι τέτοιο.

Μια ευρέως διαδεδομένη αλλά παρωχημένη αντίληψη που τροφοδοτήθηκε κατά κύριο λόγο από διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις είναι ότι το σεξ ενδείκνυται μόνο για τεκνοποίηση. Όλες οι υπόλοιπες μορφές σεξ, όπως το σεξ μεταξύ ομοφυλόφιλων, αποτελούν πράξεις ηθικά κατακριτέες. Ωστόσο, οι περισσότεροι άνθρωποι απολαμβάνουν το σεξ, επειδή είναι μία υπέροχη εμπειρία. Φαίνεται ότι γενικά δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με τους ανθρώπους που κάνουν sex για διασκέδαση, με την προϋπόθεση ότι σέβονται την/τον παρτενέρ τους. Γιατί, όμως, αυτή η αντίληψη να ισχύει μόνο για τα ετεροφυλόφιλα άτομα;

«Σε μια ομοφυλοφιλική σχέση ποια/-ος παίζει τον ρόλο της γυναίκας και ποια/-ος του άνδρα;»

Η ερώτηση αυτή δεν μπορεί να έχει την ίδια απάντηση για όλα τα ζευγάρια ομοφυλόφιλων γυναικών και ανδρών, διότι κάθε ζευγάρι αποφασίζει μόνο του τον τρόπο με τον οποίο θα μοιραστεί τις δουλειές του σπιτιού. Βέβαια, είναι πιθανό να έχουμε υιοθετήσει ορισμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με το ποιες δουλειές θεωρούνται παραδοσιακά «γυναικείες» και ποιες «ανδρικές». Πώς θα μοιράζατε τις δουλειές του σπιτιού μεταξύ των συντρόφων μίας ετεροφυλοφιλικής σχέσης; Υπάρχει κάποιος «άγραφος νόμος» σύμφωνα με τον οποίο οι γυναίκες πρέπει να μένουν συνέχεια στο σπίτι, να καθαρίζουν, να μαγειρεύουν και να φροντίζουν τα παιδιά, ενώ οι άνδρες πρέπει να εργάζονται, να κάνουν επισκευές και να πετούν τα σκουπίδια, όταν φεύγουν από το σπίτι; Σε πολλές χώρες, αυτού του είδους οι διαχωρισμοί τείνουν να εξαλειφθούν. Στις σύγχρονες κοινωνίες, η «παραδοσιακή» κατανομή των οικιακών εργασιών ενδέχεται να προκαλέσει περισσότερα προβλήματα στα ζευγάρια παρά να λύσει τα ήδη υπάρχοντα.

Από την άλλη πλευρά, η ερώτηση αυτή μπορεί να αναφέρεται στον ρόλο (γυναίκειο ή ανδρικό) που υιοθετούν τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια κατά τη διάρκεια της ερωτικής πράξης. Αυτό ίσως συνδέεται και με την προκατάληψη που υπάρχει ότι οι gay άνδρες είναι θηλυπρεπείς και την εντύπωση που έχουμε ότι προτιμούν να έχουν παθητικό ρόλο κατά τη διάρκεια του sex. Όλες αυτές οι εντυπώσεις και

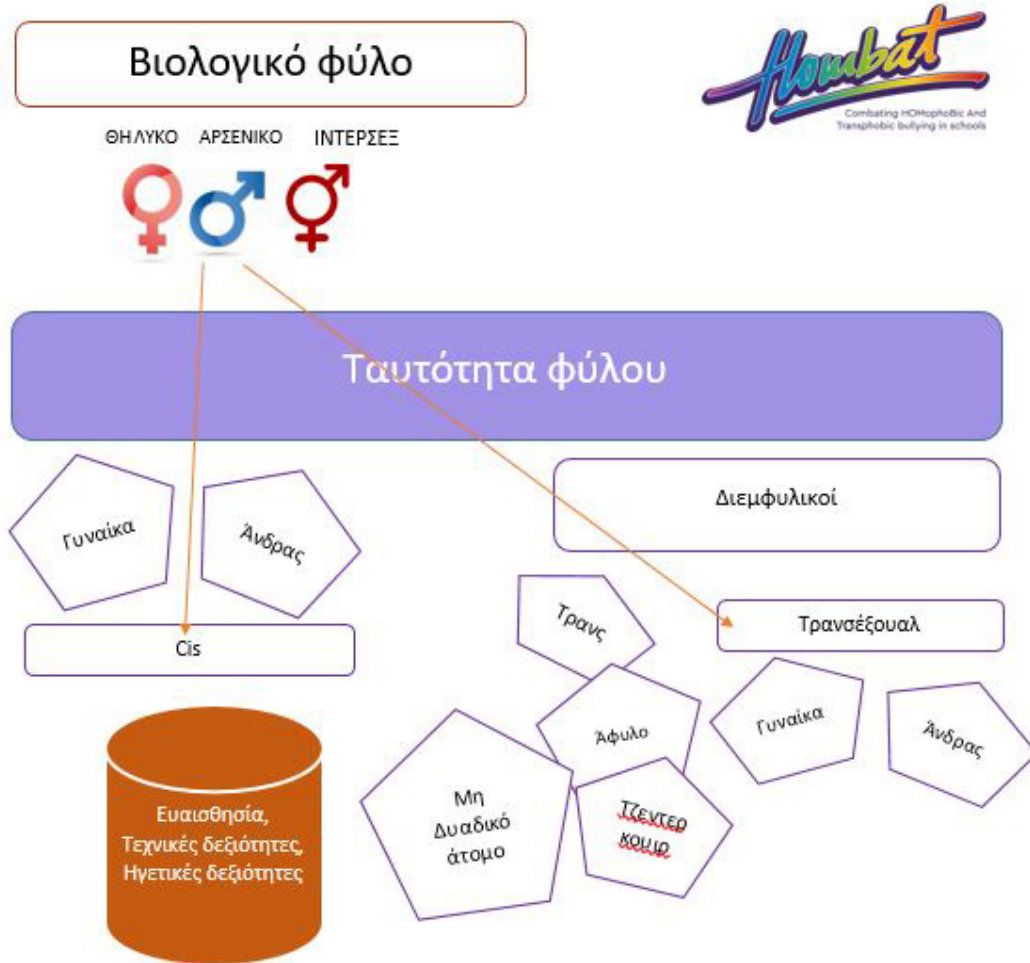
προσδοκίες που έχουμε από τα δύο φύλα συσχετίζονται με τη γενικότερη αντίληψη που επικρατεί ότι μία «αληθινή» γυναίκα θα πρέπει να είναι ελκυστική και παθητική, ενώ ένας «αληθινός» άνδρας πρέπει να έχει το «πάνω χέρι» και να είναι ενεργητικός. Ασφαλώς, αυτές οι αντιλήψεις δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Σε μία σχέση ισοτιμίας καθεμία/καθένας από τους δύο συντρόφους επιλέγει τι επιθυμεί να πράξει. Με άλλα λόγια, σε κάποιες/-ους μπορεί να αρέσουν οι «παραδοσιακές» στάσεις στο σεξ, ενώ άλλες/-οι μπορεί να προτιμούν μεγαλύτερη ποικιλία στάσεων κατά τη διάρκεια της ερωτικής πράξης. Αυτό ισχύει τόσο για τους ετεροφυλόφιλους όσο και για τους ομοφυλόφιλους ανθρώπους.

(Δημιουργήθηκε από την *Έλενα Σκαρπίδου (2018), ΚΜΟΠ - Ελλάδα*)

2.11.3 Παράρτημα 2IV: Σχήμα 1 (Βιολογικό Φύλο και Ταυτότητες Φύλου)

2.11.4 Παράρτημα 2V: Σχήμα 2 (Ερωτικός/ Σεξουαλικός Προσανατολισμός)

Ερωτικός/ Σεξουαλικός προσανατολισμός

Αμφιφυλόφιλο Άτομο

 $A+Γ/A; Γ+A/Γ$

Ομοφυλόφιλο Άτομο

 $A+A; Γ+Γ$

Ετεροφυλόφιλο Άτομο

 $Γ+A$

Πανσέξουαλ

Ασέξουαλ

2.11.5 Παράρτημα 2VI: Πίνακας 40 Ερωτήσεων

Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι θηλυπρεπείς;	Τα ΛΟΑΤΙ άτομα υφίστανται διακρίσεις;	Είναι φυσιολογικό το να είναι κάποιος άτομο ΛΟΑΤΙ;	Είναι οι φεμινίστριες λεσβίες;
Το AIDS προσβάλλει μόνο τους ομοφυλόφιλους άνδρες;	Η ομοφυλοφιλία είναι μία επινόηση του δυτικού κόσμου;	Γίνεσαι ομοφυλόφιλη/-ος αν έχεις πέσει στο παρελθόν θύμα αποπλάνησης;	Είναι «της μόδας» το να είσαι γκέι, λεσβία, μπάι ή τρανς;
Είναι δυστυχημένα τα ομοφυλόφιλα άτομα;	Πώς βρίσκουν συντρόφους τα ΛΟΑΤΙ άτομα;	Πώς ανακαλύπτεις ότι είσαι ομοφυλόφιλη/-ος ή τρανς;	Είναι ανήθικο να είσαι ΛΟΑΤΙ άτομο;
Πώς κάνουν sex τα ομοφυλόφιλα άτομα;	Οι λεσβίες χρησιμοποιούν μπανάνες για να κάνουν sex;	Δεν είναι μεγάλη ντροπή για τους γονείς να έχουν ΛΟΑΤΙ παιδιά;	Οι λεσβίες είναι «σκύλες»;
Γιατί οι ομοφυλόφιλοι συχνά επιδεικνύουν τον ερωτικό/σεξουαλικό τους προσανατολισμό;	Είναι αλήθεια ότι τα αμφιφυλόφιλα άτομα δεν ξέρουν τι θέλουν;	Γιατί τα ομοφυλόφιλα άτομα συχνάζουν σε συγκεκριμένα κέντρα διασκέδασης (gay/lesbian bars);	Υπάρχει θεραπεία ή φάρμακο που να αλλάζει τον ομόφυλο ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου;
Πώς μπορούν τα ομοφυλόφιλα άτομα να συνδυάσουν τον ερωτικό/σεξουαλικό τους προσανατολισμό με τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις;	Η ομοφυλοφιλία είναι απαγορευμένη από το Ισλάμ (ή τη Βίβλο), έτσι δεν είναι;	Αν μία λεσβία κάνει σεξ με έναν άνδρα, μπορεί να γίνει ξανά «φυσιολογική»;	Οι άνθρωποι γίνονται ομοφυλόφιλοι μετά την αποτυχία μίας ετεροφυλόφιλης σχέσης;
Από πού προέρχεται η ομοφυλοφιλία; Έχει γενετική βάση ή είναι θέμα ανατροφής;	Είναι φυσιολογικό να κάνουν sex γυναίκες με γυναίκες και άνδρες με άνδρες;	Πώς γνωρίζουν τα ομόφυλα ζευγάρια ποιος από τους δύο συντρόφους αναλαμβάνει τον ρόλο της γυναίκας και του άνδρα αντίστοιχα;	Αληθεύει ότι υπάρχουν άτομα που έχουν γυναικεία και ανδρικά γεννητικά όργανα;

Γιατί τα ΛΟΑΤΙ άτομα θέλουν να είναι διαφορετικά;	Γιατί τα trans άτομα δεν μπορούν να συμπεριφερθούν σαν πραγματικές/-οί γυναίκες/άνδρες;	Οι ομοφυλόφιλες/-οι έχουν σύντομες, περιστασιακές σχέσεις;	Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες αναζητούν και επιδιώκουν διαρκώς το sex;
Η ομοφυλοφιλία απαγορεύεται, έτσι δεν είναι;	Πώς μοιράζουν τα ομόφυλα ζευγάρια τις δουλειές του σπιτιού, όταν συζούν;	Πότε ξέρεις με σιγουριά ότι είσαι ομοφυλόφιλη/-ος;	Τα ίντερσεξ άτομα γεννιούνται και με κόλπο και με πέος;
Υπάρχει ομοφυλοφιλία στα ζώα;	Επιθυμούν όλα τα παρενδυτικά άτομα επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου;	Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες έχουν ετεροφυλόφιλες/-ους φίλες/-ους;	Όλες οι λεσβίες μισούν τους άνδρες;

Ενότητα 3:

Τι αντίκτυπο έχουν οι αρνητικές στάσεις στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα;

3.1 Περίληψη

Οι συμμετέχουσες/-οντες αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις που πρέπει να έχουν σε περίπτωση που έρθουν αντιμέτωπες/-οι με περιστατικά ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο σχολείο εξετάζοντας μελέτες περιπτώσεων. Επίσης, μπαίνουν στη θέση των ΛΟΑΤΙ ατόμων συμμετέχοντας σε ένα παιχνίδι ρόλων στο οποίο αντιμετωπίζουν έντονη ομοφοβία. Στη διάρκεια της παρούσας ενότητας, οι συμμετέχουσες/-οντες θα ευαισθητοποιηθούν περισσότερο και θα αποκτήσουν μεγαλύτερη ενσυναίσθηση του αντίκτυπου που μπορεί να έχει ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός στα ΛΟΑΤΙ άτομα.

3.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της Ενότητας, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα είναι σε θέση:

- Να γνωρίζουν τι είναι γενικά ο εκφοβισμός και τι είναι ειδικά ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός,
- Να γνωρίζουν και να επαγρυπνούν για τους διάφορους τρόπους με τους οποίους μπορεί να εκδηλωθεί ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός στο σχολείο,
- Να αναγνωρίζουν τις στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις που εκφράζονται για την ΛΟΑΤΙ κοινότητα,
- Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο πρόβλημα του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού, και
- Να ενισχύσουν το επίπεδο της ενσυναίσθησης τους απέναντι στον αντίκτυπο που μπορεί να έχει ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα.

3.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας

Η στρατηγική διδασκαλίας που προτείνεται για την Ενότητα 3 θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Μία διδακτική προσέγγιση με επίκεντρο την/τον εκπαιδευόμενη/-ο,
- Συμμετοχικές προσεγγίσεις
- Προσεγγίσεις μάθησης μεταξύ ομοτίμων (peer-learning)
- Τεχνικές δραματοποίησης
- Βιωματική μάθηση
- Μελέτη περίπτωσης

3.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή)

Τα διδακτικά εργαλεία που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την ενότητα είναι τα εξής:

- Ατομική εργασία (Δραστηριότητα Α)
- Ομαδική εργασία (Δραστηριότητα Β)
- Μελέτες περιπτώσεων (Δραστηριότητα Β)
- Ομαδική συζήτηση (Δραστηριότητες Α, Β)
- Παιχνίδι ρόλων (Δραστηριότητα Α)

3.5 Δομή Ενότητας:

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
A 30'	«Ο διάδρομος της συνείδησης» (Conscience alley)	Χαρτάκια post-it
B 30'	Μελέτες περιπτώσεων	Εκτυπωμένα σενάρια

3.6 Υποενότητα Α:

«Ο διάδρομος της συνείδησης»

Μέθοδος διδασκαλίας: Ο διάδρομος της συνείδησης (Δραστηριότητα Α).

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδύτριες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, **εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** ως εκπαιδύτριες/-ες

Μέγεθος ομάδας: 20-25 άτομα

Διάρκεια: 30 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι: Οι συμμετέχουσες/-οντες διερευνούν σε βάθος διάφορες εκδηλώσεις της ομοφοβίας/τρανσφοβίας και βιώνουν πράξεις εκφοβισμού και τις επακόλουθες επιπτώσεις τους.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: -

Προετοιμασία: Καλό θα ήταν η μισή αίθουσα να έχει καρέκλες που θα έχουν τοποθετηθεί κυκλικά και η υπόλοιπη μισή να είναι άδεια.

Περίληψη: Οι εκπαιδευόμενες/-οι συμμετέχουν σε μία θεατρική δραστηριότητα κατά την οποία υποδύονται τον ρόλο του θύματος ή του θύτη ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού.

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα: Παρουσίαση της δραστηριότητας στις/στους συμμετέχουσες/-οντες: Στην αμέσως επόμενη δραστηριότητα, θα θέλαμε να σας προσκαλέσουμε να αναλάβετε τον ρόλο μίας/ενός θύτη ή ενός θύματος ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Έχετε το δικαίωμα να αποχωρήσετε οποιαδήποτε στιγμή από τη δραστηριότητα αν δεν νιώθετε άνετα. Ακόμη,

έχετε το δικαίωμα να μη συμμετάσχετε καθόλου στην εν λόγω δραστηριότητα αν θεωρείτε ότι αδυνατείτε να αποδώσετε πειστικά τον ρόλο σας.

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής σχεδιάζει το περίγραμμα ενός προσώπου και λέει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες ότι είναι ένας ομοφυλόφιλος άνδρας που ονομάζεται Μάθιου. Στη συνέχεια, σχεδιάζει το περίγραμμα ενός άλλου προσώπου και τις/τους ενημερώνει ότι αυτή είναι η Αντζέλικα, μια ομοφυλόφιλη γυναίκα. Έπειτα, τους ζητά να γράψουν μία λίστα με τέσσερα (4) αρνητικά χαρακτηριστικά (π.χ. επίθετα, φράσεις) που συνήθως αποδίδει η κοινωνία σε αυτά τα άτομα (= στερεοτυπικές αντιλήψεις). Για την ακρίβεια, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα γράψουν τέσσερις (4) προτάσεις για τον Μάθιου και τέσσερις (4) για την Αντζέλικα. Σε αυτό το σημείο, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να διευκρινίσει ότι δεν θέλει να μάθει ποιες είναι οι προσωπικές αντιλήψεις των εκπαιδευόμενων για την ομοφυλοφιλία αλλά οι επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις. (5')

2. Οι εκπαιδευόμενες/-οι σχηματίζουν δύο σειρές που αντικρίζει η μία την άλλη. Σε κάθε γύρο μίς/έννας από αυτές/-ούς - εθελοντικά - περνά μέσα από τον διάδρομο και όλες/-οι φαντάζονται ότι είναι ο Μάθιου ή η Αντζέλικα. Το άτομο αυτό ενημερώνει την υπόλοιπη ομάδα, πριν προχωρήσει στον διάδρομο την προτίμησή του να υποδυθεί τον Μάθιου ή την Αντζέλικα. Ο ρόλος που αναλαμβάνει η/ο πρωταγωνίστρια/-ής είναι να σταθεί ενώπιον όλης της ομάδας και να δεχθεί υποτιμητικούς/προσβλητικούς χαρακτηρισμούς που θα του εκτοξεύσουν οι υπόλοιπες/-οι (από τη λίστα που θα έχουν δημιουργήσει προηγουμένως) με επιθετικό ύφος. Σε αυτή τη δραστηριότητα, μόνο οι συμμετέχουσες/-οντες που επιθυμούν οικειοθελώς να διασχίσουν τον διάδρομο αναλαμβάνουν τον ρόλο του Μάθιου ή της Αντζέλικα. (10')

3. Στον τελευταίο γύρο οι εκπαιδευόμενες/-οι που σχηματίζουν τον διάδρομο κάνουν μια στροφή 360°, δηλαδή μετατρέπονται σε χαρακτήρες που γνωρίζουν όλα όσα έχουν συμβεί στον Μάθιου ή την Αντζέλικα και είναι πρόθυμες/-οι να τους στηρίξουν/ ανακουφίσουν/ενδυναμώσουν. Το τελευταίο άτομο που θα διασχίσει τον διάδρομο είναι αυτό που θα ακούσει τα λόγια των χαρακτήρων που θέλουν να του προσφέρουν βοήθεια.

4. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής ζητά από όλες/-ους τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους να αναφέρουν έστω μία διαφορά που έχουν σε σχέση με τον χαρακτήρα που υποδύθηκαν κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.

5. Ακολουθεί ο απολογισμός της δραστηριότητας και η/ο εκπαιδευτρια/-ής θέτει τις ακόλουθες ερωτήσεις στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους:

- Τι γνώμη έχετε για όλα αυτά τα στερεότυπα; Σε ποιο βαθμό αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα;
- Πώς νιώσατε όταν βρεθήκατε στη θέση του Μάθιου ή της Αντζέλικα; Το επιδίωξατε εσείς οι ίδιες/-οι;
- Πώς αισθανθήκατε που υποδυθήκατε τον ρόλο του θύτη/νταή;
- Μήπως αισθανθήκατε κάτι που δεν το έχετε ξανανιώσει στη ζωή σας; Α ναι, τι ακριβώς ήταν αυτό που νιώσατε;

- Πόσο ρεαλιστικό θεωρείτε ότι ήταν το σενάριο στο οποίο συμμετείχατε; Τα ΛΟΑΤΙ άτομα βιώνουν ανάλογες εμπειρίες;
- Ποια συναισθήματα ή αντιλήψεις κρύβονται πίσω από τις ομοφοβικές και τρανσφοβικές ενέργειες; **(βλέπε Εγχειρίδιο – Ενότητα 3)**
- Ποιες άλλες εχθρικές πράξεις μπορούν να εκδηλωθούν εναντίον ΛΟΑΤΙ ατόμων; **(βλέπε Εγχειρίδιο – Ενότητα 3)**
- Ποιες επιπτώσεις ενδέχεται να έχουν οι πράξεις αυτές στα ΛΟΑΤΙ άτομα; **(βλέπε Εγχειρίδιο – Ενότητα 3)** (15')

Σύνοψη της δραστηριότητας: Είναι πολύ πιθανό η δραστηριότητα αυτή να αποτελέσει το έναυσμα για να καταθέσουν οι εκπαιδευόμενες/-οι τις προσωπικές τους εμπειρίες ενώπιον όλης της ομάδας. Σε κάθε περίπτωση, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να ρωτήσει τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους αν κατά τη διάρκεια της εν λόγω δραστηριότητας τους δημιουργήθηκαν κάποιες ψυχολογικές ανάγκες.

3.7 Υποενότητα Β:

Μελέτες περιπτώσεων

Μέθοδος διδασκαλίας: Μελέτες περιπτώσεων (Δραστηριότητα Β).

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδευτριες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, **εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** ως εκπαιδευτριες/-ές

Μέγεθος ομάδας: 20-25 άτομα

Διάρκεια: 30 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι: Οι συμμετέχουσες/-οντες διερευνούν σε βάθος διάφορες εκδηλώσεις της ομοφοβίας/τρανσφοβίας και βιώνουν πράξεις εκφοβισμού και τις επακόλουθες επιπτώσεις τους.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: -

Προετοιμασία: Καλό θα ήταν η μισή αίθουσα να έχει καρέκλες που θα έχουν τοποθετηθεί κυκλικά και η υπόλοιπη μισή να είναι άδεια.

Περίληψη: Οι συμμετέχουσες/-οντες εργάζονται σε ομάδες με στόχο τον εντοπισμό περιστατικών ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού με βάση συγκεκριμένα σενάρια.

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής χωρίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε 4-5 ομάδες και ύστερα, μοιράζει σε κάθε ομάδα ένα φυλλάδιο που περιλαμβάνει 6 σενάρια. Οι εκπαιδευόμενες/-οι, αφού τα διαβάσουν, θα πρέπει να συζητήσουν κατά πόσο πιστεύουν ότι κάθε σενάριο παρουσιάζει ένα περιστατικό ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού ή όχι και να δικαιολογήσουν την απάντησή τους. Επίσης, θα πρέπει να ορίσουν μία/έναν εκπρόσωπο της ομάδας που θα παρουσιάσει την απάντηση ενώπιον των υπόλοιπων ομάδων (10').

i. Τον τελευταίο μήνα, μία ομάδα κοριτσιών πειράζουν και κοροϊδεύουν τον Θωμά (9 ετών), επειδή κατά τη γνώμη τους περπατάει και μιλάει «σαν κορίτσι». Για τον λόγο αυτό, ο Θωμάς προσέχει συνεχώς τον τρόπο που περπατάει και μιλάει, ούτως ώστε να αποφεύγει τα ενοχλητικά αυτά σχόλια.

ii. Το τελευταίο διάστημα, οι συμμαθήτριες της Χριστίνας (17 ετών) την κουτσομπολεύουν πίσω από την πλάτη της, επειδή ποτέ στο παρελθόν δεν έχει εκδηλώσει ανοιχτά το ενδιαφέρον της για κάποιο αγόρι που της αρέσει. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το ότι η ίδια είναι αθλήτρια πυγμαχίας, έχει οδηγήσει τις συμμαθήτριές της στο να βγάλουν το αυθαίρετο συμπέρασμα ότι είναι «λεσβία». Ευτυχώς, προς το παρόν δεν έχει ακούσει τα σχόλια που γίνονται σε βάρος της.

iii. Τα αγόρια μαθητές (12 ετών) συνηθίζουν σε αυτή την τάξη να αποκαλούν ο ένας τον άλλο «gay», όταν τσακώνονται μεταξύ τους. Η δασκάλα τους μαλώνει συνέχεια λέγοντας τους να μη χρησιμοποιούν αυτή την «κακή λέξη».

iv. Είναι η τρίτη συνεχόμενη χρονιά που ο Μάριος (15 ετών) δέχεται προσβολές από τις/τους συμμαθήτριες/-ές του για τον σεξουαλικό του προσανατολισμό (π.χ. αδερφή, gay, queer κτλ.), αν και ο ίδιος δεν ελκύεται ούτε από αγόρια ούτε από κορίτσια αλλά και πέραν αυτού, δεν έχει μιλήσει ποτέ ανοιχτά σε καμία/κανέναν για το θέμα αυτό.

v. Από τότε που η Γεωργία (15 ετών) ξεκίνησε επαναπροσδιορισμό φύλου για να γίνει κορίτσι, παρατήρησε ότι έχει χάσει περίπου το 75% των φίλων της στο σχολείο, οι οποίες/-οι την αποφεύγουν συστηματικά. Ωστόσο, δεν της έχουν πει ποτέ κάτι προσβλητικό.

vi. Η τοπική κοινωνία έχει συγκλονιστεί από ένα πρόσφατο, δυσάρεστο περιστατικό που συνέβη στο λύκειο της περιοχής. Δύο αγόρια βίασαν τον Γιώργο (16 ετών) στις τουαλέτες. Ο Γιώργος θεωρείται ως ο καλύτερος μαθητής του σχολείου. Σύμφωνα με την έρευνα, ήταν ερωτευμένος με ένα από τα δύο αγόρια και του είχε γράψει ένα ερωτικό γράμμα.

2. Ακολουθεί ο απολογισμός της δραστηριότητας, όπου κάθε ομάδα μοιράζεται με τις υπόλοιπες τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη συζήτηση μεταξύ των μελών της. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής παρέχει ανατροφοδότηση στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους τονίζοντας ιδιαίτερα τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ του εκφοβισμού και του ομοφοβικού και τρανσφοβικού (ΟΤ) εκφοβισμού.

3. Πλαισίωση όλων των προηγούμενων σεναρίων

i. Ο Θωμάς είναι θύμα εκφοβισμού λόγω της έκφρασης του φύλου του. Είτε αυτοπροσδιορίζεται είτε όχι ως trans άτομο, ο εκφοβισμός που δέχεται οφείλεται στον διαχωρισμό των έμφυλων συμπεριφορών που συχνά υπαγορεύει η κοινωνία. Με άλλα λόγια, ένα αγόρι θα πρέπει να συμπεριφέρεται «σαν αγόρι» και αντίστοιχα ένα κορίτσι θα πρέπει να συμπεριφέρεται «σαν κορίτσι». Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ γυναικειάς και ανδρικής συμπεριφοράς είναι λεπτή. Το εν λόγω περιστατικό θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί ως πράξη βίας που σχετίζεται με το φύλο.

ii. Οι αντιλήψεις των συμμαθητριών της Χριστίνας απηχούν κοινωνικές αξίες και νόρμες που συνδέονται με το φύλο ενός ατόμου. Όποιος δεν υιοθετεί συμπεριφορά που να εμπίπτει στο βιολογικό του φύλο, θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος να υποστεί τις συνέπειες. Αν και το θύμα αυτής της υπόθεσης δεν επηρεάζεται άμεσα, είναι πολύ πιθανό ότι όσο συνεχίζουν να επικρατούν τέτοιες αντιλήψεις στην κοινωνία, η Χριστίνα μπορεί να πέσει θύμα εκφοβισμού ανά πάσα στιγμή. Ωστόσο, ορισμένες/-οι μπορεί να υποστηρίξουν ότι αφού η Χριστίνα δεν έχει ακούσει ακόμη τα κακεντρεχή σχόλια των συμμαθητριών της, δεν τίθεται θέμα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Σε κάθε περίπτωση, όμως, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η συμπεριφορά που επιδεικνύουν οι συμμαθήτριές της απέναντί της είναι ομοφοβική και τρανσφοβική.

iii. Το σενάριο αυτό αποτυπώνει μία τυπική ομοφοβική συμπεριφορά κατά την οποία μία λέξη που σχετίζεται με τη σεξουαλική ταυτότητα ενός ατόμου χρησιμοποιείται με υποτιμητικό τρόπο. Κατά συνέπεια, πρόκειται για ομοφοβική συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, αυτού του είδους η συμπεριφορά διαιωνίζει την αντίληψη ότι είναι κακό να είναι κάποιος ομοφυλόφιλος και για τον λόγο αυτό η λέξη "gay" χρησιμοποιείται για να προσβάλουμε και να μειώσουμε κάποιον. Δεν έχει καμία σημασία αν κανένα από τα αγόρια αυτά δεν είναι ομοφυλόφιλο. Όμως, είναι πολύ πιθανό ότι κάποια στιγμή αργότερα ένας ομοφυλόφιλος μαθητής θα βιώσει αυτού του είδους τη συμπεριφορά έστω ως παρατηρητής. Σε αυτό το σημείο, οφείλουμε να διευκρινίσουμε ότι το συγκεκριμένο σενάριο με την τάξη των αγοριών δεν αποτελεί περιστατικό ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού.

iv. Δεν έχει σημασία αν ο Μάριος είναι πράγματι ΛΟΑΤΙ άτομο για να καταλάβουμε αν πρόκειται για ένα περιστατικό ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Για την ακρίβεια, δεν έχει καμία σημασία. Από τη στιγμή που τον θεωρούν ΛΟΑΤΙ και λόγω αυτού του υποτιθέμενου σεξουαλικού προσανατολισμού του συμπεριφέρονται με τόσο σκληρή γλώσσα και επιθετικό ύφος, πρόκειται αναμφισβήτητα για ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό. Ακόμη, είναι πολύ ανησυχητικό το γεγονός ότι ο Μάριος είναι θύμα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού εδώ και μεγάλο χρονικό διάστημα.

v. Πρόκειται για την ιστορία ενός trans κοριτσιού (αγόρι->κορίτσι) που βιώνει κοινωνικό αποκλεισμό και απομόνωση λόγω της ταυτότητας του φύλου του. Όπως φαίνεται, οι πρώην φίλες/-οι της θεωρούν ότι τα μη τρανς άτομα

είναι φυσιολογικά, ενώ τα trans άτομα είναι οι απόβλητοι της κοινωνίας. Παρατηρείται μία διαφορά ισχύος μεταξύ των δύο πλευρών και η Γεωργία είναι περισσότερο ευάλωτη λόγω του επαναπροσδιορισμού φύλου που ξεκίνησε. Η συμπεριφορά των πρώην φίλων της συνιστά διακριτική μεταχείριση σε βάρος της Γεωργίας, η οποία συνοδεύεται από επίμονη μη λεκτική επιθετικότητα και ψυχολογική βία. Παρόλα αυτά, δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε εάν οι έφηβες/-οι αυτοί σκοπεύουν να βλάψουν τη Γεωργία, οπότε δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι πρόκειται για ένα σαφές παράδειγμα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού.

vi. Πρόκειται για ένα πραγματικά ακραίο περιστατικό σωματικής και σεξουαλικής βίας. Ίσως οι δράστες να χρησιμοποίησαν τη «μέθοδο» του βιασμού ως τιμωρία για μία ομοφυλοφιλική έκφραση τρυφερότητας και πιθανότατα να αισθάνθηκαν ότι απειλούνται σε βαθμό που τους οδήγησε να εκδηλώσουν ακραία επιθετικότητα. Μία καλή ιδέα θα ήταν να αντιστρέψουμε το φύλο του θύματος, δηλαδή του Γιώργου. Αν ένα κορίτσι φλέρταρε εκείνο το αγόρι που άρεσε στον Γιώργο αλλά το αγόρι δεν ενδιαφερόταν από την πλευρά του, τι θα έκανε; Θα πήγαινε να βιάσει το κορίτσι; Αν το αγόρι ισχυριζόταν ότι ο Γιώργος τον παρενοχλεί σεξουαλικά, θα μπορούσε να ισχυριστεί το ίδιο αν ο Γιώργος ήταν κορίτσι; Η ιστορία αυτή αποτελεί ένα παράδειγμα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εγκλήματος μίσους που συνέβη λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού του θύματος. Ωστόσο, δεν θεωρείται περιστατικό ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού, επειδή δεν συμβαίνει κατ' επανάληψη. Επίσης, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη πώς ο σεξουαλικός προσανατολισμός συνδέεται και αλληλεπιδρά με τις υπόλοιπες ταυτότητες που προσδιορίζουν ένα άτομο και μάλιστα σε βαθμό που να του ασκούνται πολλαπλές πιέσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι ο Γιώργος ήταν άριστος μαθητής στο σχολείο του.

4. Σύνοψη της δραστηριότητας

Μερικές φορές οι άνθρωποι μας ρωτούν: «Γιατί πρέπει να μιλήσουμε ειδικά για τον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό και όχι γενικά για τον εκφοβισμό;» Σε αυτό το σημείο, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να υπογραμμίσει ότι όλες οι μορφές εκφοβισμού έχουν εξίσου σοβαρό αντίκτυπο στα θύματα και για τον λόγο αυτό τα σχολεία οφείλουν να καταπολεμήσουν όλες τις μορφές του. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, καμία/κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί το γεγονός ότι η σεξουαλική διαφορετικότητα αποτελεί ένα εξαιρετικά αμφιλεγόμενο ζήτημα και ένα θέμα-ταμπού. Αν τα σχολεία καταφέρουν να καταπολεμήσουν το φαινόμενο του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού χωρίς να φοβηθούν να αναδείξουν το πρόβλημα αυτό, τότε αυτομάτως θα μπορέσουν να παρέμβουν αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση και άλλων μορφών εκφοβισμού. Με άλλα λόγια, αν κατορθώσουν να αντιμετωπίσουν αυτό το δύσκολο πρόβλημα, θα έχουν αποκτήσει σπουδαίες γνώσεις, δεξιότητες και αυτοπεποίθηση για την καταπολέμηση κάθε μορφής εκφοβισμού. Ας σημειωθεί ότι όλες οι μορφές ρατσιστικού εκφοβισμού έχουν εξίσου μεγάλη σημασία και σοβαρό αντίκτυπο στα πιθανά θύματα.

3.8 Συμπληρωματικές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εναλλακτικές

A. «Λέξεις που πληγώνουν»

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής σχεδιάζει το περίγραμμα μίας ανθρώπινης φιγούρας και λέει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες ότι είναι ένας ομοφυλόφιλος άνδρας που ονομάζεται Μάθιου. Στη συνέχεια, σχεδιάζει το περίγραμμα μίας άλλης ανθρώπινης φιγούρας και τους ενημερώνει ότι αυτή είναι η Αντζέλικα, μια ομοφυλόφιλη γυναίκα. Έπειτα, τις/τους ζητά να γράψουν μία λίστα με τέσσερα (4) αρνητικά χαρακτηριστικά (π.χ. επίθετα, φράσεις) που συνήθως αποδίδει η κοινωνία σε αυτά τα άτομα (=στερεοτυπικές αντιλήψεις). Για την ακρίβεια, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα γράψουν τέσσερις (4) προτάσεις για τον Μάθιου και τέσσερις (4) για την Αντζέλικα. Σε αυτό το σημείο, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να διευκρινίσει ότι δεν θέλει να μάθει ποιες είναι οι προσωπικές αντιλήψεις των εκπαιδευόμενων για την ομοφυλοφιλία αλλά οι επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις.

2. Στη συνέχεια, τους ζητάει να σημειώσουν μέσα στο περίγραμμα κάθε φιγούρας ορισμένες από τις λέξεις-φράσεις που σημείωσαν προηγουμένως, σαν να απηύθυναν τα λόγια αυτά στον Μάθιου και την Αντζέλικα. Μόλις τελειώσουν, καλούνται να φανταστούν πώς θα αισθανόταν ο Μάθιου και η Αντζέλικα εάν άκουγαν αυτά τα σχόλια. Σε αυτό το στάδιο της δραστηριότητας, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα μπορούσε να προβάλει το παρακάτω σύντομο βίντεο διάρκειας βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=1j6YA03hm4k>

3. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής δείχνει στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους ένα κουτί με τσιρότα και δίνει ένα στην/στον καθεμία/καθένα. Μετά, ζητά από κάθε εκπαιδευόμενη/-ο να κολλήσει το τσιρότο πάνω στο σχόλιο που έγραψε για τον Μάθιου και την Αντζέλικα.

4. Ακολουθεί ο απολογισμός της δραστηριότητας και η/ο εκπαιδευτρια/-ής θέτει τις ακόλουθες ερωτήσεις στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους:

- Πόσο οδυνηρή εμπειρία είναι για έναν άνθρωπο να εκτίθεται σε ομοφοβική γλώσσα;
- Είναι δυνατόν τα τραύματα που προκαλεί ο εκφοβισμός να επουλωθούν και να ξεπεραστούν οριστικά;
- Πόσο σημαντικό είναι να θέσουμε υπό αμφισβήτηση την ομοφοβική χρήση της γλώσσας; Τι μπορεί να γίνει προς αυτή την κατεύθυνση;

B. «Προχωρώντας μπροστά»

1. Ξεκινά η προβολή ενός σύντομου βίντεο (2'15''):
(<https://www.youtube.com/watch?v=SDs5o19jRPg>)

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να πει στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους την ελληνική μετάφραση ενός γαλλικού σλόγκαν που παρουσιάζεται στο τέλος του βίντεο: «Μέχρι να αλλάξουμε νοοτροπία ως κοινωνία, εμείς θα συνεχίσουμε να προχωράμε μπροστά».

Μόλις τελειώσει το βίντεο, η/ο εκπαιδευτρια/-ής τους ζητά να σημειώσουν σε φθίνουσα σειρά τα εξής:

- 3 συναισθήματα που ένιωσαν κατά τη διάρκεια προβολής του βίντεο,
- 2 δυσκολίες που συνάντησε η/ο πρωταγωνίστρια/-ής της ιστορίας,
- 1 μήνυμα που προσέλαβαν από το βίντεο, και
- 0 ανεκτικότητα απέναντι στον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό.

Ακολουθεί ο απολογισμός της δραστηριότητας κατά τον οποίο οι εκπαιδευόμενες/-οι μοιράζονται με την υπόλοιπη ομάδα όσα τους ζητήθηκαν να σημειώσουν.

Γ. «14 Τρόποι με τους οποίους η Ομοφοβία και η Τρανσφοβία Επηρεάζουν τα ΛΟΑΤΙ άτομα και τα ετεροφυλόφιλα άτομα»

Η ομοφοβία και η τρανσφοβία επηρεάζουν τους πάντες, με αποτέλεσμα να έχουν εξίσου σοβαρές επιπτώσεις τόσο στα ΛΟΑΤΙ όσο και στα ετεροφυλόφιλα νεαρά άτομα.

Περιγραφή δραστηριότητας:

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής σε μία οθόνη προβολής θέτει την ακόλουθη ερώτηση: «Πώς περνούν στο σχολείο οι μαθήτριες/-ές που δεν συμμορφώνονται με τη δυαδική αντίληψη του φύλου και της σεξουαλικότητας;»

- Πρώτα, η/ο εκπαιδευτρια/-ής ρωτά τις/τους εκπαιδευόμενες/-ες: «Κατά τη γνώμη σας, με ποιον τρόπο θεωρείται ότι η ομοφοβία και η τρανσφοβία επηρεάζουν τα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα;» Έπειτα, γράφει τις απαντήσεις των εκπαιδευόμενων στον πίνακα. (Σε αυτό το στάδιο, μπορεί να τις/τους καθοδηγήσει να σκεφτούν ορισμένες απαντήσεις, όπως π.χ.: τις/τους πληγώνουν, μπορούν να τους προκαλέσουν κατάθλιψη, μπορούν να κάνουν τα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα να σκεφτούν ότι δεν είναι τόσο καλοί άνθρωποι όσο οι υπόλοιπες/-οι, μπορούν να τα οδηγήσουν σε χρήση ναρκωτικών και αλκοόλ κτλ.)
- Στη συνέχεια, τους παρουσιάζει στην οθόνη προβολής μία λίστα που έχει ως τίτλο: «Τρόποι με τους οποίους η *Ομοφοβία* και η *Τρανσφοβία* Επηρεάζουν τα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα».
- Ύστερα, λέει στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους να χωριστούν σε ομάδες των 4-5 ατόμων και να συζητήσουν μεταξύ τους για περίπου 5 λεπτά αν η ομοφοβία και η τρανσφοβία επηρεάζουν ή όχι τις/τους ετεροφυλόφιλες/-ους νέες/-ους. Αν απαντήσουν «ναι», η/ο εκπαιδευτρια/-ής τις/τους ζητά να αναφέρουν 2-3 σχετικά παραδείγματα.

- Αφού περάσουν τα 5 λεπτά, η/ο εκπαιδευτρια/-ής συγκεντρώνει όλες τις ομάδες κοντά της/του και τους ζητά να μοιραστούν με τις/τους υπόλοιπες/-ους τις σκέψεις τους πάνω σε αυτό το ερώτημα. Σημειώνει τις απαντήσεις τους στον πίνακα και σχολιάζει τις ιδέες κάθε ομάδας.
- Τέλος, παρουσιάζει στην οθόνη προβολής μία δεύτερη λίστα με τίτλο «Τρόποι με τους οποίους η Ομοφοβία και η Τρανσφοβία Επηρεάζουν τις/τους Ετεροφυλόφιλες/-ους Νέες/-ους». Ακολουθεί συζήτηση με τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα σημεία της λίστας που δεν έτυχε να αναφέρουν καθόλου οι εκπαιδευόμενες/-οι.

Τρόποι με τους οποίους η Ομοφοβία και η Τρανσφοβία Επηρεάζουν τα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα

1. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία προκαλούν στα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα συναισθήματα μοναξιάς, απομόνωσης και ντροπής.
2. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία δημιουργούν ένα περιβάλλον στο οποίο τα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν παρενοχλήσεις ακόμη και βία στο σχολείο που φοιτούν, στις κοινότητες που συμμετέχουν ή/και στο σπίτι τους.
3. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία αναγκάζουν ορισμένα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα να συμπεριφέρονται ως «ετεροφυλόφιλες/-οι» για να κρύψουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα του φύλου τους.
4. Η ομοφοβία εξαναγκάζει πολλές/-ούς ομοφυλόφιλους, λεσβίες και αμφιφυλόφιλες/-ους να γίνουν σεξουαλικά ενεργές/-οί προτού το θελήσουν πραγματικά και να επιλέγουν ερωτικούς συντρόφους του αντίθετου φύλου απλώς για να κρύψουν τον πραγματικό σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή τις απορίες που έχουν ως προς αυτόν. Η τρανσφοβία εξαναγκάζει πολλά τρανς άτομα να γίνουν σεξουαλικά ενεργά προτού το θελήσουν πραγματικά και απλώς για να κρύψουν την ταυτότητα του φύλου τους.
5. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία μπορούν να καλλιεργήσουν αμφιβολίες σε πολλά ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα για τον εαυτό τους σε σημείο που να στραφούν στα ναρκωτικά ή/και το αλκοόλ για να πνίξουν τα συναισθήματά τους.
6. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία ωθεί πολλά ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα να εγκαταλείπουν το σχολείο ή/και να φεύγουν από το σπίτι τους.
7. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία ωθεί πολλά ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα να κάνουν σκέψεις αυτοκτονίας ή/και να διαπράττουν αυτοκτονία. Μεγάλο ποσοστό αυτοκτονιών παρατηρείται ανάμεσα στα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα.

Τρόποι με τους οποίους η Ομοφοβία και η Τρανσφοβία Επηρεάζουν τα Ετεροφυλόφιλα Νεαρά άτομα

1. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία πιέζουν τα ετεροφυλόφιλα νεαρά άτομα να συμπεριφέρονται με αγένεια ή ακόμη και βίαια απέναντι στα ΛΟΑΤΙ άτομα και ενθαρρύνουν τον εκφοβισμό και τη σκληρότητα απέναντι σε όσα άτομα υιοθε-

τούν εμφάνιση ή συμπεριφορά που δεν είναι αρκετά «θηλυπρεπής» ή «ανδροπρεπής» (κατά τη γνώμη του ατόμου που ασκεί εκφοβισμό).

2. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία αναγκάζει τα ετεροφυλόφιλα νεαρά άτομα να συμπεριφέρονται ως «ετεροφυλόφιλες/-οι» περιορίζοντας την ατομικότητα και την αυτοέκφρασή τους. Τα ετεροφυλόφιλα νεαρά άτομα επιλέγουν συχνά τα ρούχα, το χρώμα /χτένισμα των μαλλιών, τις/τους φίλες/-ους τους και ακόμη και τη συμπεριφορά που θα υιοθετήσουν για να «αποδείξουν» ότι δεν είναι ΛΟΑΤΙ.

3. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία μπορούν να καταστρέψουν τις οικογενειακές σχέσεις. Ορισμένοι γονείς, αδέρφια ακόμη και παππούδες διακόπτουν οριστικά τη σχέση που έχουν με ΛΟΑΤΙ συγγενείς.

4. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία ωθούν τα ετεροφυλόφιλα νεαρά άτομα να γίνουν σεξουαλικά ενεργά προτού το θελήσουν πραγματικά απλώς για να «αποδείξουν» ότι είναι ετεροφυλόφιλα.

5. Η ομοφοβία σε συνδυασμό με τον ρατσισμό, τον σεξισμό και την φτώχεια καθιστά δύσκολη την εξάλειψη της επιδημίας του HIV.

6. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία εμποδίζουν σε μεγάλο βαθμό τη δημιουργία φιλίας μεταξύ ετεροφυλόφιλων και ΛΟΑΤΙ νέων.

7. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία καθιστούν σχεδόν αδύνατη την αναγνώριση των αξιών της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας που παρατηρούνται στον κόσμο που ζούμε.

(Μία νέα δραστηριότητα, η οποία δημιουργήθηκε από τον Martin Rochlin της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης "Advocates for Youth")

3.9 Θεωρητικό Υπόβαθρο για την Ενότητα 3

Ορισμός του εκφοβισμού

«Μία/Ένας μαθήτρια/-ής γίνεται αντικείμενο εκφοβισμού, όταν υποβάλλεται, κατ' επανάληψη και κατ' εξακολούθηση, σε αρνητικές ενέργειες από μία/έναν ή περισσότερες/-ους άλλες/-ους μαθήτριες/-ές, και δυσκολεύεται να υπερασπιστεί τον εαυτό της/του» (Dan Olweus, 1993).

Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, για να υπάρχει εκφοβιστική συμπεριφορά θα πρέπει να συνυπάρχουν τρία βασικά στοιχεία:

- 1.** Επιθετική συμπεριφορά που περιλαμβάνει απρόκλητες και εσκεμμένες αρνητικές πράξεις,
- 2.** Συστηματικότητα με επανάληψη της συγκεκριμένης συμπεριφοράς, και
- 3.** Ανισορροπία δύναμης ως αποτέλεσμα κατάχρησης δύναμης.

Αντλήθηκε από την επίσημη ιστοσελίδα της UNESCO: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/quality-framework/technical-notes/definition-of-bullying/>

Ορισμός του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού

Ομοφοβικός εκφοβισμός χαρακτηρίζεται ο εκφοβισμός που οφείλεται σε προκαταλήψεις ή αρνητικές στάσεις, πεποιθήσεις ή απόψεις σε βάρος των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων ή των αμφιφυλόφιλων. Θύματα αυτού του είδους εκφοβισμού ενδέχεται να είναι μαθήτριες/-ές που είτε είναι είτε συνάγεται ότι είναι λεσβίες, ομοφυλόφιλοι ή αμφιφυλόφιλες/-οι. Εκτός από αυτό, η κουλτούρα της ομοφοβίας υποδηλώνει ότι οι λεσβίες, οι ομοφυλόφιλοι ή οι αμφιφυλόφιλες/-οι είναι άτομα κατώτερα σε σχέση με τους ετεροφυλόφιλους. Επιπλέον, ομοφοβικό εκφοβισμό δέχονται συχνά μαθήτριες/-ές που έχουν συγγένεια εξ αίματος ή εξ αγχιστείας με λεσβίες, ομοφυλόφιλους ή αμφιφυλόφιλες/-ους καθώς και μαθήτριες/-ές που δεν συμμορφώνονται με τα έμφυλα στερεότυπα ή που φαίνεται ότι είναι «διαφορετικές/-οί» κατά κάποιον τρόπο. Για παράδειγμα:

- Ένα αγόρι που οι συμμαθήτριες/-ές του το αποκαλούν επανειλημμένα 'gay', επειδή κρατιέται χεράκι-χεράκι με ένα άλλο αγόρι.
- Ένα κορίτσι που έχει δηλώσει ότι το αποκαλούν επανειλημμένα οι συμμαθήτριες/-ές του «λεσβία», επειδή έχει κοντά μαλλιά.
- Ένα αγόρι που το πειράζουν στην ώρα του διαλείμματος λέγοντάς του ότι είναι "gay", αφού δεν θέλει να παίξει ποδόσφαιρο.
- Ένα κορίτσι που έχει δηλώσει ότι από τότε που γνωστοποίησε οικειοθελώς ότι είναι λεσβία (coming out), οι συμμαθήτριές του άρχισαν να απομακρύνονται από κοντά του και να χασκογελούν κάθε φορά που το συναντούσαν στα αποδυτήρια.

Τρανσφοβικός εκφοβισμός χαρακτηρίζεται ο εκφοβισμός που οφείλεται σε προκαταλήψεις ή αρνητικές στάσεις, πεποιθήσεις ή απόψεις σε βάρος των τρανς (διεμφυλικών) ατόμων. Τα άτομα που βιώνουν τέτοιου είδους εκφοβισμό δεν είναι μόνο τρανς άτομα νεαρής ηλικίας αλλά επίσης, άτομα που δεν έχουν κατασταλάξει όσον αφορά την ταυτότητα του φύλου τους, καθώς και άλλα που δεν συμμορφώνονται με τα έμφυλα στερεότυπα ή τις σχετικές νόρμες. Για παράδειγμα:

- Μαθήτριες/-ές που ενοχλούν μία/έναν συμμαθήτρια/-ή τους κάνοντάς της/του ερωτήσεις σχετικά με το φύλο της/του (π.χ. «Είσαι όντως αγόρι;» ή «Τελικά τι είσαι; Αγόρι ή κορίτσι;») ή άλλες αδιάκριτες ερωτήσεις (π.χ. «Φοράς κιλότα ή σώβρακο;» ή «Τι είδους γεννητικά όργανα έχεις;»).
- Ένα κορίτσι που το πειράζουν οι συμμαθήτριές/-ές της/του και το αποκαλούν «αντρογυναίκα» ή "τρανς", επειδή φοράει συχνά παντελόνι ή «αγορίστικα ρούχα».
- Ένα αγόρι που λέει στις/στους φίλες/-ους του ότι ο πατέρας του θα είναι από εδώ και στο εξής η μητέρα του και οι συμμαθήτριές/-ές της/του γελούν και της/του λένε διαρκώς: «Μα, δεν γίνονται αυτά τα πράγματα. Ο πατέρας σου είναι ανώμαλος!»

Ελήφθη από: "Getting started: a toolkit for preventing and tackling homophobic, biphobic and transphobic bullying in primary schools (Stonewall, 2016). Αντλήθηκε από: https://www.stonewall.org.uk/sites/default/files/getting_started_toolkit_-_primary.pdf

Πειράγματα, εκφοβισμός και διακρίσεις

Το φαινόμενο του εκφοβισμού θεωρείται ως ένα από τα φλέγοντα ζητήματα στις μέρες μας. Ωστόσο, τα δήθεν φιλικά πειράγματα, οι αστεϊσμοί και οι κοροϊδίες στο σχολείο συγχέονται εύκολα ή μπορούν να εξελιχθούν σε εκφοβισμό ή ακόμη και διακρίσεις. Με βάση τα παραπάνω, εύλογα δημιουργείται το ερώτημα τι είναι στην πραγματικότητα ο εκφοβισμός και σε τι διαφέρει από το πείραγμα ή τις διακρίσεις; Πώς καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε τις μεταξύ τους διαφορές;

Σύμφωνα με τον πιο γνωστό ορισμό, **ο εκφοβισμός** είναι «μία επαναλαμβανόμενη, αρνητική συμπεριφορά που εκδηλώνεται σε βάρος ενός ατόμου από άλλο/-α άτομα/-α». Δύο είναι οι διαφορές που διαπιστώνονται μεταξύ του εκφοβισμού και του πειράγματος. Από τη μία πλευρά, η λέξη «πείραγμα» υποδηλώνει ότι δεν γίνεται με κακή πρόθεση και από την άλλη, ότι πρόκειται για ένα μεμονωμένο περιστατικό. Σε αντίθεση με τον εκφοβισμό, **οι διακρίσεις** συχνά στοχεύουν στον στιγματισμό μίας ολόκληρης ομάδας ατόμων και όχι ενός συγκεκριμένου ατόμου. Για παράδειγμα, οι ομοφοβικοί υβριστικοί χαρακτηρισμοί συνήθως δεν απευθύνονται σε ένα συγκεκριμένο άτομο αλλά συνιστούν ένα γενικό σχόλιο του τύπου «Αυτό είναι τόσο αδερφίστικο!».

Στη σχετική βιβλιογραφία για τον εκφοβισμό δεν συναντάται η έννοια των διακρίσεων.

Τυπικά, «**διάκριση**» σημαίνει «άνιση συμπεριφορά». Οι διακρίσεις δεν είναι πάντοτε κακές, διότι συχνά χρειάζεται να διακρίνουμε τους ανθρώπους σε διάφορες κατηγορίες. Για τον λόγο αυτό, ο νομοθέτης σε νόμους περί διακρίσεων και ίσης μεταχείρισης χρησιμοποιεί συχνά τον όρο «μη δικαιολογημένη άνιση μεταχείριση». Αρνητικές συμπεριφορές, όπως ο εκφοβισμός, θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελέσουν μία πιθανή μορφή «μη δικαιολογημένης άνισης μεταχείρισης». Όμως, σε γενικές γραμμές, «διάκριση» υφίσταται όταν είναι σαφές ότι τα θύματα αντιμετωπίζονται αρνητικά λόγω της συμμετοχής τους σε μία κοινωνική ομάδα που αποτελεί αντικείμενο στιγματισμού. Αυτή είναι η βασική διαφορά που υπάρχει σε σχέση με τον εκφοβισμό ή το πείραγμα. Οι διακρίσεις είναι μία μορφή αρνητικής συμπεριφοράς που εκδηλώνεται απέναντι σε κοινωνικές ομάδες που στιγματίζονται συστηματικά. Κατά συνέπεια, δεν μπορούμε να συγκρίνουμε το πείραγμα που εκδηλώνεται στους ανθρώπους που έχουν, παραδείγματος χάρη, κόκκινα μαλλιά με τις διακρίσεις που ασκούνται σε βάρος ΛΟΑΤΙ, ΑΜΕΑ ή ατόμων με διαφορετικές πολιτικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Η στάση των ανθρώπων απέναντι στο πείραγμα, τις ύβρεις, τον εκφοβισμό και τις διακρίσεις μπορεί να διαφοροποιηθεί ανάλογα με την περίπτωση και το άτομο. Η στάση απέναντι σε τέτοιου είδους ενέργειες που αφορούν διαφορετικές καταστάσεις ποικίλλει, καθώς κάθε άνθρωπος τις κρίνει με διαφορετικά κριτήρια. Για παράδειγμα, σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήχθη σε δημοτικά σχολεία ανατολικά του Άμστερνταμ, οι δασκάλες/-οι φάνηκαν να μην μπορούν να εντοπίσουν τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των όρων «πείραγμα», «εκφοβισμός» και «διακρίσεις». Αντίθετα, θεωρούν ότι η αρνητική συμπεριφορά που εκδηλώνεται στο σχολείο είναι, κατά κάποιον τρόπο, ένα είδος αθώας και δοκιμαστικής συμπεριφοράς των μικρών παιδιών. Δυσκολεύονται να διακρίνουν τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα σε αυτές τις συμπεριφορές, εκτός αν τα παιδιά εκφράσουν έντονο και απροκάλυπτο μίσος για κάποια/-ον συμμαθήτριά ή συμμαθητή τους. Βέβαια, κάτι

τέτοιο σπανίζει, με αποτέλεσμα οι δασκάλες/-οι να νιώθουν αρκετή αμηχανία και να μην ξέρουν τι να κάνουν εκτός από το να επιπλήξουν τη/τον μαθήτριά/-ή. Συνήθως, η συμπεριφορά των μαθητών μικρής ηλικίας είναι πολύ πιο διαφορούμενη και ενώ οι δασκάλες/-οι νομίζουν ότι είναι αθώα, κάποιες/-οι άλλες/-οι μαθήτριες/-ές πέφτουν θύματα σχολικού εκφοβισμού.

Ας δούμε μερικά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο η αρνητική συμπεριφορά γύρω από τη σεξουαλική διαφορετικότητα ενός ατόμου θεωρείται εσφαλμένα ότι είναι αθώα:

- Οι υβριστικοί χαρακτηρισμοί και προσφωνήσεις, όπως «αδερφή» ή «παλιοαδερφάρα», εκλαμβάνονται συχνά ως αθώοι, προβάλλοντας το επιχείρημα ότι οι μαθήτριες/-ές δεν έχουν την κακόβουλη πρόθεση να κάνουν διακρίσεις σε βάρος συγκεκριμένων μαθητριών/-ών που είναι ομοφυλόφιλες/-οι. Εκτός από αυτό, μερικοί εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι δεν γνωρίζουν τι σημαίνουν οι παραπάνω λέξεις και να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι είναι «κενές νοήματος». Εντούτοις, τέτοιες, αντιλήψεις παραγνωρίζουν όχι μόνο τον αρνητικό αντίκτυπο που έχουν αυτά τα σχόλια στις/στους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές αλλά επίσης, το γεγονός ότι το εν λόγω υβρεολόγιο δεν είναι ποτέ δυνατόν να έχει θετικό περιεχόμενο και άρα, δεν είναι, όπως υποστηρίζουν, «κενό νοήματος» .
- Η άρνηση των ετεροφυλόφιλων μαθητριών/-ών να συναναστρέφονται με ομοφυλόφιλους μαθητές ή λεσβίες μαθήτριες συχνά παραβλέπεται, αφήνοντας να εννοηθεί ότι η κοινωνική απομόνωση ενός ατόμου δεν είναι τόσο επώδυνη, αφού δεν βιώνει άμεση βία.
- Γενικά, τα αρνητικά σχόλια για τις/τους ομοφυλόφιλους/-ους παραβλέπονται, γιατί «όλες/-οι έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν την άποψή τους ελεύθερα, αφού δεν θίγουν συγκεκριμένα άτομα».
- Οι προσβλητικοί χαρακτηρισμοί που αφορούν την αντικομοφορμιστική συμπεριφορά μίας/ενός μαθήτριά/-ή ως προς τον ρόλο του φύλου της/του (π.χ. «αδερφή», «αντρογυναίκα») συχνά παραβλέπονται και δεν θεωρούνται καν ότι εισάγουν διακρίσεις ή ότι αποτελούν μία μορφή εκφοβισμού. Άλλωστε, είναι πιθανό ορισμένοι πιο «ανδροπρεπείς» δάσκαλοι να χρησιμοποιούν και οι ίδιοι αντίστοιχες λέξεις.
- Τα προγράμματα σπουδών που εισάγουν διακρίσεις (π.χ. αρνητικά σχόλια για τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις ή παντελής έλλειψη τέτοιων παραδειγμάτων) και οι διοικητικές ρυθμίσεις που καταλήγουν να γίνονται οδυνηρές εμπειρίες (π.χ. άρνηση εκ μέρους της διεύθυνσης του σχολείου να προσαρμόσει στα αρχεία της το φύλο μίας/ενός τρανς μαθήτριά/-η) παραβλέπονται, επειδή τάχα «δεν επιτρέπεται» αυτού του είδους η προσαρμογή ή επειδή «είναι πολύ χρονοβόρα».

Αυτού του είδους η αντιμετώπιση των πειραγμάτων, του εκφοβισμού και των διακρίσεων δεν περιορίζεται στο πεδίο της σεξουαλικής διαφορετικότητας. Ωστόσο, μερικές φορές προσβλητικοί χαρακτηρισμοί που αναφέρονται σε γυναίκες, μαύρους ή αναπήρους, όχι μόνο δεν γίνονται αποδεκτοί, αλλά προκαλούν έντονες αντιδράσεις σε αντίθεση με αυτούς που αναφέρονται στη σεξουαλική διαφορετικότητα. Για παράδειγμα, ελάχιστοι εκπαιδευτικοί θα ασχοληθούν με μία/έναν

μαθήτριά/-ή που θα αποκαλέσει έναν συμμαθήτριά/-ή του «gay», ενώ αν την/τον αποκαλέσει «αράπη», «πόρνη» ή «καθυστερημένη/-ο», η αντίδραση θα είναι άμεση από τις/τους περισσότερες/-ους.

Συνεχίζοντας, ένας τέτοιος τρόπος αντιμετώπισης των πειραγμάτων, των ύβρεων, του εκφοβισμού και των διακρίσεων ενέχει τον κίνδυνο να παρεισφρήσει σε προγράμματα συμβουλευτικής για μαθήτριες/-ές. Η συμβουλή που δίνεται συχνά σε ομοφυλόφιλες/-ους μαθήτριες/-ές και εκπαιδευτικούς είναι «να μην δίνουν σημασία σε αυτά τα αρνητικά σχόλια, αλλά να τα αγνοούν» ή ότι «οι βρισιές δεν πληγώνουν».

Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις το σχολείο προσπαθεί «να βοηθήσει» μία/έναν μαθήτριά/-ή ή μία/έναν εκπαιδευτικό που έχει πέσει θύμα εκφοβισμού απομονώνοντάς την/τον από τα αρνητικά σχόλια που εκφράζονται σε βάρος της/του. Για παράδειγμα, τους επιτρέπουν να τρώνε μεσημεριανό σε ένα χωριστό δωμάτιο ή δίνουν σε μία/έναν εκπαιδευτικό το κλειδί της πίσω πόρτας του σχολείου. Αυτού του είδους τα «προστατευτικά» μέτρα αποτελούν διάψευση του ψυχικού πόνου και των παραπόνων των ΛΟΑΤΙ μαθητριών/-ών ή εκπαιδευτικών και επιβεβαιώνουν την εντύπωση ότι το σχολείο δεν είναι πρόθυμο να αντιμετωπίσει αυτό το εχθρικό περιβάλλον.

Το ερώτημα που θα θέλαμε να θέσουμε είναι το εξής: Πώς θα αντιμετωπίζατε τα παραπάνω προβλήματα; Αναμφίβολα, ως άτομο θα προσπαθούσατε να κάνετε ό,τι καλύτερο μπορείτε από την πλευρά σας. Όμως, πώς θα λειτουργήσει αυτό στην πράξη;

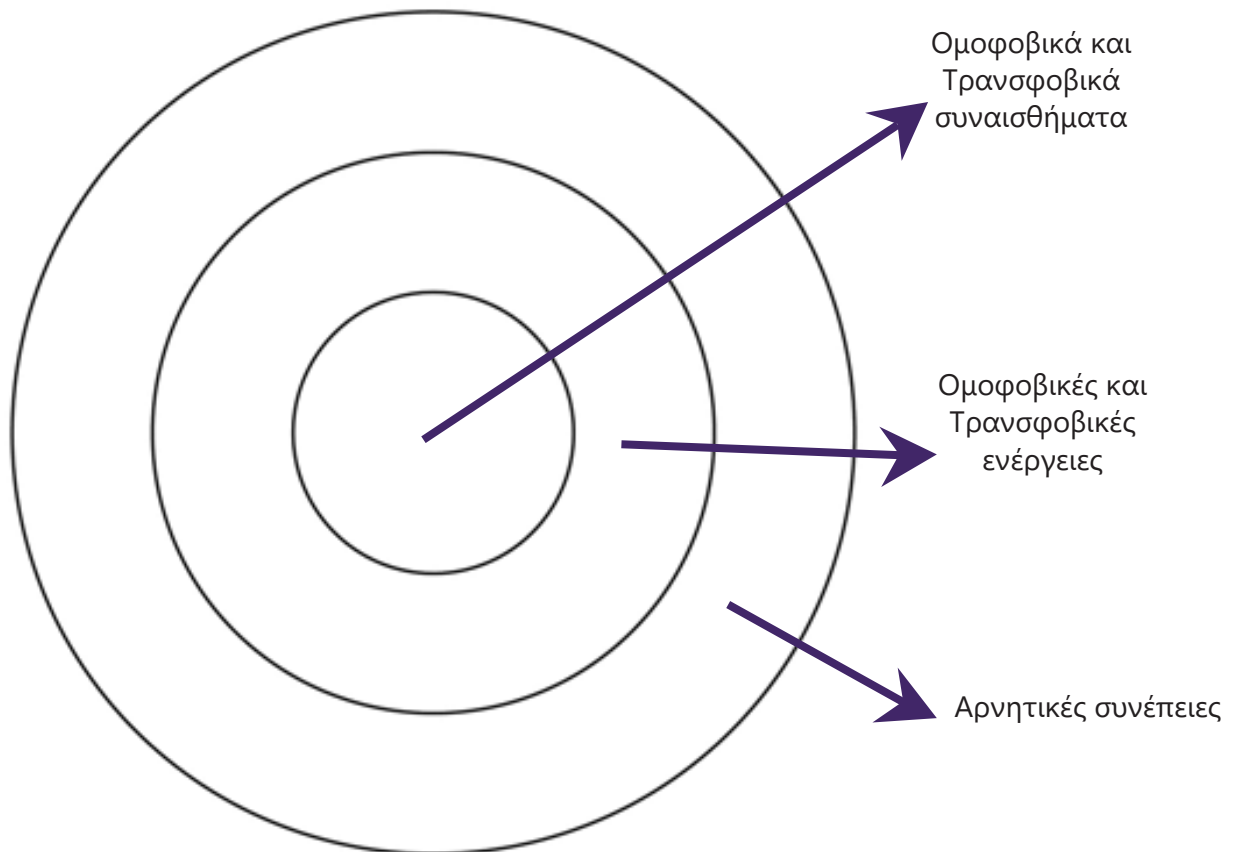
Σκεφτείτε αντίστοιχα περιστατικά που συνέβησαν στο σχολείο σας, πώς αντιδράσατε και πώς τα αντιμετωπίσατε. Τι σκέφτεστε και τι νιώθετε κάθε φορά που γίνεστε μάρτυρας ενός τέτοιου περιστατικού;

- Υιοθετείτε πάντα θετική και υποστηρικτική συμπεριφορά προς τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές και συναδέλφους σας; Πιστεύετε ότι θα λάβετε υποστήριξη από την πλευρά των συναδέλφων σας;
- Μήπως δεν συμπεριφέρεστε όπως θα έπρεπε, και παράλληλα δεν είστε σίγουρες/-οι πώς θα αντιδράσουν οι συνάδελφοί σας και η/ο διευθύντρια/-ής του σχολείου;
- Ή μήπως πρόκειται για ένα ακανθώδες ζήτημα που ταλανίζει το σχολείο σας; Μήπως κάποιες φορές προτιμάτε να μην αναλαμβάνετε δράση σε τέτοια περιστατικά, επειδή δεν ξέρετε πώς να ενεργήσετε;
- Ή μήπως απλώς δεν συναντάτε τέτοια περιστατικά στο σχολείο σας, αλλά αναρωτιέστε πώς θα μπορούσατε να αποκτήσετε μία καλύτερη εικόνα του τι συμβαίνει στις σχέσεις μεταξύ των μαθητριών/-ών;

Αυτό που θα βοηθούσε περισσότερο εσάς, τις/τους συναδέλφους σας και τη/τον διευθύντρια/-ή του σχολείου θα ήταν να διαμορφώσετε μία σαφή εικόνα των εννοιών «πείραγμα», «εκφοβισμός» και «διακρίσεις», καθώς και του τρόπου με τον οποίο σκοπεύετε να τα αντιμετωπίσετε ως ομάδα.

Ομοφοβικά και Τρανσφοβικά (ΟΤ) συναισθήματα, ενέργειες και ο αντίκτυπός τους σε πιθανά θύματα

Το παρακάτω μοντέλο δείχνει ότι τα ΟΤ συναισθήματα μπορούν να εκδηλωθούν με τη μορφή αντίστοιχων ενεργειών εναντίον ΛΟΑΤΙ, γεγονός που αναπόφευκτα θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα.

Ομοφοβικά και Τρανσοφοβικά συναισθήματα	Ομοφοβικές και Τρανσοφοβικές ενέργειες	Αρνητικές συνέπειες
◆ Φόβος	◆ Πειράγματα, ύβρεις, λεκτική βία	◆ Φόβος
◆ Άγχος	◆ Αστεία	◆ Μοναξιά
◆ Αηδία	◆ Γκράφιτι	◆ Κατάθλιψη
◆ Αποστροφή	◆ Κουτσομπολιό	◆ Εσωτερικευμένη ομοφοβία
◆ Ντροπή	◆ Αποκλεισμός, απόρριψη, περιθωριοποίηση	◆ Ψυχολογικά προβλήματα
◆ Οίκτος	◆ Σωματική βία	◆ Προσποίηση ετεροφυλοφιλίας
◆ Μίσος	◆ Διακρίσεις	◆ Αυτοκαταστροφικές τάσεις, αυτοκτονία
◆ Απειλή	◆ Εκφοβισμός	
◆ Ανασφάλεια	◆ Σεξουαλική παρενόχληση	
◆ Εκνευρισμός	◆ Προσπάθεια «διόρθωσης» ή «θεραπείας»	
◆ Θυμός	◆ Ρητορική μίσους	
◆ Απογοήτευση	◆ Εγκλήματα μίσους	
◆ Ανεκτικότητα		

Ενότητα 4: Σχολικό περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς

4.1 Περίληψη

Η ενότητα αυτή επιδιώκει να αναδείξει την έννοια της συμπερίληψης και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Συμβάλλει, επίσης, στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και την παροχή πόρων με στόχο τη δημιουργία ενός σχολείου χωρίς αποκλεισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα.

4.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της Ενότητας, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα είναι σε θέση:

- Να εντοπίσουν και να σκεφτούν τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα σχολείο χωρίς αποκλεισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα, και
- Να εμπνευστούν και να εργαστούν προς αυτή την κατεύθυνση.

4.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας

Η στρατηγική διδασκαλίας που προτείνεται για την Ενότητα 4 θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Μία διδακτική προσέγγιση με επίκεντρο την/τον εκπαιδευόμενη/-ο,
- Συμμετοχικές προσεγγίσεις
- Ασκήσεις αυτοδιδασκαλίας
- Προσεγγίσεις μάθησης μεταξύ ομοτίμων (peer-learning)
- Τεχνικές δραματοποίησης
- Βιωματική μάθηση
- Μάθηση βάσει κειμένων και μοντέλων

4.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή)

Τα διδακτικά εργαλεία που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την ενότητα είναι τα εξής:

- Παιχνίδι: Δραστηριότητα Α
- Ανάλυση Κειμένου: Δραστηριότητα Β
- Ομαδική εργασία: Δραστηριότητα Γ

4.5 Δομή Ενότητας

Η συνολική διάρκεια της παρούσας ενότητας θα είναι 100 λεπτά (1 ώρα και 40 λεπτά). Προσπαθήστε να διαχειριστείτε σωστά τον χρόνο που έχετε στη διάθεσή σας, για να προλάβετε όχι μόνο να υλοποιήσετε τους διδακτικούς σας στόχους αλλά και να δώσετε την ευκαιρία στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους να κάνουν σύντομα διαλείμματα.

Υποενότητα #.1:

«Στη ζούγκλα»,

δραστηριότητα ενεργοποίησης, βιωματική δραστηριότητα – 15-20 λεπτά

Υποενότητα #.2:

Δραστηριότητα 1:

«Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση»,

ομαδική εργασία, αναστοχασμός, ομαδική συζήτηση – 25-30 λεπτά

Δραστηριότητα 2:

«Ας υιοθετήσουμε το μοντέλο GEEC!»,

ομαδική εργασία, δημόσια συζήτηση - 50 λεπτά

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
A 15-20'	«Στη ζούγκλα»	Χαρτάκια με ονόματα ζώων
B 25'	«Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση»	Φυλλάδιο (Παράρτημα 4I)
Γ 50-55'	«Ας υιοθετήσουμε το μοντέλο GEEC!»	Φυλλάδιο (Παράρτημα 4II), κατάλογος προτάσεων

4.5.1 Υποενότητα #.1: «Στη ζούγκλα»

Μέθοδος διδασκαλίας: δραστηριότητα ενεργοποίησης, βιωματική δραστηριότητα

Περίληψη: Οι συμμετέχουσες/-οντες κινούνται στην αίθουσα προσπαθώντας να βρουν ζώα που ανήκουν στο ίδιο είδος με εκείνους. Το παιχνίδι αυτό βοηθά τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να μελετήσουν τις έννοιες της συμπερίληψης και του αποκλεισμού, καθώς και να κατανοήσουν σε βάθος την έννοια της κοινωνικής απόστασης.

Ομάδα-στόχου: Μαθήτριες/-ές, εκπαιδευτριες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 15-20 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Ανάδειξη της έννοιας της συμπερίληψης
- Βίωση συναισθημάτων συμπερίληψης και αποκλεισμού από μία ομάδα
- Καλλιέργεια ενσυναίσθησης για όσες/-ους θεωρούν ότι υφίστανται αποκλεισμό

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Η αίθουσα θα πρέπει να είναι ευρύχωρη, ώστε οι συμμετέχουσες/-οντες να μπορούν να μετακινούνται άνετα στον χώρο. Επιπλέον, θα χρειαστούν για την πραγματοποίηση της δραστηριότητας χαρτάκια που θα έχει προετοιμάσει η/ο εκπαιδευτρια/-ής και στα οποία θα έχει γράψει το όνομα ενός ζώου.

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής κόβει χαρτάκια για όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες στα οποία γράφει ονόματα ζώων: π.χ. λιοντάρι, καμηλοπάρδαλη, μαϊμού, ελέφαντας, τίγρη, ζέβρα, ρινόκερος κλπ. Γράφει το όνομα κάθε ζώου τουλάχιστον δύο φορές, ενώ φροντίζει να γράψει μόνο μία φορά το όνομα δύο ή τριών διαφορετικών ζώων.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3-5 λεπτά	A Επεξήγηση της μεθόδου Οι συμμετέχουσες/-οντες επιλέγουν κάρτες.	Κάρτες
5-7 λεπτά	B Οι συμμετέχουσες/-οντες παίζουν το παιχνίδι.	
10 λεπτά	Γ Συζήτηση	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής εξηγεί στις/στους συμμετέχουσες/-οντες ότι η Ενότητα 4 επιδιώκει να αναδείξει την έννοια της συμπερίληψης και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Επίσης, πρόκειται να συμβάλει στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και στην παροχή πόρων με στόχο τη δημιουργία ενός σχολείου χωρίς αποκλεισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα.

2. Στη συνέχεια, τις/τους ζητά να επιλέξουν στην τύχη ένα χαρτάκι στο οποίο θα δουν γραμμένο το όνομα ενός ζώου. Μετά από αυτό, κάθε εκπαιδευόμενη/-ος θα προσπαθήσει να βρει ανάμεσα στις/στους υπόλοιπες/-ους ποιες/-οι τράβηξαν χαρτάκια με το ίδιο ζώο μιμούμενη/-ος κάποια χαρακτηριστική κίνηση/φωνή/κραυγή του ζώου που τους έτυχε στο χαρτάκι. Για παράδειγμα, κάποια/-ος θα μπορούσε να πει: «Είμαι η/ο βασίλισσα/-ιάς της ζούγκλας!» (λιοντάρι). Εναλλακτικά, οι εκπαιδευόμενες/-οι μπορούν να κάνουν κινήσεις παντομίμας του ζώου που γράφει το χαρτάκι τους για να εντοπίσουν τα υπόλοιπα άτομα

που έχουν τραβήξει χαρτάκι με το ίδιο ζώο. Όπως αναμένεται, δύο ή τρεις εκπαιδευόμενες/-οι θα μείνουν μόνες/-οι τους.

3. Αν ο χρόνος επαρκεί, μπορείτε να παίξετε το παιχνίδι για δύο ή και τρεις γύρους. Η/Ο εκπαιδύτρια/-ής, φροντίζει ώστε στον πρώτο γύρο, όλες/-οι οι εκπαιδευόμενες/-οι να ενταχθούν σε ομάδες με ίδια ζώα. Στον δεύτερο ή τον τρίτο γύρο φροντίζει να μείνουν μόνες/-οι τους δύο ή τρεις εκπαιδευόμενες/-οι και ούτω καθεξής. Απλώς, θα πρέπει να έχει προσθέσει στις κάρτες που χρησιμοποίησε κατά τον πρώτο γύρο και τις μόνες κάρτες.

4. Μετά την ολοκλήρωση του παιχνιδιού, η/ο εκπαιδύτρια/-ής ξεκινά συζήτηση με τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα συναισθήματα αυτών που έμειναν μόνες/-οι τους. Μερικές ενδεικτικές ερωτήσεις θα μπορούσαν να τους θέσουν είναι οι εξής:

- Πώς αισθανθήκατε όση ώρα αναζητούσατε «ζώα» ίδια με εσάς;
- Πώς αισθανθήκατε, όταν καταφέρατε να βρείτε ένα ή δύο ίδια «ζώα» με εσάς;
- Πώς νιώσατε, όταν διαπιστώσατε ότι δεν μπορούσατε να βρείτε «ζώα» ίδια με εσάς;
- Πώς αισθανθήκατε, όταν διαπιστώσατε ότι και άλλες/-οι εκπαιδευόμενες/-οι έμειναν στο τέλος μόνες/-οι τους;
- Πώς χειριστήκατε την κατάσταση; Βρήκατε κάποια λύση;
- Πώς συνδέεται η δραστηριότητα αυτή με τις πραγματικές εμπειρίες της ζωής ορισμένων ανθρώπων; Μπορείτε να μας πείτε για ποιους ανθρώπους πρόκειται;
- Πώς συνδέεται η δραστηριότητα αυτή με τη σχολική εμπειρία που βιώνουν ορισμένες/-οι μαθήτριες/-ές; Μπορείτε να μας πείτε για ποιες/-ους μαθήτριες/-ές πρόκειται;

Όπως φαίνεται, ο κύριος λόγος για τον οποίο στιγματίζονται οι ΛΟΑΤΙ νέες/-οι είναι η κοινωνική απόσταση που υπάρχει μεταξύ αυτών και των ετεροφυλόφιλων νέων. Οι ετεροφυλόφιλες/-οι νέες/-οι έχουν συνήθως περιορισμένες γνώσεις σχετικά με τη σεξουαλική διαφορετικότητα και δεν ξέρουν με ποιον ακριβώς τρόπο να χειριστούν την επικοινωνία τους με ΛΟΑΤΙ νέες/-ους. Παράλληλα, έχουν στερεοτυπικές εικόνες της ενδεδειγμένης γυναικείας και ανδρικής συμπεριφοράς, της δομής της οικογένειας, της σεξουαλικότητας και των σχέσεων. Θεωρούν ότι καμία/κανείς δεν πρέπει να παρεκκλίνει από το δυαδικό πρότυπο «γυναίκα-άνδρας» και ακόμη, πρέπει να αποφεύγουν να κάνουν παρέα με ΛΟΑΤΙ λόγω του φόβου ότι θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν και τις/τους ίδιες/-ους ως ΛΟΑΤΙ. Από την άλλη πλευρά, οι ΛΟΑΤΙ νέες/-οι δεν νιώθουν ότι δέχονται τη στήριξη που χρειάζονται για να αντισταθμίσουν αυτή την κατάσταση.

Βασικός στόχος της εν λόγω δραστηριότητας είναι να παρακινήσει η/ο εκπαιδύτρια/-ής τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε μία συζήτηση, στην οποία θα εκφράσουν την άποψή τους τόσο από τη σκοπιά του ατόμου που βιώνει αποκλεισμό όσο και από τη σκοπιά της υπόλοιπης ομάδας.

→ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς, βλέπε το **Εγχειρίδιο - Ενότητες 4 & 5**.

4.5.2. Προτεινόμενη εναλλακτική δραστηριότητα: «Πώς νιώθεις;»

Μέθοδος διδασκαλίας: Παρακολούθηση video – Συζήτηση

Περίληψη: Άνθρωποι της ΛΟΑΤΙ κοινότητας μιλούν για τις εμπειρίες τους ως μαθήτριες/-ές στα μη συμπεριληπτικά σχολεία που φοίτησαν.

Ομάδα-στόχος: επαγγελματίες από τον χώρο της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σχολικό προσωπικό

Μέγεθος ομάδας: 10-15 άτομα

Διδακτικοί στόχοι:

- Συζήτηση του αισθήματος του ανήκειν ή όχι στο σχολείο.
- Καλλιέργεια της ευαισθητοποίησης για τις συνέπειες του μη συμπεριληπτικού σχολείου στις/στους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές
- Έναρξη της συζήτησης για τον ρόλο των εκπαιδευτικών/εργαζόμενων στο σχολικό περιβάλλον, όταν αντιμετωπίζουν διακρίσεις ή ομοφοβικό ή τρανσφοβικό εκφοβισμό.

Διάρκεια: 20'

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Παρακολούθηση ενός σύντομου video όπου ΛΟΑΤΙ άτομα μιλούν για τον ομοφοβικό ή τρανσφοβικό εκφοβισμό που υπέστησαν στο σχολείο και για τη στάση των εκπαιδευτικών από τον παρακάτω σύνδεσμο: https://www.youtube.com/watch?v=__rnrRFSGCM (7.07')

2. Μετά την παρακολούθηση του video, η/ο εκπαιδευτρια/-ής χωρίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ομάδες 3-5 ατόμων και τις/τους ζητά να μοιραστούν σκέψεις και συναισθήματα για το video που μόλις είδαν. (5')

3. Σε κύκλο, οι ομάδες μοιράζονται τα κύρια σημεία της συζήτησης που έκαναν. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής διευκολύνει τη συζήτηση με τις παρακάτω ερωτήσεις λαμβάνοντας υπόψη ότι ο στόχος σε αυτή τη φάση είναι να εντοπίσουν οι συμμετέχουσες/-οντες ορισμένους από τους τρόπους με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί αντιδρούν ή δεν αντιδρούν στον ομοφοβικό ή τρανσφοβικό εκφοβισμό. (8')

Ενδεικτικές ερωτήσεις για τη συζήτηση:

- Πώς περιγράφεται σε γενικές γραμμές η στάση των εκπαιδευτικών; Πιστεύετε ότι οι καταστάσεις που περιγράφονται στο video ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα των ελληνικών σχολείων;
- Τι είδους συναισθήματα για το σχολείο περιέγραφαν τα άτομα στο video;
- Πώς μπορεί το μη συμπεριληπτικό σχολείο να επηρεάσει τα ΛΟΑΤΙ παιδιά;
- Υπάρχουν ομοιότητες/διαφορές με τα σχολεία που έχετε εργαστεί;

Απολογισμός: Η/Ο εκπαιδύτρια/-ής ζητά από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να μοιραστούν ένα μήνυμα που έλαβαν σε προσωπικό επίπεδο από το **video**.

Παραλλαγή: Αντί για το video, η/ο εκπαιδύτρια/-ής μπορεί να χρησιμοποιήσει σύντομες γραπτές μαρτυρίες από περιστατικά διακρίσεων, εκφοβισμού ή παρενόχλησης ΛΟΑΤΙ μαθητριών/-ών. Τοποθετεί τα χαρτάκια με τις μαρτυρίες σε ένα κουτί και κάθε παιδί επιλέγει ένα χαρτί και διαβάζει δυνατά μία μαρτυρία. Στη συνέχεια, ακολουθεί τα ίδια βήματα όπως παραπάνω. Η/Ο εκπαιδύτρια/-ής μπορεί να αναζητήσει μαρτυρίες στο διαδίκτυο.

Ε. Σκαρπίδου, μέλος του Πολύχρωμου Σχολείου, για το έργο HOMBAT (2018)

4.6 Υποενότητα #.2:

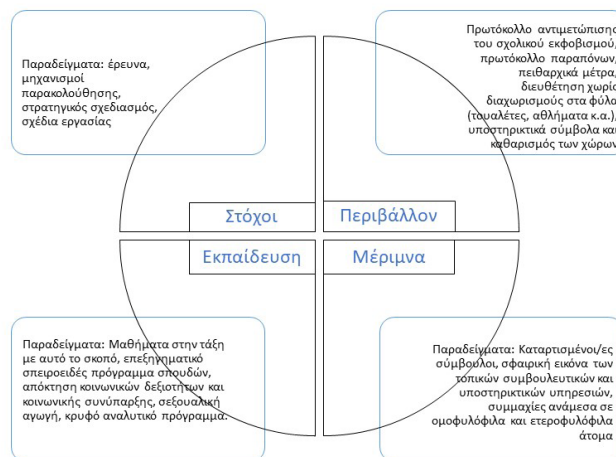
4.6.1 Δραστηριότητα 1:

«Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση» (25')

Μέθοδος διδασκαλίας: ομαδική συζήτηση, δημόσια συζήτηση, ανάλυση κειμένου

Περίληψη: Οι συμμετέχουσες/-οντες αναστοχάζονται και συζητούν γιατί το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου θα πρέπει να είναι ισορροπημένο και να περιλαμβάνει διάφορα «παράθυρα και καθρέφτες» για κάθε μαθήτρια/-ή. Σε αυτή τη δραστηριότητα, θα μελετήσουμε το περιεχόμενο της φράσης της Emily Style ότι η εκπαίδευση μας εμπλέκει σε μία «μεγάλη συζήτηση» μεταξύ ποικίλων πλαισίων αναφοράς» (τα παράθυρα συμβολίζουν την πραγματικότητα των άλλων ανθρώπων και οι καθρέφτες την πραγματικότητα κάθε μαθήτριας/-ή).

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδύτριες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδύτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 25 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Ενθάρρυνση των συμμετεχουσών/-όντων να σκεφτούν πόσο αναγκαία είναι η συμπεριληπτική εκπαίδευση και τα πλεονεκτήματα που έχει.
- Αναστοχασμός των τρόπων με τους οποίους μπορούμε να διαμορφώσουμε τους στόχους μας, το οποίο είναι καθοριστικό για μία ισορροπημένη και συμπεριληπτική εκπαίδευση.
- Απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που θα συμβάλουν στη μείωση της κοινωνικής απόστασης απέναντι στις/στους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές, στην προώθηση της κοινωνικής υποστήριξης των εν λόγω μαθητριών/-ών, στην ανθεκτικότητα και την ενδυνάμωσή τους καθώς και στη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης για όλες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ές και το σχολικό προσωπικό που ανήκουν στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Οι συμμετέχουσες/-οντες σχηματίζουν έναν κύκλο. Το εκπαιδευτικό υλικό που θα χρειαστεί είναι τα φυλλάδια με το Παράρτημα 4I και στίλο.

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής **βγάζει φωτοτυπίες το Παράρτημα 4I.**

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
10 λεπτά	A Ανάγνωση και αναστοχασμός	Φυλλάδια (Παράρτημα 4I)
15 λεπτά	B Συζήτηση	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής λέει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες τα εξής: «Πάντα είναι χρήσιμο να διαμορφώνουμε το όραμα και τους στόχους μας για τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού σχολείου. Σύμφωνα με την Emily Style, καθηγήτρια αγγλικής φιλολογίας και συντονίστρια διαφορετικότητας, το αναλυτικό πρόγραμμα είναι ένα μέσο που παρέχει στις/στους μαθήτριες/-ές «παράθυρα και καθρέφτες». Το αναλυτικό πρόγραμμα θα πρέπει να είναι ισορροπημένο και να περιλαμβάνει διάφορα «παράθυρα και καθρέφτες» για κάθε μαθήτρια/-ή. Από τη μία πλευρά, τα «παράθυρα» στην εκπαίδευση μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία ενός περισσότερο ανεκτικού περιβάλλοντος και μίας θετικής αυτοαντίληψης των ΛΟΑΤΙ μαθητριών/-ών. Από την άλλη, οι «καθρέφτες» δίνουν την ευκαιρία στις/στους μαθήτριες/-ές να κατανοήσουν καλύτερα τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις των ατόμων που έχουν διαφορετική ταυτότητα φύλου». Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής μοιράζει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες το φυλλάδιο με τίτλο «Παράθυρα και καθρέφτες στην εκπαίδευση» (βλέπε Παράρτημα 4I) και ζητά

από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να διαβάσουν το κείμενο από μέσα τους. Ακόμη, τους δίνει έναν κατάλογο με ερωτήσεις αναστοχασμού για να προβληματιστούν και να απαντήσουν σε αυτές η/ο καθεμιά/καθένας μόνη/-ος της/του. Καλό θα ήταν, επίσης, να τις/τους ενθαρρύνει να κρατήσουν σημειώσεις. (10')

2. Στη συνέχεια, ακολουθεί ομαδική, δημόσια συζήτηση κατά την οποία οι συμμετέχουσες/-οντες ανταλλάσσουν σκέψεις και ιδέες πάνω στις ερωτήσεις που τους ζητήθηκε να απαντήσουν.

3. Η/Ο εκπαιδευτριά/-ής κλείνει τη συζήτηση τονίζοντας ότι σε ένα συμπεριληπτικό σχολείο όλες/-οι οι μαθήτριες/-ές νιώθουν ότι εκπροσωπούνται, ότι τις/τους σέβονται και ότι είναι ασφαλείς. Τα ΛΟΑΤΙ νεαρά άτομα δεν αποκλείονται, όταν οι συνθήκες που επικρατούν τους επιτρέπουν να εκφράσουν την πραγματική τους ταυτότητα και να συνειδητοποιήσουν το σύνολο των δυνατοτήτων που διαθέτουν. Όταν διαπιστώνουν ότι ο εαυτός τους και η οικογένειά τους αντικατοπτρίζονται σε όλες τις δραστηριότητες, σχολικές και εξωσχολικές, νιώθουν το αίσθημα του «ανήκουν» και της εμπιστοσύνης ότι οι ιδιαίτερες ανάγκες, εμπειρίες και περιστάσεις της ζωής τους θα αντιμετωπίζονται πάντοτε ως σημαντικές και πραγματικές. (15')

→ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε την υποενότητα «Πώς είναι ένα συμπεριληπτικό σχολείο;» στο **Εγχειρίδιο – Ενότητες 4 & 5**.

(Δημιουργήθηκε από την Έλενα Σκαρπίδου και τον Κων. Παπαγεωργίου (2018), ΚΜΟΠ - Ελλάδα)

4.6.2 Δραστηριότητα 2:

«*Ας υιοθετήσουμε το μοντέλο GEEC!*» (55')

Μέθοδος διδασκαλίας: Καταιγισμός ιδεών (brainstorming), ομαδική συζήτηση, δημόσια συζήτηση, ανάλυση κειμένου, ανάλυση μοντέλου

Περίληψη: Οι συμμετέχουσες/-οντες αναστοχάζονται και συζητούν τρόπους με τους οποίους μπορούν να δημιουργήσουν ένα πιο συμπεριληπτικό και ασφαλές σχολικό περιβάλλον για τα ΛΟΑΤΙ άτομα. Η συζήτηση θα βασιστεί στο μοντέλο GEEC του οργανισμού GALE, το οποίο αποτελείται από τέσσερις (4) πυλώνες: Goals (Στόχοι), Education (Εκπαίδευση), Environment (Περιβάλλον) και Care (Μέριμνα). Περισσότερες πληροφορίες για τους τέσσερις αυτούς πυλώνες του μοντέλου GEEC μπορείτε να βρείτε παρακάτω.

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδευτρίες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτρίες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 50-55 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Αναστοχασμός των τρόπων με τους οποίους θα μπορούσαμε να διαμορφώσουμε τους στόχους μας για μία δίκαιη, συμπεριληπτική εκπαίδευση

- Αναστοχασμός και εξοικείωση με διάφορες στρατηγικές με στόχο τη δημιουργία ενός σχολείου χωρίς αποκλεισμούς για τις/τους ΛΟΑΤΙ
- Απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που θα συμβάλουν στη μείωση της κοινωνικής απόστασης απέναντι στις/στους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές, στην προώθηση της κοινωνικής υποστήριξης των εν λόγω μαθητριών/-ών, στην ανθεκτικότητα και την ενδυνάμωσή τους καθώς και στη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης για όλες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ές και το σχολικό προσωπικό που ανήκουν στη ΛΟΑΤΙ κοινότητα.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Χαρτοπίνακας με το μοντέλο GEEC, φυλλάδια (Παράρτημα 4II), στίλο

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής βγάζει φωτοτυπίες το Παράρτημα 4II. Για τις σωστές απαντήσεις στις ερωτήσεις μπορεί να συμβουλευτεί το Παράρτημα 4III (κατάλογος προτάσεων για τις/τους εκπαιδευτριες/-ές). Αρχικά, σχεδιάζει ένα μεγάλο κυκλικό διάγραμμα του μοντέλου GEEC στον χαρτοπίνακα. Έπειτα κόβει τις Προτάσεις από το Παράρτημα 4IV (κατάλογος προτάσεων για τις/τους συμμετέχουσες/-οντες). Κατόπιν, χωρίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ομάδες των 4-5 ατόμων.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
5 λεπτά	Παρουσίαση του μοντέλου GEEC	Φυλλάδια (Παράρτημα 4II)
20 λεπτά	Καταιγισμός ιδεών και συζήτηση για κάθε πυλώνα του μοντέλου GEEC	
15-20 λεπτά	Κατηγοριοποίηση των Προτάσεων	Κατάλογος προτάσεων (Παράρτημα 4IV)
10 λεπτά	Παρουσίαση των ευρημάτων των ομάδων. Συζήτηση	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής παρουσιάζει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες το μοντέλο GEEC (βλέπε παρακάτω την επεξήγηση του μοντέλου - 5'). Αν παρατηρήσετε ότι οι συμμετέχουσες/-οντες δυσκολεύονται να κατανοήσουν τους πυλώνες του μοντέλου GEEC, μπορείτε να τους δώσετε ένα απλό και σαφές παράδειγμα για κάθε πυλώνα.
2. Έπειτα, χωρίζει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες σε ομάδες των 4-5 ατόμων και τις/τους αφήνει να σκεφτούν ενέργειες που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε καθέναν από τους πυλώνες για τη δημιουργία ενός σχολείου χωρίς

αποκλεισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα. Επίσης, τους μοιράζει το σχετικό έντυπο με τη σχηματική απεικόνιση του μοντέλου GEEC για να κρατήσουν σημειώσεις για κάθε πυλώνα (βλέπε **Παράρτημα 4II** - 20').

3. Μόλις οι ομάδες των εκπαιδευόμενων ολοκληρώσουν τον καταιγισμό απόψεων και τη μεταξύ τους συζήτηση, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μοιράζει σε κάθε ομάδα μερικές προτάσεις/συστάσεις με στόχο να γίνει το σχολείο ένας ασφαλής χώρος για τα ΛΟΑΤΙ άτομα (3-4 ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ προτάσεις σε κάθε ομάδα). Κάθε πρόταση αντιστοιχεί σε έναν από τους τέσσερις πυλώνες του μοντέλου GEEC. Οι συμμετέχουσες/-οντες θα πρέπει να εξηγήσουν τον τρόπο που συνδέεται κάθε πρόταση με έναν από τους τέσσερις πυλώνες. Ακόμη, η/ο εκπαιδευτρια/-ής παρακινεί τις ομάδες να συζητήσουν πώς θα ήταν εφικτό να εισαγάγουν τη συγκεκριμένη πρόταση στο περιβάλλον του σχολείου που εργάζονται. (15-20')

4. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα παρουσιάζει τα ευρήματα που προέκυψαν από τη συζήτηση που είχαν στο στάδιο 2 και κολλάει τις προτάσεις στον πυλώνα που αναφέρονται πάνω σε ένα μεγάλο κυκλικό διάγραμμα που έχει σχεδιάσει προηγουμένως η/ο εκπαιδευτρια/-ής στον πίνακα αιτιολογώντας την επιλογή τους. Αν κρίνεται απαραίτητο, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί να αποσαφηνίσει σημεία που δημιουργούν σύγχυση στις/στους συμμετέχουσες/-οντες και να τους δώσει περισσότερες ιδέες από τις Προτάσεις. (10')

5. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής κλείνει τη συζήτηση αναγνωρίζοντας ότι ενδεχομένως να είναι δύσκολο για το σχολείο να αλλάξει τον τρόπο που λειτουργεί, ώστε να γίνει ένας πραγματικά ασφαλής, ενδιαφέρων και συμπεριληπτικός χώρος για όλες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ές. Ωστόσο, ο καθορισμός και η διαμόρφωση των στόχων μας μπορεί να αποδειχθεί μία πολύ χρήσιμη και αποτελεσματική στρατηγική. Το μοντέλο GEEC αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για τις/τους διευθύντριες/-ές και τις/τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που μπορεί να τις/τους βοηθήσει να κατανοήσουν πώς λειτουργεί η σχολική πολιτική που αφορά στην θετική κοινωνική συμπεριφορά και τη σεξουαλική διαφορετικότητα και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να την προωθήσουν και να την εφαρμόσουν στην πράξη.

Επεξήγηση του μοντέλου GEEC – Goals (Στόχοι), Environment (Περιβάλλον), Education (Εκπαίδευση), Care (Μέριμνα)

Για να κάνουμε το σχολείο πιο συμπεριληπτικό, ενδιαφέρον και ασφαλές για τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές θα μπορούσαμε να υιοθετήσουμε το μοντέλο GEEC, το οποίο αποτελεί ένα παράδειγμα ορθής πολιτικής για την ασφάλεια στο σχολείο. Χωρίζεται σε τέσσερις πυλώνες: **G**oals (Στόχοι), **E**ducation (Εκπαίδευση), **E**nvironment (Περιβάλλον) και **C**are (Μέριμνα). Πρόκειται για ένα χρήσιμο εργαλείο για τις/τους διευθύντριες/-ές και τις/τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που μπορεί να τις/τους βοηθήσει να κατανοήσουν πώς λειτουργεί η σχολική πολιτική που αφορά στη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τη σεξουαλική ποικιλομορφία και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να την προωθήσουν και να την εφαρμόσουν στα σχολεία που εργάζονται.

Καταρχάς, η διεύθυνση μίας σχολικής μονάδας και το υπόλοιπο σχολικό προσωπικό οφείλουν να γνωρίζουν κατά πόσον είναι ασφαλές ή όχι το περιβάλλον στο σχολείο για όλες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ές συμπεριλαμβανομένων και των ΛΟΑΤΙ μαθητριών/-ών. Μετά την ολοκλήρωση αυτής της αξιολόγησης, το σχολείο μπορεί να διαμορφώσει **σαφείς στόχους** (πρώτος πυλώνας) με στόχο τη βελτίωση της τρέχουσας κατάστασης. Αν το σχολείο δεν καθορίσει αυτούς τους στόχους, κάθε παρέμβαση όσο καλοπροαίρετη και να είναι, δεν θα έχει παρά μόνο περιστασιακό χαρακτήρα.

Ο δεύτερος πυλώνας είναι το **περιβάλλον**. Κάθε σχολείο λειτουργεί σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες αλλά εκτός αυτών θα πρέπει να εφαρμόζει μία πολιτική κατά του εκφοβισμού. Όταν αναφερόμαστε σε «μία πολιτική κατά του εκφοβισμού», δεν εννοούμε απλώς μία πολιτική απαγόρευσης του εκφοβισμού. Εννοούμε, να συζητήσουμε τους κανόνες του σχολείου με τις/τους μαθήτριες/-ές, να δημιουργήσουμε μία ζεστή και φιλόξενη ατμόσφαιρα και να κάνουμε το σχολείο ένα ασφαλές περιβάλλον μάθησης αντί ένα εργοστάσιο κονσερβοποιημένης γνώσης. Επιπλέον, εννοούμε τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και το λοιπό σχολικό προσωπικό να έχουν διαμορφώσει μία κοινή αντίληψη για το πώς θα χειρίζονται περιστασιακά αντικοινωνικής συμπεριφοράς σε οποιονδήποτε χώρο και αν εκδηλώνονται.

Ο τρίτος πυλώνας είναι η **εκπαίδευση**. Εκπαιδευτικοί και μαθήτριες/-ές θα πρέπει να διδαχθούν τι σημαίνει καλή, κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά και πώς επιτυγχάνεται. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιμορφωθούν από ειδικούς ή άλλες/-ους εκπαιδευτικούς που έχουν ήδη επιμορφωθεί μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων ομότιμης μάθησης. Στόχος είναι να συνειδητοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί τις εσωτερικευμένες προκαταλήψεις που έχουν οι ίδιες/-οι και

να προσπαθήσουν να αποφύγουν τη μετάδοση ετεροκανονικών αντιλήψεων μεταβάλλοντας το κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα. Προκειμένου να έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα η προσπάθεια αυτή, θα πρέπει να έχει ομαδικό χαρακτήρα. Εξίσου σημαντική θεωρείται η εισαγωγή της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Το σχολείο χρειάζεται να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στη θετική κοινωνική συμπεριφορά από την Α' Δημοτικού έως την Γ' Λυκείου. Η θετική κοινωνική συμπεριφορά αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του ενεργού πολίτη και για τον λόγο αυτό θα πρέπει να ενταχθεί σε όλο το αναλυτικό πρόγραμμα και σε όλα τα συναφή διδακτικά αντικείμενα (σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών). Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σχετική θεματολογία μπορούν να παρουσιάσουν σχέδια ad-hoc μαθήματος ή σύντομα σχέδια μαθήματος. Επιπλέον, το σχολείο ενσωματώνει μαθήματα θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς και σε άλλα διδακτικά αντικείμενα για να πετύχει μία οριζόντια σύνδεση μεταξύ τους (σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών).

Τέλος, ο τέταρτος πυλώνας είναι η **μέριμνα** ή αλλιώς μαθητική μέριμνα. Σε κάθε σχολική μονάδα λειτουργεί ένα σύστημα υποστήριξης των μαθητριών/-ών που αντιμετωπίζουν προβλήματα. Μπορεί να είναι μαθησιακές δυσκολίες, προβλήματα στο σπίτι, προβλήματα συμπεριφοράς ή και συνδυασμός όλων των παραπάνω. Όπως υπογραμμίζουν αρκετές έρευνες, οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και εκδήλωσης άγχους, γεγονός που έχει αρνητικό αντίκτυπο στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Αυτό, όμως, μπορεί να τις/τους οδηγήσει στο να εγκαταλείψουν το σχολείο και ακόμη στο να κάνουν απόπειρα αυτοκτονίας. Για όλους αυτούς τους λόγους, το σχολείο οφείλει να είναι ενήμερο και να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα στήριξης των ΛΟΑΤΙ μαθητριών/-ών. Σε μερικές χώρες, οι μαθήτριες/-ές ενθαρρύνονται να ιδρύσουν στον χώρο του σχολείου έναν σύλλογο που θα καταπιάνεται με ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας (Gender & Sexuality Alliance), ο οποίος θα επιδιώκει τη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές και τη βελτίωση του σχολικού κλίματος και του προγράμματος σπουδών.

Ωστόσο, δεν χρειάζονται υποστήριξη μόνο οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές. Ίσως οι ομοφοβικοί μαθήτριες/-ές είναι αυτές/-οί που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης, καθώς «εμφανίζουν προβλήματα συμπεριφοράς, που συχνά οφείλονται σε έλλειψη ενσυναίσθησης, στην έντονη ανάγκη να συμμορφωθούν σύμφωνα με τις πιέσεις που τους ασκούνται από συνομηλίκους τους και σε ανεπαρκείς δεξιότητες αντιμετώπισης προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά όχι μόνο προκαλούν συγκρούσεις και κλίμα αβεβαιότητας στο σχολείο αλλά παράλληλα περιορίζουν τις κοινωνικές δεξιότητες και τη μελλοντική καριέρα των ομοφοβικών μαθητριών/-ών μετά την αποφοίτησή τους από το λύκειο».

(GALE, Reader for the HOMBAT training in Amsterdam, 2018)

4.7 Παραρτήματα

4.7.1 Παράρτημα 4I: Φυλλάδιο για τη δραστηριότητα «Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση»

Παράθυρα και Καθρέφτες στην Εκπαίδευση

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους:

«Αν θεωρήσουμε ότι η/ο μαθήτρια/-ής μένει σε ένα σπίτι, η εκπαίδευση πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στη/στον μαθήτρια/-ής να κοιτάζει έξω από τα ανοιχτά παράθυρα για να δει την πραγματικότητα των άλλων και σε καθρέφτες για να δει να αντικατοπτρίζεται η πραγματικότητα του εαυτού της/του. Η γνώση και των δύο αυτών πλαισίων είναι πρωταρχικής σημασίας για ένα ισορροπημένο αναλυτικό πρόγραμμα που δεσμεύεται να επιβεβαιώνει τη βασική διαλεκτική σχέση που υπάρχει μεταξύ του κόσμου και του εαυτού μας. Με άλλα λόγια, η εκπαίδευση μας εμπλέκει σε μία «μεγάλη συζήτηση» μεταξύ ποικίλων πλαισίων αναφοράς».

(Emily Style, "Curriculum as Window & Mirror", 1996)

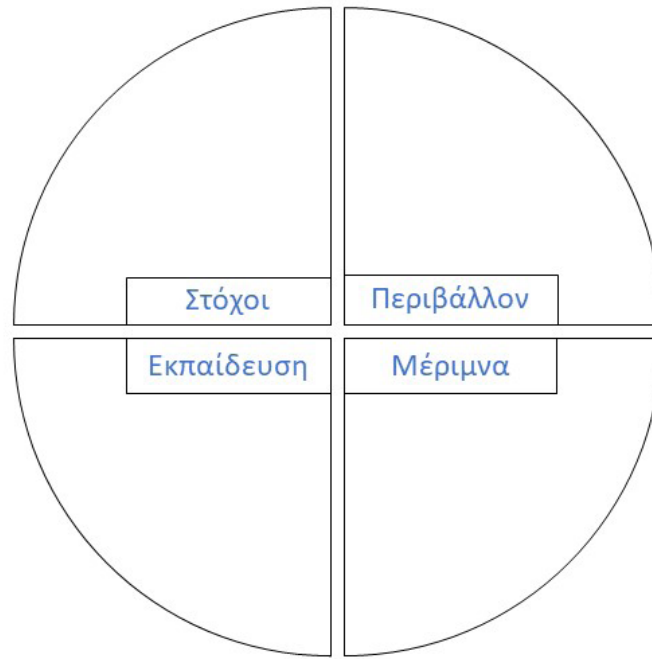
Ερωτήσεις αναστοχασμού:

- Τι συμβολίζουν τα «Παράθυρα» σύμφωνα με την Emily Style; Να δώσετε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα.
- Τι συμβολίζουν οι «Καθρέφτες» σύμφωνα με την Emily Style; Να δώσετε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα.
- Μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα ενός παραθύρου στην εκπαίδευση που δεν αποκλείει τα ΛΟΑΤΙ άτομα και να αναφέρετε τα πλεονεκτήματά του;
- Μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα ενός καθρέφτη στην εκπαίδευση που δεν αποκλείει τα ΛΟΑΤΙ άτομα και να αναφέρετε τα πλεονεκτήματά του;

(Δημιουργήθηκε από την Έλενα Σκαρπίδου και τον Κων. Παπαγεωργίου (2018), ΚΜΟΠ - Ελλάδα)

4.7.2 Παράρτημα 4II: Μοντέλο GEEC

Ας υιοθετήσουμε το μοντέλο GEEC!

4.7.3 Παράρτημα 4III

HOMBAT: Κατάλογος προτάσεων με στόχο να γίνει το σχολείο ένας ασφαλής χώρος για ΛΟΑΤΙ άτομα - ΓΙΑ ΤΙΣ/ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΕΣ/-ΕΣ

	Πρόταση	Πυλώνας του Μοντέλου ΓΕΕC
1	Προσπαθήστε να μην επιτρέπετε στις/στους μαθήτριες/-ές να χρησιμοποιούν ομοφοβικές και σεξιστικές υβριστικές εκφράσεις αλλά και προσβλητικούς χαρακτηρισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα, όσο συνηθισμένοι και ευρέως διαδεδομένοι είναι.	Περιβάλλον
2	Να αυξηθεί η ορατότητα των υποστηρικτών ΛΟΑΤΙ ατόμων (π.χ. «σύμβουλος ποικιλομορφίας»), ούτως ώστε οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές να απευθύνονται σε αυτά για βοήθεια.	Μέριμνα
3	Προσοχή στη γλώσσα που χρησιμοποιείτε. Προτιμήστε ουδέτερη ως προς το φύλο, μη ετεροκανονική γλώσσα που θα επιβεβαιώνει την ύπαρξη της ποικιλομορφίας.	Περιβάλλον
4	Να θέτετε συμπεριληπτικούς κανόνες και συνήθειες για την τάξη. Φροντίστε να ισχύουν σαφείς κώδικες κοινωνικής συμπεριφοράς στην τάξη σας, οι οποίοι θα βασίζονται στον αλληλοσεβασμό και την ανεκτικότητα.	Περιβάλλον
5	Να καταγράφετε με συνέπεια όλα τα περιστατικά ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Το σχολείο θα πρέπει να παρακολουθεί τα αρχεία αυτών των ομοφοβικών/τρανσφοβικών περιστατικών για να εξετάζει την πρόοδό του όσον αφορά το πόσο συμπεριληπτικό και ασφαλές είναι για τις/τους μαθήτριες/-ές.	Στόχοι
6	Να ενθαρρύνετε τις/τους μαθήτριες/-ές να σχηματίζουν συμμαχίες που θα ασχολούνται με ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας ή/και διαφορετικότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εάν δεν υπάρχουν ήδη.	Περιβάλλον
7	Να ενθαρρύνετε, να προωθείτε και να υποστηρίζετε την ορατότητα των ΛΟΑΤΙ ατόμων στο σχολείο.	Περιβάλλον
8	Οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές να έχουν το δικαίωμα να καταγγείλουν διακρίσεις και να εισακουστούν. Υπάρχουν σαφείς διαδικασίες υποβολής καταγγελίας που ορίζουν συγκεκριμένα την όλη διαδικασία και τις προθεσμίες που εξασφαλίζουν έναν διαφανή τρόπο λήψης αποφάσεων.	Μέριμνα

9	Να παρέχεται ενημέρωση σχετικά με τις πολιτικές ή τις οδηγίες του σχολείου κατά του εκφοβισμού καθώς και τι μπορούν να κάνουν οι μαθήτριες/-ές που έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού.	Εκπαίδευση
10	Να διατίθενται στις/στους μαθήτριες/-ές διάφορες πηγές για τη σεξουαλική διαφορετικότητα (π.χ. βιβλία, ταινίες, θεματικές ενότητες, αφίσες, παιχνίδια κτλ.).	Εκπαίδευση
11	Να γίνει το σχολείο πιο συμπεριληπτικό για τις «οικογένειες ουράνιο τόξο» και να λάβει σοβαρά υπόψη τις ανάγκες τους (π.χ. πώς θα ήθελαν να συστήνονται στους άλλους γονείς, αν γιορτάζουν την ημέρα της/του μητέρας/πατέρα κτλ.).	Περιβάλλον
12	Να συζητάτε ή να αμφισβητείτε τα ετεροκανονικά στερεότυπα και τις στερεοτυπικές προσδοκίες. Να συμμετέχετε σε έναν εποικοδομητικό διάλογο με τις/τους μαθήτριες/-ές σας και να τις/τους ενθαρρύνετε να αμφισβητούν τις προκαθορισμένες νόρμες.	Εκπαίδευση
13	Να συζητάτε με τις/τους συναδέλφους και με τη/τον διευθύντρια/-ή του σχολείου σας για να καταλάβετε με ποιον τρόπο χειρίζονται ζητήματα ερωτικού/σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου αλλά και περιστατικά ομοφοβίας ή τρανσφοβίας.	Στόχοι
14	Το σχολείο θα πρέπει να διέπεται από σαφείς κώδικες ή πολιτικές κοινωνικής συμπεριφοράς που θα στηρίζονται στον αλληλοσεβασμό και την ανεκτικότητα. Επίσης, θα πρέπει να βρίσκεται σε ετοιμότητα να χειριστεί με παιδαγωγικό τρόπο άτομα που δεν είναι ανεκτικά.	Περιβάλλον
15	Το σχολείο θα πρέπει να θέσει σαφείς στόχους προκειμένου να καταστήσει τα ΛΟΑΤΙ άτομα περισσότερο αποδεκτά.	Στόχοι
16	Το σχολείο θα πρέπει να επιμορφώνει τις/τους εκπαιδευτικούς, ώστε να είναι ανοιχτές/-οί σε θέματα σεξουαλικής διαφορετικότητας και να αντιμετωπίζουν με κατάλληλο τρόπο τις διακρίσεις που σχετίζονται με τον ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου.	Εκπαίδευση

17	Προσπαθήστε να κάνετε το πρόγραμμα σπουδών συμπεριληπτικό. Χρησιμοποιήστε συμπεριληπτικά παραδείγματα, όταν διδάσκετε, και να παρουσιάζετε θετικά πρότυπα λεσβιών, ομοφυλοφίλων, αμφιφυλοφίλων και τρανς ατόμων. Εμπλουτίστε το προκαθορισμένο πρόγραμμα σπουδών με δικές σας δραστηριότητες ανεξαρτήτως του διδακτικού αντικειμένου που διδάσκετε. Προσθέστε στα μαθήματά σας δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνουν τις ΛΟΑΤΙ οικογένειες.	Εκπαίδευση
18	Να προσφέρετε συμβουλευτικές υπηρεσίες σε ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές που νιώθουν ανασφάλεια όσον αφορά τη θέση τους στο σχολείο ή την κοινωνία με πνεύμα ειλικρίνειας, ευαισθησίας και εμπιστευτικότητας.	Μέριμνα
19	Να παρέχετε ενημέρωση σε θέματα που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές (π.χ. πώς να κάνουν "coming-out", πώς να χειριστούν τις διακρίσεις που γίνονται σε βάρος τους, πώς να κάνουν ασφαλές σεξ κτλ.)	Εκπαίδευση
20	Προσπαθήστε να μην επιτρέπετε στις/στους μαθήτριες/-ές να χρησιμοποιούν ομοφοβικές και σεξιστικές υβριστικές εκφράσεις αλλά και προσβλητικούς χαρακτηρισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα, όσο συνηθισμένοι και ευρέως διαδεδομένοι είναι.	Περιβάλλον

4.7.4 Παράρτημα 4IV

HOMBAT: Κατάλογος προτάσεων με στόχο να γίνει το σχολείο ένας ασφαλής χώρος για ΛΟΑΤΙ άτομα - ΓΙΑ ΤΙΣ/ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ/-ΟΝΤΕΣ

ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΚΟΨΤΕ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΟΙΡΑΣΤΕ ΤΕΣ ΣΤΙΣ ΟΜΑΔΕΣ.

1	Προσπαθήστε να μην επιτρέπετε στις/στους μαθήτριες/-ές να χρησιμοποιούν ομοφοβικές και σεξιστικές υβριστικές εκφράσεις αλλά και προσβλητικούς χαρακτηρισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα, όσο συνηθισμένοι και ευρέως διαδεδομένοι είναι.
2	Να αυξηθεί η ορατότητα των υποστηρικτών ΛΟΑΤΙ ατόμων (π.χ. «σύμβουλος ποικιλομορφίας»), ούτως ώστε οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές να απευθύνονται σε αυτά για βοήθεια.
3	Προσοχή στη γλώσσα που χρησιμοποιείτε. Προτιμήστε ουδέτερη ως προς το φύλο, μη ετεροκανονική γλώσσα που θα επιβεβαιώνει την ύπαρξη της ποικιλομορφίας.
4	Να θέτετε συμπεριληπτικούς κανόνες και συνήθειες για την τάξη. Φροντίστε να ισχύουν σαφείς κώδικες κοινωνική συμπεριφοράς στην τάξη σας, οι οποίοι θα βασίζονται στον αλληλοσεβασμό και την ανεκτικότητα.
5	Να καταγράφετε με συνέπεια όλα τα περιστατικά ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Το σχολείο θα πρέπει να παρακολουθεί τα αρχεία αυτών των ομοφοβικών/τρανσφοβικών περιστατικών για να εξετάζει την πρόοδό του όσον αφορά το πόσο συμπεριληπτικό και ασφαλές είναι για τις/τους μαθήτριες/-ές.
6	Να ενθαρρύνετε τις/τους μαθήτριες/-ές να σχηματίζουν συμμαχίες που θα ασχολούνται με ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας ή/και διαφορετικότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εάν δεν υπάρχουν ήδη.
7	Να ενθαρρύνετε, να προωθείτε και να υποστηρίζετε την ορατότητα των ΛΟΑΤΙ ατόμων στο σχολείο.
8	Οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές να έχουν το δικαίωμα να καταγγείλουν διακρίσεις και να εισακουστούν. Υπάρχουν σαφείς διαδικασίες υποβολής καταγγελίας που ορίζουν συγκεκριμένα την όλη διαδικασία και τις προθεσμίες που εξασφαλίζουν έναν διαφανή τρόπο λήψης αποφάσεων.
9	Να παρέχεται ενημέρωση σχετικά με τις πολιτικές ή τις οδηγίες του σχολείου κατά του εκφοβισμού καθώς και τι μπορούν να κάνουν οι μαθήτριες/-ές που έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού.
10	Να διατίθενται στις/στους μαθήτριες/-ές διάφορες πηγές για τη σεξουαλική διαφορετικότητα (π.χ. βιβλία, ταινίες, θεματικές ενότητες, αφίσες, παιχνίδια κτλ.).

11	Να γίνει το σχολείο πιο συμπεριληπτικό για τις «οικογένειες ουράνιο τόξο» και να λάβει σοβαρά υπόψη τις ανάγκες τους (π.χ. πώς θα ήθελαν να συστήνονται στους άλλους γονείς, αν γιορτάζουν την ημέρα της/του μητέρα/πατέρα κτλ.).
12	Να συζητάτε ή να αμφισβητείτε τα ετεροκανονικά στερεότυπα και τις στερεοτυπικές προσδοκίες. Να συμμετέχετε σε έναν εποικοδομητικό διάλογο με τις/τους μαθήτριες/-ές σας και να τις/τους ενθαρρύνετε να αμφισβητούν τις προκαθορισμένες νόρμες.
13	Να συζητάτε με τις/τους συναδέλφους και με την/τον διευθύντρια/-ή του σχολείου σας για να καταλάβετε με ποιον τρόπο χειρίζονται ζητήματα ερωτικού/σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου αλλά και περιστατικά ομοφοβίας ή τρανσφοβίας.
14	Το σχολείο θα πρέπει να διέπεται από σαφείς κώδικες ή πολιτικές κοινωνικής συμπεριφοράς που θα στηρίζονται στον αλληλοσεβασμό και την ανεκτικότητα. Επίσης, θα πρέπει να βρίσκεται σε ετοιμότητα να χειριστεί με παιδαγωγικό τρόπο άτομα που δεν είναι ανεκτικά.
15	Το σχολείο θα πρέπει να θέσει σαφείς στόχους προκειμένου να καταστήσει τα ΛΟΑΤΙ άτομα περισσότερο αποδεκτά.
16	Το σχολείο θα πρέπει να επιμορφώνει τις/τους εκπαιδευτικούς, ώστε να είναι ανοιχτές/-οί σε θέματα σεξουαλικής διαφορετικότητας και να αντιμετωπίζουν με κατάλληλο τρόπο τις διακρίσεις που σχετίζονται με τον ερωτικό/σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου.
17	Προσπαθήστε να κάνετε το πρόγραμμα σπουδών συμπεριληπτικό. Χρησιμοποιήστε συμπεριληπτικά παραδείγματα όταν διδάσκετε, και να παρουσιάζετε θετικά πρότυπα λεσβιών, ομοφυλοφίλων, αμφιφυλοφίλων και τρανς ατόμων. Εμπλουτίστε το προκαθορισμένο πρόγραμμα σπουδών με δικές σας δραστηριότητες ανεξαρτήτως του διδακτικού αντικειμένου που διδάσκετε. Προσθέστε στα μαθήματά σας δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνουν τις ΛΟΑΤΙ οικογένειες.
18	Να προσφέρετε συμβουλευτικές υπηρεσίες σε ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές που νιώθουν ανασφάλεια όσον αφορά τη θέση τους στο σχολείο ή την κοινωνία με πνεύμα ειλικρίνειας, ευαισθησίας και εμπιστευτικότητας.
19	Να παρέχετε ενημέρωση σε θέματα που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές (π.χ. πώς να κάνουν "coming-out", πώς να χειριστούν τις διακρίσεις που γίνονται σε βάρος τους, πώς να κάνουν ασφαλές σεξ κτλ.)
20	Προσπαθήστε να μην επιτρέπετε στις/στους μαθήτριες/-ές να χρησιμοποιούν ομοφοβικές και σεξιστικές υβριστικές εκφράσεις αλλά και προσβλητικούς χαρακτηρισμούς για τα ΛΟΑΤΙ άτομα, όσο συνηθισμένοι και ευρέως διαδεδομένοι είναι.

Ενότητα 5:

Δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος

5.1 Περίληψη

Η παρούσα ενότητα έχει ως στόχο να βοηθήσει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της δημιουργίας και της διατήρησης ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για τα ΛΟΑΤΙ παιδιά δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού και την άμεση ενεργοποίηση κατά την εκδήλωση ανάλογων περιστατικών. Οι συμμετέχουσες/-οντες καλούνται να αυτοσχεδιάσουν πάνω σε διάφορες ενέργειες στις οποίες θα μπορούσαν να προβούν για την επίτευξη του παραπάνω στόχου καθώς και για την ενίσχυση των ατομικών τους δεξιοτήτων στον χειρισμό της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στο σχολείο.

5.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της Ενότητας, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα είναι σε θέση:

- Να γνωρίζουν πώς μπορούν να καλλιεργήσουν ένα κλίμα συμπερίληψης και σεβασμού για όλες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ές,
- Να γνωρίζουν πώς μπορούν να είναι σίγουρες/-οι ότι οι μαθήτριες/-ές τους αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με ασφάλεια και πώς μπορούν να παρακολουθούν τους χώρους που συνήθως εκδηλώνονται περιστατικά εκφοβισμού εντός και εκτός της σχολικής μονάδας,
- Να ασχολούνται ενεργά και να ενθαρρύνουν και το υπόλοιπο σχολικό προσωπικό να ασχολείται και να παρακολουθεί στενά το ενδεχόμενο εκδήλωσης εκφοβισμού στο σχολείο, και
- Να γνωρίζουν πώς μπορούν να καλλιεργήσουν κλίμα σεβασμού και πώς μπορούν να διαχειριστούν τη συμπεριφορά των μαθητριών/-ών στην τάξη.

5.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας

Η στρατηγική διδασκαλίας που προτείνεται για την Ενότητα 5 θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Μία διδακτική προσέγγιση με επίκεντρο την/τον εκπαιδευόμενη/-ο
- Συμμετοχικές προσεγγίσεις
- Αλληλοδιδασκτική μάθηση (peer-learning)
- Τεχνικές δραματοποίησης
- Βιωματική μάθηση
- Μελέτες περιπτώσεων

5.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή)

Τα διδακτικά εργαλεία που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την ενότητα είναι τα εξής:

- Τεχνική "FishBowl" (Δραστηριότητα Α).
- Μελέτες περιπτώσεων (Δραστηριότητα Β).
- Παιχνίδι ρόλων «Αιφνιδιάσε τους!» (Δραστηριότητα Β).
- Ομαδική συζήτηση (Δραστηριότητες Α, Β).

5.5 Δομή Ενότητας:

Η συνολική διάρκεια της παρούσας ενότητας θα είναι 80-90 λεπτά. Προσπαθήστε να διαχειριστείτε σωστά τον χρόνο που έχετε στη διάθεσή σας, ούτως ώστε η πρώτη δραστηριότητα (Τεχνική "Fishbowl") να μην ξεπεράσει τα 40 λεπτά, καθώς και για να έχετε επαρκή χρόνο για τους αυτοσχεδιασμούς («Αιφνιδιάσε τους!»).

Υποενότητα #1:

Τεχνική **"Fishbowl"** – συζήτηση (περίπου 40 λεπτά)

Υποενότητα #2:

«Αιφνιδιάσε τους!» - θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί (40-50 λεπτά)

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
40'	A: Τεχνική "FishBowl"	Οι προτάσεις/δηλώσεις θα τυπωθούν σε χαρτί μεγέθους Α4, ούτως ώστε να είναι ορατές κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.
50'	B: Παιχνίδι ρόλων: «Αιφνιδιάσε τους!»	Σενάρια που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια των θεατρικών αυτοσχεδιασμών.

5.6 Υποενότητα #1: Τεχνική "Fishbowl"

Μέθοδος διδασκαλίας: Τεχνική "Fishbowl" ή αλλιώς «ενυδρείο»

Περίληψη: Η εν λόγω δραστηριότητα περιλαμβάνει μία συζήτηση μεταξύ των συμμετεχουσών/-όντων (χωρίς παρέμβαση της/του εκπαιδευτριάς/-ή κατά τη διάρκεια της συζήτησης) πάνω σε συγκεκριμένες προτάσεις που αποσκοπούν στη διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός στο σχολικό περιβάλλον.

Ομάδα-στόχος: Εκπαιδύτριες/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως εκπαιδύτριες/-ές

Μέγεθος ομάδας: 15-20 άτομα

Διάρκεια: 40 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας να αντιμετωπιστεί ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός
- Μελέτη του τρόπου με τον οποίο ορισμένες αντιλήψεις των συμμετεχουσών/-όντων μπορούν να τους εμποδίσουν να δράσουν ενάντια στον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό στο σχολείο.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: -

- **Προετοιμασία:** Άδεια αίθουσα με καρέκλες που θα μπορούν εύκολα να μετακινηθούν σε διάφορα σημεία του χώρου.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3 λεπτά	Επεξήγηση του τρόπου με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η συζήτηση με την τεχνική "Fishbowl"	Καρέκλες σε σχήμα κύκλου στο κέντρο της αίθουσας για να παρακολουθούν οι συμμετέχουσες/-οντες.
30 λεπτά	Οι συμμετέχουσες/-οντες λαμβάνουν μέρος στη συζήτηση. Υπολογίστε ότι σε κάθε πρόταση/δήλωση θα αφιερώσετε 4-5 λεπτά για συζήτηση.	Κατάλογος προτάσεων/δηλώσεων για συζήτηση
7 λεπτά	Σύνοψη και απολογισμός. Απαντήστε στις ερωτήσεις/απορίες των συμμετεχουσών/-όντων.	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Παρουσίαση της δραστηριότητας στις/στους συμμετέχουσες/-οντες: «Στην επόμενη άσκηση, θα θέλαμε να συζητήσετε μεταξύ σας με στόχο να εξετάσετε ορισμένες στάσεις ή αντιλήψεις που συναντάτε στο περιβάλλον του σχολείου σας σχετικά με την αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Η τεχνική αυτή λέγεται "Fishbowl" ή αλλιώς «ενυδρείο»».
2. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής τοποθετεί 4-5 καρέκλες στο κέντρο της αίθουσας, με

τέτοιο τρόπο που να σχηματίζουν έναν εσωτερικό κύκλο. Αυτό είναι το «ενυδρείο». Οι υπόλοιπες καρέκλες τοποθετούνται σε έναν εξωτερικό κύκλο γύρω από το «ενυδρείο». Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής επιλέγει μερικές/-ούς συμμετέχουσες/-οντες και τους τοποθετεί στο «ενυδρείο», ενώ τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας κάθονται σε καρέκλες γύρω από το «ενυδρείο».

3. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής εισάγει το θέμα προς συζήτηση σε κάθε γύρο και οι συμμετέχουσες/-οντες αρχίζουν να το συζητούν μεταξύ τους. Οι συμμετέχουσες/-οντες που κάθονται γύρω από το «ενυδρείο» ακούν προσεκτικά τη συζήτηση. Δεν μπορούν να λάβουν μέρος στη συζήτηση, παρά μόνο εάν αντικαταστήσουν έναν από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες που βρίσκονται μέσα στο «ενυδρείο» χτυπώντας τον ελαφρά στον ώμο. Τότε, το άτομο που βρισκόταν στο «ενυδρείο» αποχωρεί και δίνει τη θέση του σε εκείνο που ήταν εκτός «ενυδρείου». Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής ενθαρρύνει όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να «βουτήξουν» έστω και μία φορά στο «ενυδρείο».

4. Μόλις, είναι πλέον φανερό ότι το συγκεκριμένο θέμα συζητήθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό και ότι δεν υπάρχουν άλλα επιχειρήματα που χρειάζεται να συμπληρωθούν, η/ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί να προχωρήσει στην επόμενη πρόταση/δήλωση. Όταν οι συμμετέχουσες/-οντες εξαντλήσουν το υπό συζήτηση θέμα, η/ο εκπαιδευτρια/-ής συνεχίζει με την επόμενη πρόταση/δήλωση και ούτω καθεξής.

5. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να προσέξει να μην αφήσει τη συζήτηση να πλατιάσει σε χρόνο, διότι κάτι τέτοιο αφενός θα κουράσει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και αφετέρου θα μειώσει το ενδιαφέρον τους.

6. Δεν είναι απαραίτητο οι συμμετέχουσες/-οντες να συζητήσουν όλες τις προτάσεις/δηλώσεις που είναι γραμμένες στον παρακάτω κατάλογο. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί να επιλέξει εκείνες που θεωρεί ως τις πλέον κατάλληλες για την ομάδα της/του. Αν το επιθυμεί, μπορεί, επίσης να προετοιμάσει η/ο ίδια/-ος συμπληρωματικές προτάσεις/δηλώσεις ως εναλλακτικές.

Κατάλογος με προτεινόμενες προτάσεις/δηλώσεις για συζήτηση:

- Οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευθύνη να αντιδρούν, όταν εκδηλώνονται περιστατικά ομοφοβίας ή ομοφοβικός εκφοβισμός στο σχολείο.
- Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εστιάζουν κυρίως στην ποιότητα των μαθημάτων τους και να αποφεύγουν να θίγουν αμφιλεγόμενα ζητήματα (π.χ. σεξουαλική ποικιλομορφία).
- Η αντιμετώπιση του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού είναι η ίδια με όλες τις άλλες μορφές εκφοβισμού.
- Το φαινόμενο του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο όταν το σχολείο εφαρμόζει πολιτική κατά του εκφοβισμού.
- Είναι περισσότερο ωφέλιμο για τα θύματα του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού να αναλάβουν μόνα τους την πρωτοβουλία να αντιδράσουν

ενάντια σε αυτό το φαινόμενο, ούτως ώστε να νιώσουν περισσότερο δυνατά.

- Τα άτομα που ασκούν εκφοβισμό («οι νταήδες») θα πρέπει να τιμωρούνται, ούτως ώστε να μην επαναλάβουν τις ίδιες ή παρόμοιες πράξεις.

Σύνοψη της δραστηριότητας: Το να είσαι εκπαιδευτικός σημαίνει πολλά περισσότερα πράγματα πέραν της διδασκαλίας και της μετάδοσης γνώσεων στις/στους μαθήτριες/-ές. Εξίσου σημαντική είναι η μετάδοση υψηλών αξιών και ένας τρόπος για να γίνει αυτό είναι η/ο εκπαιδευτικός να αποτελεί θετικό πρότυπο για τις/τους μαθήτριες/-ές. Σε καθημερινή βάση συναντώνται πλευρές της μάθησης που είναι μη τυπικές ή, συχνά, μη συνειδητές, οι οποίες δρουν παράλληλα με το «επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα». Πρόκειται για το λεγόμενο «κρυφό ή λανθάνον αναλυτικό πρόγραμμα». Αν η/ο εκπαιδευτικός δεν τους δώσει τη δέουσα προσοχή, ενδέχεται να μεταδοθούν ασυνείδητα μηνύματα στις/στους μαθήτριες/-ές. Ακόμη και η αδράνεια των εκπαιδευτικών αποτελεί πράξη. Οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευθύνη να διαφυλάττουν την ασφάλεια των παιδιών από κάθε είδους κίνδυνο ακόμη και ψυχολογικής φύσεως. Όταν αποφεύγουν να θίξουν αμφιλεγόμενα ζητήματα, όπως η σεξουαλική ποικιλομορφία, δίνουν την εντύπωση ότι πρόκειται για ένα θέμα-ταμπού, με αποτέλεσμα να διακινδυνεύονται ομοφοβικές αντιλήψεις στο σχολείο. Πολύ συχνά, φαίνεται σαν να υπάρχει ένα σκοτεινό σύννεφο που κρύβει αυτό το πρόβλημα. Ίσως επειδή η αντιμετώπιση του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού αποτελεί δυσκολότερη υπόθεση σε σχέση με την αντιμετώπιση άλλων μορφών εκφοβισμού. Εκτός από αυτό, είναι ειρωνεία να πιστεύει κανείς ότι τα θύματα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού μπορούν μόνο τους να υπερασπιστούν τον εαυτό τους. Αν αυτό ίσχυε, δεν θα υπήρχε καν το φαινόμενο ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Τα θύματα ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού χρήζουν ειδικής μέριμνας. Επιπλέον, τα άτομα που ασκούν εκφοβισμό έχουν ανάγκη μέριμνας και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό. Χρειάζονται παρακολούθηση για να καλυφθούν οι ψυχολογικές τους ανάγκες και επιμόρφωση σχετικά με τις συνέπειες των πράξεών τους. Επομένως, θα πρέπει όχι μόνο να εφαρμόσουμε μία στρατηγική απενοχοποίησης, αλλά παράλληλα να διασφαλίσουμε τον αποκλεισμό της πιθανότητας επανεμφάνισης ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο σχολείο.

5.7 Υποενότητα #2: «Αιφνιδιάσέ τους!»

Μέθοδος διδασκαλίας: θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί

Περίληψη: Κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας, οι συμμετέχουσες/-οντες θα διερευνήσουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν ένα ασφαλές περιβάλλον για τα ΛΟΑΤΙ παιδιά, ενώ στη συνέχεια, θα αυτοσχεδιάσουν πάνω σε διάφορες ενέργειες που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Επίσης, θα έχουν την ευκαιρία να ενισχύσουν τις ατομικές τους δεξιότητες στον χειρισμό της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στο σχολείο μέσω ενός παιχνιδιού ρόλων.

Ομάδα-στόχου: Εκπαιδευτές/-ές, σχολικοί σύμβουλοι, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως εκπαιδευτές/-ές

Μέγεθος ομάδας: 10-20 άτομα

Διάρκεια: 40 λεπτά

Διδακτικοί στόχοι:

- Διερεύνηση των ενεργειών στις οποίες θα μπορούσαν να προβούν οι συμμετέχουσες/-οντες για την αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού
- Απόκτηση κατάλληλων δεξιοτήτων για τον χειρισμό αντίστοιχων περιστατικών στο σχολικό περιβάλλον.

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Μία άδεια αίθουσα που θα επιτρέπει τη διεξαγωγή του παιχνιδιού ρόλων.

Προετοιμασία: Ετοιμάστε τον χώρο που θα χρησιμοποιηθεί ως «σκηνή» στην οποία θα πραγματοποιηθούν οι αυτοσχεδιασμοί.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3-5 λεπτά	Ετοιμάστε τον χώρο, παρουσιάστε τη δραστηριότητα και εξηγήστε τον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιηθούν οι αυτοσχεδιασμοί.	
25-30 λεπτά	Οι συμμετέχουσες/-οντες δραματοποιούν ένα ή δύο σενάρια (με τρεις διαφορετικούς αυτοσχεδιασμούς ανά σενάριο)	Κατάλογος σεναρίων για δραματοποίηση
15-20 λεπτά	Διευκόλυνση και απολογισμός της συζήτησης	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

1. Παρουσίαση της δραστηριότητας στις/στους συμμετέχουσες/-οντες: «Στην προηγούμενη άσκηση, ασχοληθήκαμε με την αναγκαιότητα της δημιουργίας και της διατήρησης ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές. Σε αυτή την άσκηση, θα έχετε την ευκαιρία να αυτοσχεδιάσετε πάνω σε συγκεκριμένες ενέργειες στις οποίες θα μπορούσατε να προβείτε, ώστε να κάνετε το περιβάλλον του σχολείου πιο συμπεριληπτικό και ασφαλές. Η μέθοδος που θα χρησιμοποιήσουμε σε αυτή τη δραστηριότητα λέγεται ονομάζεται «θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί».»

2. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής ζητά από τρεις (3) εθελόντριες/-ές να αναλάβουν τον ρόλο της/του πρωταγωνίστριας/-ή, π.χ. μίας/ενός εκπαιδευτικού/σχολικής/-ού συμβούλου που θα χρειαστεί να αντιδράσει σε ένα συγκεκριμένο περιστατικό

που εκδηλώνεται στον χώρο του σχολείου. Στη συνέχεια, τους ζητά να βγουν για λίγο έξω από την αίθουσα. Θα επιστρέψουν στην αίθουσα, μία-μία/ένας-ένας, όταν τις/τους φωνάξει η/ο εκπαιδευτρια/-ής, η/ο οποία/-ος θα τις/τους ζητήσει να εκφράσουν την αντίδρασή τους στο ίδιο περιστατικό.

3. Ύστερα, η/ο εκπαιδευτρια/-ής θα επιλέξει ένα σενάριο από αυτά που ακολουθούν παρακάτω και θα εξηγήσει την υπόθεση στις/στους υπόλοιπες/-ους συμμετέχουσες/-οντες. Αφού μοιράσει τους ρόλους του σεναρίου, θα προετοιμάσει το σκηνικό για τη δραματοποίηση.

4. Μετά από αυτό, θα φωνάξει τις/τους πρωταγωνίστριες/-ές μία-μία/έναν-έναν για να υποδυθούν διαφορετικούς ρόλους στο ίδιο σενάριο χωρίς, όμως, να γνωρίζουν εκ των προτέρων πώς αντιμετώπισαν οι άλλες/-οι δύο (2) πρωταγωνίστριες/-ές την ίδια κατάσταση. Επίσης, καμία/κανείς από τις/τους πρωταγωνίστριες/-ές δεν γνωρίζει την πλοκή της υπόθεσης από πριν. Το μόνο που γνωρίζει είναι το σκηνικό της υπόθεσης. Μόλις οι τρεις (3) πρωταγωνίστριες/-ές ολοκληρώσουν την αυθόρμητη ερμηνεία τους, η/ο εκπαιδευτρια/-ής τις/τους ευχαριστεί και τους δίνει συγχαρητήρια για το θάρρος που επέδειξαν. Προτού προχωρήσει στον απολογισμό της δραστηριότητας μέσω ομαδικής συζήτησης, προχωρά σε μία σύντομη «απέκδυση του ρόλου» (de-roling), δηλαδή τη διαδικασία διαχωρισμού και αποστασιοποίησης του μέλους της ομάδας από τον ρόλο που υποδύθηκε, ζητώντας από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες «να ξεσκονιστούν» και «να βγάλουν» από πάνω τους τον ρόλο που ερμήνευσαν.

5. Έπειτα, συζητά με τις/τους συμμετέχουσες/-οντες τις τεχνικές και τις στρατηγικές που χρησιμοποίησαν οι πρωταγωνίστριες/-ές χωρίς να αναφέρεται σε αυτές/-ούς ονομαστικά ή να τις/τους επικρίνει σε προσωπικό επίπεδο. Ο σκοπός δεν είναι να τους παράσχει ανατροφοδότηση (feedback). Περισσότερο την/τον ενδιαφέρει ο ρόλος που ανέθεσαν στις/στους συμμετέχουσες/-οντες να αποτελέσει απλώς το έναυσμα για αυτή την ενημερωτική συζήτηση. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ερωτήσεις που προτείνονται στο τέλος της δραστηριότητας, οι οποίες θα την/τον βοηθήσουν να καθοδηγήσει τη συζήτηση.

6. Τέλος, η/ο εκπαιδευτρια/-ής κλείνει τη συζήτηση αναγνωρίζοντας ότι ίσως είναι δύσκολο να γνωρίζουμε πώς θα αντιδράσουμε σε ένα περιστατικό ομοφοβίας/τρανσφοβίας, κυρίως επειδή τις περισσότερες φορές αιφνιδιαζόμαστε και νιώθουμε ότι δεν έχουμε αρκετό χρόνο για να το επεξεργαστούμε/σκεφτούμε πώς μπορούμε να αντιδράσουμε. Ωστόσο, και μόνο το γεγονός ότι αναλαμβάνουμε δράση και δεν αδιαφορούμε, αποτελεί το πρώτο βήμα που θα συμβάλει, ώστε το σχολικό περιβάλλον να καταστεί πιο ασφαλές για τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές. Με τις πράξεις μας, στέλνουμε το μήνυμα προς όλες/-ους ότι στο σχολείο μας δεν υπάρχει καμία ανοχή ή αποδοχή συμπεριφορών που ευνοούν διακρίσεις και προκαλούν πόνο σε άλλους ανθρώπους. Αντιδρώντας με ενσυναίσθηση και υιοθετώντας μία μη ενοχοποιητική προσέγγιση με την πρόθεση να διασφαλίσετε το δικαίωμα των παιδιών στην ελευθερία έκφρασης και τη συμπεριληψη δημιουργείτε ένα σταθερό υπόβαθρο για μία επιτυχημένη παρέμβαση. Επιπλέον, αν λάβετε υπόψη το μοντέλο GEEC που μελετήσαμε στο προηγούμενο μάθημα, θα σας βοηθήσει να σκεφτείτε και άλλες πιο ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που θα μπορούσατε να κάνετε από πλευράς στόχων του σχολείου, αναλυτικού προγράμματος και σχολικής πολιτικής.

Προτεινόμενα σενάρια για δραματοποίηση:

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

- Κάθε φορά που η Λουίζα μιλά για την οικογένειά της, αναφέρει ότι έχει δύο μητέρες, ενώ κάποιες φορές αποκαλεί τη μία από αυτές «νονά». Μία μέρα, ένα παιδί τη ρωτά: «Δεν έχεις μπαμπά; Έχεις μόνο δύο μαμάδες;» Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;
- Μία/Ένας από τις/τους μαθήτριες/-ές σας υιοθετεί μία έμφυλη συμπεριφορά που δεν συνάδει με τις προσδοκίες των γονέων της/του. Μία μέρα, σας πλησιάζουν οι γονείς της/του στο σχολείο και σας ζητούν να παρακολουθείτε τη συμπεριφορά της/του και να της/του διδάξετε τον «σωστό» τρόπο συμπεριφοράς. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

- Μία/Ένας μαθήτρια/-ής σας αποκαλύπτει ότι είναι ΛΟΑΤΙ, επειδή είναι πολύ στενοχωρημένη/-ος με αυτό που της/του συμβαίνει. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;
- Κατά τη διάρκεια μίας συνέλευσης του προσωπικού του σχολείου συζητιέται η περίπτωση του Θωμά, ενός τρανς μαθητή (κορίτσι => αγόρι) που πρόσφατα ξεκίνησε τη διαδικασία επαναπροσδιορισμού φύλου. Οι περισσότερες/-οι συνάδελφοι είναι υπέρ της άποψης ότι θα πρέπει να αναγκάσουν το άτομο αυτό να συμπεριφέρεται «σύμφωνα με το πραγματικό του φύλο». Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;

Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

- Κατά τη διάρκεια του μαθήματος λογοτεχνίας, μία/ένας μαθήτρια/-ής αστειεύεται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό της/του συγγραφέα/ποιητή. Πώς αντιδράτε;
- Κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος για την έμφυλη συμπεριφορά, μία/ένας μαθήτρια/-ής κάνει το εξής σχόλιο: «Πόσο gay είναι αυτή συμπεριφορά!» Πώς αντιδράτε;
- Μία/Ένας μαθήτρια/-ής σας λέει ότι στη διάρκεια ενός καβγά που είχε με μία/έναν άλλη/-ο μαθήτρια/-ής, την/τον αποκάλεσε "gay" για να την/τον προσβάλλει. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;
- Πλησιάζετε μία/ένας μαθήτρια/-ής σας για να την/τον ρωτήσετε, γιατί το τελευταίο διάστημα απουσιάζει τόσο συχνά από το σχολείο. Σας απαντά ότι εδώ και έναν μήνα δέχεται εκφοβισμό από μία ομάδα συμμαθητριών/-ών της/του. Πιο συγκεκριμένα, της/του εκτοξεύουν ομοφοβικούς υβριστικούς χαρακτηρισμούς και μερικές φορές την/τον σπρώχνουν. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;
- Διαπιστώνετε ότι στο μάθημα των Θρησκευτικών, οι μαθήτριες/-ές συναντούν απόψεις, κανόνες και αξίες που δεν συμβαδίζουν με την ύλη που διδάσκονται

στο μάθημα της Φυσικής. Σε ένα από τα μαθήματα που διδάσκετε, μία/ένας μαθήτριά/-ής σας επικαλούμενη/-ος μία/έναν συνάδελφό σας σάς λέει ότι «όλοι οι άνθρωποι πρέπει να παντρεύονται και να αποκτούν παιδιά, ειδάλλως δεν πρόκειται να κατακτήσουν τον απώτερο σκοπό της ζωής». Πώς αντιδράτε;

- Ενώ οι μαθήτρίες/-ές σας συζητούν πώς τα πέρασαν το Σαββατοκύριακο λίγο πριν αρχίσει το μάθημα, μία/ένας από αυτές/-ούς λέει ότι πήγε στο Φεστιβάλ Υπερηφάνειας (PRIDE). Ξαφνικά, μία/ένας άλλη/-ος μαθήτριά/-ής της/του απαντά ως εξής: «Προσωπικά, δεν έχω κανένα πρόβλημα με τις/τους ομοφυλόφιλες/-ους. Αυτό που δεν καταλαβαίνω είναι γιατί αισθάνονται τόσο περήφανες/-οι για τον εαυτό τους και μάλιστα σε σημείο που κάνουν παρέλαση στους δρόμους ίσα-ίσα για να κάνουν φιγούρα. Δεν νομίζω ότι υπάρχει κάτι για το οποίο αξίζει να νιώθεις περήφανη/-ος, όταν είσαι gay. Όλα αυτά μου φαίνονται υπερβολικά». Πώς αντιδράτε;

Προτεινόμενες ερωτήσεις που μπορείτε να θέσετε μετά το τέλος της δραματοποίησης των σεναρίων

- Πόσο εύκολο/δύσκολο είναι να αντιδράσει κανείς σε ένα τέτοιο σενάριο; Τι δυσκολίες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί/το σχολικό προσωπικό, όταν θα θελήσουν να παρέμβουν σε ένα παρόμοιο περιστατικό;
- Τι χρειάζεται να λαμβάνουμε υπόψη, όταν παρεμβαίνουμε σε τέτοια περιστατικά;
- Πώς μπορούμε να αποφασίσουμε ποιο βήμα είναι το πλέον επείγον, όταν παρεμβαίνουμε σε ένα τέτοιο περιστατικό;
- Τι σας άρεσε στις παρεμβάσεις που παρακολουθήσατε πριν από λίγο;
- Ποια στοιχεία από τις παρεμβάσεις που παρακολουθήσατε σας φάνηκαν ιδιαίτερα χρήσιμα; Θεωρείτε ότι ορισμένα από αυτά ήταν ιδιαίτερα λειτουργικά και αποτελεσματικά;
- Ποια στοιχεία, κατά τη γνώμη σας, θα έκαναν πιο αποτελεσματικές αυτές τις παρεμβάσεις; Υπάρχει κάτι που θα συμπληρώνατε ή θα κάνατε με διαφορετικό τρόπο;
- Πώς αισθάνθηκαν τα άτομα που υπέστησαν εκφοβισμό/διακρίσεις μετά από τις παρεμβάσεις που παρακολουθήσατε; Με ποιον τρόπο καλύφθηκαν οι ανάγκες που είχαν για ασφάλεια και συμπερίληψη; Υπάρχει κάτι άλλο που θα έκανε να αισθανθούν μεγαλύτερη ασφάλεια ή συμπερίληψη;
- Πιστεύετε ότι οι παρεμβάσεις που μόλις παρακολουθήσατε, μπορούν να εφαρμοστούν στο σχολείο που εργάζεστε; Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Πού μπορείτε να απευθυνθείτε για να λάβετε υποστήριξη, ώστε το σχολείο σας να γίνει πιο συμπεριληπτικό και ασφαλές;

Σχολικοί Σύμβουλοι

- Σε ένα από τα σχολεία της περιοχής σας, υπάρχει μία μαθήτρια που προέρχεται από μία «οικογένεια ουράνιο τόξο». Οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν ότι από τη στιγμή που οι συμμαθήτριες/-ές της το ανακάλυψαν, άρχισαν να την απομονώνουν εσκεμμένα από την παρέα τους. Αν και δεν της έχουν πει τίποτα για αυτό, είναι σαφές ότι είναι απόμακρες/-οι απέναντί της και απρόθυμες/-οι να συναναστραφούν μαζί της. Η οικογένειά της ανησυχεί πολύ, επειδή είναι πολύ στενοχωρημένη και κοντεύει να πάθει κατάθλιψη. Η/Ο διευθύντρια/-ής του σχολείου κάνει έκκληση σε εσάς για παρέμβαση. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση; Τι θα συνιστούσατε να κάνει το σχολείο για να χειριστεί κατάλληλα αυτό το περιστατικό;
- Στη διάρκεια μίας επιμόρφωσης που παρέχετε σε εκπαιδευτικούς σχετικά με τη διδασκαλία ενός μαθήματος για τις αλλαγές που συμβαίνουν κατά την εφηβεία, μία/ένας εκπαιδευτικός σας αναφέρει το εξής περιστατικό: «Στο σχολείο μας υπάρχει ένα κορίτσι που θέλει να γίνει αγόρι και μάλιστα έχει ξεκινήσει τη διαδικασία επαναπροσδιορισμού φύλου. Σε πρώτη φάση, εκφράζει την αλλαγή που θέλει να κάνει στον τρόπο ζωής του και στον τρόπο που ντύνεται. Σαν να μην έφταναν όλα αυτά, θέλει να χρησιμοποιεί τις τουαλέτες των αγοριών. Οι περισσότερες/-οι συνάδελφοι είναι υπέρ της άποψης ότι θα πρέπει να υποχρεώσουν το άτομο αυτό να συμπεριφέρεται «σύμφωνα με το πραγματικό του φύλο». Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;
- Σε ένα από τα σχολεία στα οποία εργάζεστε συνέβη ένα σοβαρό περιστατικό ομοφοβικού εκφοβισμού. Ένας δεκαεφτάχρονος μαθητής αποκάλυψε ότι είναι "gay" και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δεχθεί σωματική επίθεση από μία ομάδα συμμαθητών του στα αποδυτήρια. Μετά από αυτό το περιστατικό, έχασε τις/τους περισσότερες/-ους φίλες/-ους του και δέχθηκε επιπλέον απειλές. Εκτός από αυτό, η κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι του μαθητή είναι εξίσου δύσκολη. Έχασε τη μητέρα του στην τρυφερή ηλικία των 5 ετών και ο πατέρας του εργάζεται εδώ και χρόνια σε άλλη πόλη. Με λίγα λόγια, το αγόρι μεγάλωσε με τη φροντίδα της ηλικιωμένης γιαγιάς του. Η/Ο διευθύντρια/-ής του σχολείου απευθύνεται σε εσάς για να την/τον βοηθήσετε να παρέμβει σε αυτό το περιστατικό και να μεριμνήσει κατάλληλα για τον συγκεκριμένο μαθητή. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;

Ερωτήσεις προς διευκόλυνση των σχολικών συμβούλων

- Πώς αποφασίζετε ποιο βήμα είναι το πλέον επείγον, όταν σκέφτεστε να παρέμβετε σε ένα τέτοιο περιστατικό;
- Πώς δείχνετε ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη να αντιμετωπίσει η σχολική κοινότητα ένα τέτοιο περιστατικό;
- Ποια είναι η πιο αποτελεσματική στρατηγική για να εξασφαλίσετε την ουσιαστική δέσμευση του σχολείου να αντιδράσει απέναντι σε αυτό το περιστατικό (π.χ. κοινοί κανόνες θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς);

- Πώς μπορείτε να αντιμετωπίσετε αυτό το περιστατικό εάν δεν υπάρχει σχολική πολιτική για αυτό;
- Πώς μπορείτε να χειριστείτε το περιστατικό χρησιμοποιώντας μία μη ενοχοποιητική προσέγγιση (no-blame approach); Πώς θα μπορούσατε να εμπλέξετε σε αυτή την προσέγγιση τα άτομα που ασκούν εκφοβισμό (τις/τους εκφοβιστές), τα θύματα εκφοβισμού και τις/τους παρευρισκόμενες/-ους στο συγκεκριμένο περιστατικό;
- Τι ακριβώς κάνετε με τις/τους μαθήτριες/-ές που τηρούν εξαιρετικά αρνητική στάση απέναντι στα ΛΟΑΤΙ άτομα;
- Θα βάζατε τα άτομα που εκφοβίζουν, τα θύματα εκφοβισμού και τις/τους παρευρισκόμενες/-ους να συνεργαστούν από κοινού με στόχο να βελτιώσουν το κλίμα που επικρατεί στο σχολείο τους; Πώς θα μπορούσατε να εφαρμόσετε μια μη ενοχοποιητική στρατηγική σε περιστατικά που εκδηλώνονται σαφείς διακρίσεις σε βάρος άλλων;
- Με ποιον συμβολικό τρόπο μπορείτε να κάνετε τη διαφορετικότητα περισσότερο ορατή στο σχολείο (π.χ. στους διαδρόμους, στην τραπεζαρία, στην ιστοσελίδα του σχολείου κ.α.);
- Πώς μπορείτε να ευαισθητοποιήσετε το σχολικό προσωπικό, ώστε να δεσμευτεί να αντιμετωπίσει τον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό; Ποιες συγκεκριμένες ανάγκες του προσωπικού θεωρείτε ότι είναι πιο σημαντικές; Πώς θα βεβαιωθείτε ότι η/ο διευθύντρια/-ής του σχολείου έχει ένα σχέδιο που εξασφαλίζει τη δέσμευση εκ μέρους όλου του προσωπικού και ότι αυτό θα εφαρμοστεί;
- Σε ποιους μπορείτε να αναζητήσετε υποστήριξη (π.χ. γονείς, ηγετικά στελέχη της τοπικής κοινότητας κτλ.);
- Ποιες υπηρεσίες είναι διαθέσιμες;

Συμπληρωματικές προτάσεις

- Εργαστήριο με τίτλο «Θέατρο Φόρουμ» με βάση τα σενάρια της Δραστηριότητας Β που δεν θα χρησιμοποιηθούν.

5.8 Χρήσιμες πηγές

- Gkotonos, A., Mavrogiorgos, G., and Papaconstantinou, P. (2000) Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη. Εκδόσεις GUTENBERG
- "Education free from homophobia, heteronormativity and gender-based violence", Guide (2013). Published by 'Shield Against Homophobia in Education', Cyprus with the support of the Ministry of Education, the Commissioner of Children Rights and the Commissioner of Administration.
- Policy Document on preventing and combating homophobic and transphobic bullying in schools (2018). Network on Preventing and Combating Homophobic and Transphobic Bullying in schools, established under the HOMBAT program, Cyprus (2018)
- 'ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ για τη διαχείριση πρακτικών ζητημάτων που προκύπτουν στη Σχολική Ζωή, Πολύχρωμο Σχολείο, Αθήνα, Ελλάδα (2017)
- Tyler, K. (1998). A Comparison of the No Blame Approach to Bullying and the Ecosystemic Approach to Changing Problem Behaviour in Schools. Pastoral Care in Education, Volume 16, Number 1, pp. 26-32(7)
- Maines, B & Robinson G. (1994). The No Blame Approach to Bullying. A Paper presented to the British Association for the Advancement of Science 1994 Meeting 'Science in the World Around Us.' Psychology Section Coping with Challenging Behaviour

5.9 Βίντεο

- <https://www.youtube.com/watch?v=o6FWZ5Y-VOI> "Stonewall" campaign video
- https://www.youtube.com/watch?v=iWYqsaJk_U8 "It gets better" campaign video

Ενότητα 6: Προσωπική Δέσμευση

6.1 Περίληψη

Σε αυτή την ενότητα, οι συμμετέχουσες/-οντες αναστοχάζονται ως προς τις γνώσεις που αποκόμισαν κατά τη διάρκεια των εκπαιδεύσεων και σκέφτονται πώς θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν στην πράξη τις γνώσεις, τις δεξιότητες ή/και τις στάσεις που απέκτησαν για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Στην τελευταία αυτή ενότητα, είναι πολύ σημαντικό η/ο εκπαιδευτήρια/-ής να αφιερώσει επαρκή χρόνο για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες τόσο μέσω ομαδικής συζήτησης όσο και μέσω ερωτηματολογίων ατομικής και ανώνυμης συμπλήρωσης.

6.2 Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της Ενότητας, οι εκπαιδευόμενες/-οι θα είναι σε θέση:

- Να αναστοχαστούν για όσα συνέβησαν κατά τη διάρκεια της ημέρας και να ανταλλάξουν απόψεις όσον αφορά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολούθησαν και τη μαθησιακή τους εμπειρία.
- Να σκεφτούν και να δημιουργήσουν ένα πρόγραμμα που θα τις/τους βοηθήσει να αξιοποιήσουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις που απέκτησαν, ώστε να αντιμετωπίσουν και να δράσουν προληπτικά κατά του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο εργασιακό τους περιβάλλον.
- Να αντιληφθούν τη σημασία της αξιολόγησης μίας μαθησιακής εμπειρίας.
- Να αξιολογήσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολούθησαν προκειμένου να βελτιωθεί περαιτέρω.

6.3 Προτεινόμενη Στρατηγική Διδασκαλίας

Η στρατηγική διδασκαλίας που προτείνεται για την Ενότητα 6 θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Συμμετοχικές προσεγγίσεις, όπως ασκήσεις αναστοχασμού,
- Ασκήσεις αυτοδιδασκαλίας, και
- Ανταλλαγή απόψεων

6.4 Διδακτικά Εργαλεία (υπό δοκιμή)

Τα διδακτικά εργαλεία που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την ενότητα είναι τα εξής:

- Ατομικός αναστοχασμός μέσω της χρήσης ενός σχήματος και προσχεδιασμένων ερωτήσεων με στόχο τη δημιουργία ενός προγράμματος προσωπικής δέσμευσης
- Ομαδικός αναστοχασμός
- Συμπλήρωση ερωτηματολογίων αξιολόγησης

6.5 Δομή Ενότητας:

Υποενότητα #.1:

Προσωπική δέσμευση – 30 λεπτά

Υποενότητα #.2:

Διαμορφωτική και συνολική αξιολόγηση – 10 λεπτά

Υποενότητα #.3:

Συναισθηματική αξιολόγηση – 20 λεπτά

6.6 Υποενότητα #.1: Προσωπική δέσμευση

Μέθοδος διδασκαλίας: Γραφείο «προσωπικών δεσμεύσεων»

Περίληψη: Η δραστηριότητα αυτή βοηθά τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να εστιάσουν στις προσωπικές τους δεσμεύσεις ακολουθώντας ένα πρότυπο με συγκεκριμένη διάρθρωση (εικόνα γραφείου με ομαδοποιημένες ερωτήσεις).

Ομάδα-στόχου:

1. Μελλοντικές/-οί εκπαιδευτριες/-ές: σχολικοί σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες ΜΚΟ, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

2. Εκπαιδευτικοί

Διδακτικοί στόχοι: Οι συμμετέχουσες/-οντες αναστοχάζονται ως προς τις γνώσεις που αποκόμισαν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων και δημιουργούν ένα προσχέδιο με ενέργειες που θα μπορούσαν να κάνουν για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού μετά το τέλος του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 30 λεπτά

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι αρκετά άδεια, ώστε οι συμμετέχουσες/-οντες να μπορούν να μετακινήσουν εύκολα τις καρέκλες τους. Μπορείτε, αν θέλετε, να επιλέξετε μερικά κομμάτια χαλαρωτικής μουσικής ως μουσική υπόκρουση κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων αξιολόγησης του προγράμματος από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες.

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής **βγάζει φωτοτυπίες**, προβάλλει σε οθόνη ή σχεδιάζει την εικόνα του γραφείου που περιλαμβάνεται στο παρόν αναλυτικό πρόγραμμα του έργου HOMBAT.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
3 λεπτά	Επεξήγηση της μεθόδου	Φωτοτυπίες της εικόνας του γραφείου για όλες/-ους τις/τους εκπαιδευόμενες/-ους
17 λεπτά	Χρόνος για τη συμπλήρωση του σχεδίου με τις προσωπικές δεσμεύσεις των συμμετεχουσών/-όντων	Φωτοτυπίες της εικόνας του γραφείου, στίλο
10 λεπτά	Ανατροφοδότηση από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας	
	Συμπληρωματικές προτάσεις: Ανταλλαγή προγραμμάτων προσωπικής δέσμευσης και παροχή ανατροφοδότησης σε ομάδες των 2, 4 ατόμων ή και στο πλαίσιο ολόκληρης της ομάδας των συμμετεχουσών/-όντων.	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

(3 λεπτά) Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής εξηγεί στις/στους συμμετέχουσες/-οντες το περιεχόμενο της δραστηριότητας: «Θα μοιράσω σε όλες/-ους σας ένα φυλλάδιο με ένα σχέδιο. Όπως θα δείτε, είναι ένα γραφείο με συρτάρια πάνω στο οποίο υπάρχει ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής, ενώ πάνω από το γραφείο υπάρχει ένας πίνακας. Σε κάθε σημείο του σχεδίου υπάρχουν ερωτήσεις που σχετίζονται με τις προσωπικές σας δεσμεύσεις για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία καθώς και τη μετάδοση σχετικών γνώσεων σε άλλες/-ους εκπαιδευτικούς. Θα έχετε 15 λεπτά στη διάθεσή σας για να σκεφτείτε τι θα θέλατε να έχετε κάνει μέσα στον επόμενο μήνα, χρόνο κτλ. και ποιες άλλες πληροφορίες, δεξιότητες κτλ. χρειάζεται να αποκτήσετε για να υλοποιήσετε το πρόγραμμα δεσμεύσεων που έχετε στο μυαλό σας». Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής ζητά από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να γράψουν απαντήσεις πάνω στο σχέδιο λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες διευκρινιστικές ερωτήσεις που θα τους δώσουν.

(17 λεπτά) Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής δίνει χρόνο στις/στους συμμετέχουσες/-οντες για να γράψουν τις προσωπικές τους δεσμεύσεις πάνω στο σχέδιο σύμφωνα με τις παρακάτω ερωτήσεις:

Ερωτήσεις για τις/τους σχολικούς συμβούλους:

Γραφείο: Τι σκοπεύω να κάνω μέσα στον επόμενο μήνα σχετικά με την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού;

Η/Υ: Ποιες πληροφορίες πρέπει να αναζητήσω ή ποιες δεξιότητες πρέπει να καλλιεργήσω για να νιώθω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση όταν επιμορφώνω εκπαιδευτικούς πάνω στο θέμα της αντιμετώπισης και της πρόληψης του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού; Τι είδους βοήθεια χρειάζομαι (εκπαιδευτικό υλικό, πηγές κτλ.);

Συρτάκια 1 και 2: Ποια είναι τα σχέδιά μου για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία; Πότε σκέφτομαι να τα υλοποιήσω;

Πίνακας πάνω από τον Η/Υ: Ποια είναι τα σχέδιά μου για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο χώρο της εκπαίδευσης; Πότε σκέφτομαι να τα υλοποιήσω;

Ερωτήσεις για τις/τους εκπαιδευτικούς:

Γραφείο: Τι σκοπεύω να κάνω στην καθημερινή μου ζωή για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού;

Η/Υ: Ποιες πληροφορίες πρέπει να αναζητήσω ή ποιες δεξιότητες πρέπει να καλλιεργήσω για να νιώθω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, όταν επιμορφώνω άλλες/-ους εκπαιδευτικούς πάνω στο θέμα της αντιμετώπισης και της πρόληψης του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού; Τι είδους βοήθεια χρειάζομαι (εκπαιδευτικό υλικό, πηγές κτλ.);

Πίνακας πάνω από τον Η/Υ: Ποια είναι τα σχέδιά μου για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο χώρο της εκπαίδευσης; Πότε σκέφτομαι να τα υλοποιήσω;

Συρτάρια 1 και 2: Ποια είναι τα σχέδιά μου για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο σχολείο που εργάζομαι; Πότε σκέφτομαι να τα υλοποιήσω;

(10 λεπτά) Ανατροφοδότηση για το ενδεικτικό πρόγραμμα προσωπικών δεσμεύσεων

Πρώτος γύρος ανατροφοδότησης: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής καλεί τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να επιστρέψουν στον κύκλο που είχαν σχηματίσει στην αρχή με τα εξής λόγια: «Επιστρέψαμε, λοιπόν, στον αρχικό μας κύκλο. Φανταστείτε ότι αυτός είναι ένας κύκλος αλληλοϋποστήριξης. Τώρα, θα ήθελα να σας ζητήσω να δώσετε στο άτομο που κάθεται ακριβώς αριστερά σας το πρόγραμμα προσωπικών δεσμεύσεων που γράψατε η καθεμιά και ο καθένας. Το άτομο που θα πάρει στα χέρια του το πρόγραμμά σας θα γράψει με τη σειρά του σχόλια, προτάσεις και ό,τι άλλο τυχόν θα έκανε αλλά και πώς θα το έκανε. Επίσης, αν θέλετε, μπορείτε να γράψετε εκφράσεις υποστήριξης και ευχές. Ο λόγος που παρέχουμε ανατροφοδότηση σε ένα άτομο είναι για να ενθαρρύνουμε και να υποστηρίξουμε την προσπάθεια που έκανε. Έχετε στη διάθεσή σας 5 λεπτά για αυτή την εργασία».

Δεύτερος γύρος ανατροφοδότησης: «Δώστε το πρόγραμμα προσωπικών δεσμεύσεων που γράψατε σε ένα άλλο άτομο που κάθεται στα αριστερά σας. Ο ρόλος που θα αναλάβει θα είναι ο ίδιος με αυτόν του ατόμου στον πρώτο γύρο ανατροφοδότησης».

Συμπληρωματικές προτάσεις: Αν έχετε περισσότερο ελεύθερο χρόνο να ασχοληθείτε με την υποεπινότητα της προσωπικής δέσμευσης, θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε μία άλλη μέθοδο για να απαντήσετε στις ερωτήσεις των συμμετεχουσών/-όντων που σχετίζονται με τις συμπληρωματικές πληροφορίες και την υποστήριξη που νιώθουν ότι έχουν ανάγκη. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω ομαδικής εργασίας, δηλαδή να γράψουν οι συμμετέχουσες/-οντες σε κόλλες Α4 συγκεκριμένες πληροφορίες, δεξιότητες ή στήριξη που χρειάζονται και να τις/τους ζητήσετε να εργαστούν σε ομάδες και να σκεφτούν μαζί ιδέες σχετικά με το πού μπορούν να αναζητήσουν συγκεκριμένες πληροφορίες, πώς μπορούν να αποκτήσουν συγκεκριμένες δεξιότητες και πώς μπορούν να ξεπεράσουν τους ενδιασμούς τους.

Συμβουλή προς τις/τους εκπαιδευτριες/-ές: Αν και αυτή είναι η τελευταία ενότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος, είναι πολύ σημαντική. Σε αυτό το σημείο, οι συμμετέχουσες/-οντες έχουν την ευκαιρία να αναστοχαστούν ως προς τις γνώσεις που αποκόμισαν και να συνειδητοποιήσουν ποιες από αυτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν στην καθημερινή τους ζωή και εργασία. Επομένως, μην βιαστείτε να παραλείψετε αυτή την ενότητα, αλλά να δώσετε επαρκή χρόνο στις/στους εκπαιδευόμενες/-ους, ώστε να σκεφτούν τι θα μπορούσαν να κάνουν σχετικά με την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού μόλις επιστρέψουν στη δουλειά τους.

6.7 Υποενότητα #.2:

Διαμορφωτική και συνολική αξιολόγηση για σχολικούς συμβούλους

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής διαβάξει με προσοχή τα ερωτηματολόγια διαμορφωτικής και συνολικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού προγράμματος που παρατίθενται παρακάτω και τα εκτυπώνει για να τα συμπληρώσουν οι συμμετέχουσες/-οντες. Αν το επιθυμεί, μπορεί να επιλέξει μερικά κομμάτια χαλαρωτικής μουσικής ως μουσική υπόκρουση κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.

Για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων διαμορφωτικής και συνολικής αξιολόγησης θα χρειαστούν 10-15 λεπτά. Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να τονίσει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες πόσο σημαντικά είναι για αυτήν/-όν τα σχόλια και οι παρατηρήσεις τους, καθώς θα την/τον βοηθήσει να βελτιώσει όχι μόνο το συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης αλλά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που θα αναπτύξει στο μέλλον. Το καλύτερο θα ήταν να συγκεντρώσει τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης αμέσως μετά το τέλος της εκπαίδευσης και όχι αργότερα π.χ. μέσω του διαδικτύου, πρώτον, διότι είναι δύσκολο να λάβετε απαντήσεις από όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και δεύτερον, επειδή η εμπειρία τους από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα είναι η πλέον πρόσφατη.

Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής θα πρέπει να ζητήσει ευγενικά από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να δώσουν όσο το δυνατόν πιο ειλικρινείς απαντήσεις κατά την αξιολόγηση του προγράμματος. Η αξιολόγηση χωρίζεται σε δύο μέρη: (α) η διαμορφωτική αξιολόγηση (Ερωτηματολόγιο Διαμορφωτικής Αξιολόγησης, **Παράρτημα 6I**) αναφέρεται στη χρησιμότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος και (β) η συνολική αξιολόγηση (Ερωτηματολόγιο Συνολικής Αξιολόγησης, **Παράρτημα 6II**) στις γνώσεις που απέκτησαν οι συμμετέχοντες κατά τη διάρκεια παρακολούθησης του προγράμματος.

Μπορείτε να βρείτε το ερωτηματολόγιο διαμορφωτικής αξιολόγησης εντός του εγχειριδίου, καθώς και ένα προσχέδιο του ερωτηματολογίου συνολικής αξιολόγησης. Σε κάθε περίπτωση, μελετήστε προσεκτικά και τα δύο ερωτηματολόγια και επιλέξτε τις ερωτήσεις εκείνες που θεωρείτε καταλληλότερες για την ομάδα σας, ενώ, αν το κρίνετε απαραίτητο, διατυπώστε τις με συντομότερο τρόπο.

Στόχος της συνολικής αξιολόγησης του προγράμματος από σχολικούς συμβού-

λους είναι να εκτιμήσει σε ποιο βαθμό οι συμμετέχουσες/-οντες στο πρόγραμμα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό, τις συνέπειες που έχει, όπως και αν γνωρίζουν πώς να δημιουργήσουν ένα ασφαλές περιβάλλον στο σχολείο. Εκτός από αυτά, αποβλέπει στο να εκτιμήσει σε ποιο βαθμό οι συμμετέχουσες/-οντες έχουν κατανοήσει πώς να διεξάγουν επιμορφωτικά σεμινάρια πάνω σε ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα που εγείρουν ποικίλα συναισθήματα.

6.8 Υποενότητα #.3:

Διαμορφωτική και συνολική αξιολόγηση για εκπαιδευτικούς

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδύτρια/-ής διαβάζει με προσοχή τα ερωτηματολόγια διαμορφωτικής και συνολικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού προγράμματος που παρατίθενται παρακάτω και τα εκτυπώνει για να τα συμπληρώσουν οι συμμετέχουσες/-οντες. Αν το επιθυμεί, μπορεί να επιλέξει μερικά κομμάτια χαλαρωτικής μουσικής ως μουσική υπόκρουση κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.

Για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων διαμορφωτικής και συνολικής αξιολόγησης θα χρειαστούν 10-15 λεπτά. Η/Ο εκπαιδύτρια/-ής θα πρέπει να τονίσει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες πόσο σημαντικά είναι για αυτήν/-όν τα σχόλια και οι παρατηρήσεις τους, καθώς θα την/τον βοηθήσει να βελτιώσει όχι μόνο το συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης αλλά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που θα αναπτύξει στο μέλλον. Το καλύτερο θα ήταν να συγκεντρώσει τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης αμέσως μετά το τέλος της εκπαίδευσης και όχι αργότερα π.χ. μέσω του διαδικτύου, πρώτον, διότι είναι δύσκολο να λάβετε απαντήσεις από όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες και δεύτερον, επειδή η εμπειρία τους από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα είναι η πλέον πρόσφατη.

Η/Ο εκπαιδύτρια/-ής θα πρέπει να ζητήσει ευγενικά από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να δώσουν όσο το δυνατόν πιο ειλικρινείς απαντήσεις κατά την αξιολόγηση του προγράμματος. Η αξιολόγηση χωρίζεται σε δύο μέρη: (α) η διαμορφωτική αξιολόγηση (Ερωτηματολόγιο Διαμορφωτικής Αξιολόγησης, **Παράρτημα 6I**) αναφέρεται στη χρησιμότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος και (β) η συνολική αξιολόγηση (Ερωτηματολόγιο Συνολικής Αξιολόγησης, **Παράρτημα 6II**) στις γνώσεις που απέκτησαν οι συμμετέχουσες/-οντες κατά τη διάρκεια παρακολούθησης του προγράμματος.

Μπορείτε να βρείτε το ερωτηματολόγιο διαμορφωτικής αξιολόγησης εντός του εγχειριδίου, καθώς και ένα προσχέδιο του ερωτηματολογίου συνολικής αξιολόγησης. Σε κάθε περίπτωση, μελετήστε προσεκτικά και τα δύο ερωτηματολόγια και επιλέξτε τις ερωτήσεις εκείνες που θεωρείτε καταλληλότερες για την ομάδα σας, ενώ, αν το κρίνετε απαραίτητο, διατυπώστε τις με συντομότερο τρόπο.

Στόχος της συνολικής αξιολόγησης του προγράμματος από σχολικούς συμβούλους είναι να εκτιμήσει σε ποιο βαθμό οι συμμετέχουσες/-οντες στο πρόγραμμα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό, τις συνέπειες που έχει, όπως και αν γνωρίζουν πώς να δημιουργήσουν ένα ασφαλές περιβάλλον στο σχολείο.

Παραρτήματα: Ερωτηματολόγια διαμορφωτικής και συνολικής αξιολόγησης

6.9 Υποενότητα #.3:

Συναισθηματική αξιολόγηση

Μέθοδος διδασκαλίας: Συναισθηματική αξιολόγηση

Ομάδα-στόχου:

3. Μελλοντικές/-οί εκπαιδευτριες/-ές: σχολικοί σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες ΜΚΟ, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί, εκπαιδευτριες/-ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και λοιπές/-οί επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης.

4. Εκπαιδευτικοί

Διδακτικοί στόχοι: Λήψη ανατροφοδότησης από την ομάδα των συμμετεχουσών/-όντων, κατανόηση των σημείων που χρήζουν βελτίωσης σε μετέπειτα εκπαιδεύσεις και ανταλλαγή απόψεων σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολούθησαν.

Μέγεθος ομάδας: 10-30 άτομα

Διάρκεια: 20 λεπτά (Να έχετε υπόψη ότι αν η ομάδα σας είναι μεγαλύτερη ενδεχομένως θα χρειαστείτε λίγο περισσότερο χρόνο.)

Καθορισμός απαιτήσεων χώρου και υλικοτεχνικού εξοπλισμού: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής τοποθετεί τις καρτέκλες στην αίθουσα σε σχήμα κύκλου χωρίς να παρεμβάλλονται φυσικά εμπόδια (π.χ. θρανία). Επιπλέον, θα πρέπει να φροντίσει, ώστε όλες/-οι οι συμμετέχουσες/-οντες να λάβουν μέρος στη διαδικασία της συναισθηματικής αξιολόγησης.

Προετοιμασία: Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής κρατάει στο χέρι του ένα μικρό παιχνίδι ή ένα μπαλάκι.

Χρονοδιάγραμμα:

Διάρκεια	Δραστηριότητα	Εκπαιδευτικό υλικό
2 λεπτά	Επεξήγηση της δραστηριότητας	Καρτέκλες τοποθετημένες σε κύκλο
18 λεπτά	Ανταλλαγή ατομικών αναστοχασμών	

Αναλυτικές οδηγίες για τη δραστηριότητα:

(2 λεπτά) Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής λέει στις/στους συμμετέχουσες/-οντες τα εξής λόγια: «Σε αυτό το σημείο, το εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα έφθασε στο τέλος του. Αναμφίβολα, ήταν μία παραγωγική διαδικασία. Είχαμε την ευκαιρία να προβληματιστούμε ως προς τις προσωπικές μας στάσεις και αντιλήψεις, να κάνουμε αυτοανάλυση, να μελετήσουμε το σχολικό περιβάλλον και γενικά, να μάθουμε η/ο μία/ένας από την/τον άλλη/-ο. Εδώ, έχω στα χέρια μου ένα παιχνίδι/μπαλάκι που συμβολίζει κάτι που θα μας μείνει, όταν τελειώσει το μάθημα και φύγουμε από την αίθουσα. Θα ήθελα, λοιπόν, να μου πείτε η/ο κάθεμια/καθένας 1-2 προτάσεις που θα αναφέρονται σε σκέψεις, συναισθήματα, γνώσεις που αποκομίσατε από τη σημερινή μας εκπαιδευτική συνάντηση». Η/Ο εκπαιδευτρια/-ής ζητά από τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να μοιραστούν τις προτάσεις που θα σχηματίσουν με την υπόλοιπη ομάδα. Η συναισθηματική αξιολόγηση βοηθά τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να αναστοχαστούν με κριτικό πνεύμα την εμπειρία τους. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να πραγματοποιείται σε ένα ασφαλές περιβάλλον που θα επιτρέπει στα άτομα να αναστοχαστούν με ειλικρίνεια χωρίς διακοπές ή επεξηγήσεις των αναστοχασμών τους.

(18 λεπτά) Ανταλλαγή ατομικών αναστοχασμών Δεν έχει σημασία ποια/-ος θα ξεκινήσει πρώτη/-ος τον κριτικό της/του αναστοχασμό, αλλά να εκφράσουν όλες/-οι οι συμμετέχουσες/-οντες την άποψή τους. Επομένως, μη διστάσετε να απευθυνθείτε προσωπικά σε όσους συμμετέχουσες/-οντες είναι περισσότερο ήσυχες/-οι ή/και χαμηλών τόνων και να τις/τους ζητήσετε να σας πουν τι αποκόμισαν από τη σημερινή εκπαίδευση.

Μετά από αυτό, η/ο εκπαιδευτρια/-ής ευχαριστεί τις/τους συμμετέχουσες/οντες για την ειλικρίνεια, τη συνεργασία και τη συνεισφορά τους στο πρόγραμμα, ενώ παράλληλα, εκφράζουν τις προσωπικές τους σκέψεις και συναισθήματα.

Κλείσιμο: Για μία τελευταία φορά, η/ο εκπαιδευτρια/-ής επαναλαμβάνει τις ευχαριστίες της/του προς όλες/-ους για τον εντατικό τρόπο με τον οποίο εργάστηκαν κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, την ανταλλαγή των προσωπικών τους εμπειριών και γνώσεων στο πλαίσιο της ομάδας αλλά και την προθυμία τους να συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός ασφαλέστερου περιβάλλοντος στο σχολείο. Στο τέλος, υπενθυμίστε τους ότι ακόμη και αν μπορέσουν να αντιδράσουν έστω και σε ένα περιστατικό ομοφοβικού και τρανσφοβικού (ΟΤ) εκφοβισμού, παρεμβαίνοντας στην πράξη, υποστηρίζοντας το θύμα ή αντιδρώντας στα ομοφοβικά/τρανσφοβικά σχόλια μιας/ενός συναδέλφου, θα έχουν κάνει ένα μεγάλο βήμα για τη δημιουργία ενός σχολικού περιβάλλοντος που θα παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια σε όλες/-ους τις/τους μαθήτριες/-ές χωρίς αποκλεισμούς.

6.10 Παραρτήματα

6.10.1 Παράρτημα 6I: Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Πώς θα βαθμολογούσατε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα;					
Πώς θα βαθμολογούσατε τη διάρκεια που είχε κάθε διδακτική ενότητα;					
Πώς σας φάνηκαν οι μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των εκπαιδεύσεων;					
Υπήρχε αρκετός χρόνος για να εκφράσετε τις απορίες σας;					
Θεωρείτε ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ήταν ενδιαφέρον και σχετικό με το επάγγελμά σας;					
Πιστεύετε ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα σας βοηθήσει στο μέλλον να αντιμετωπίσετε με επιτυχία αντίστοιχα περιστατικά στον χώρο που εργάζεστε;					
Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σας έχει βοηθήσει να ενισχύσετε τις δεξιότητές σας και γενικά, την ικανότητά σας:					
Να αντιμετωπίζετε περιστατικά εκφοβισμού;					
Να αντιμετωπίζετε περιστατικά ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού;					
Να αντιμετωπίζετε τον σεξισμό και τις ανισότητες λόγω φύλου;					
Να αναγνωρίζετε ετεροκανονικές αντιλήψεις και στερεότυπα;					
Να κατανοείτε τον αντίκτυπο που έχουν οι ετεροκανονικές αντιλήψεις και συμπεριφορές στη ζωή των μαθητών/-τριών;					

Θα προτεινάτε σε άλλους το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; **Ναι** / **Όχι**

Συμπληρωματικά σχόλια (π.χ. υπήρχε κάτι που θεωρείτε ότι έλειπε από τις εκπαιδεύσεις ή κάτι που σας άρεσε ιδιαίτερα; Μπορείτε να συνεχίσετε να γράφετε στην πίσω σελίδα του εντύπου)

Σας ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας!

6.10.2 Παράρτημα 6II: Συνολική Αξιολόγηση

1. Να υπογραμμίσετε στην παρακάτω λίστα τα χαρακτηριστικά που μπορούν να βοηθήσουν στη διατήρηση μίας λειτουργικής ομάδας:

- Μη επικριτική στάση
- Σεβασμός
- Ενεργός συμμετοχή όλων των μελών
- Εχεμύθεια
- Συγχρονισμός
- Αωνυμία
- Κοινή στάση
- Αποδοχή

2. Να σημειώσετε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

Προτάσεις	Συμφωνώ	Διαφωνώ
Δεν είναι ευθύνη του σχολείου να διδάσκει τις/τους μαθήτριες/-ές να έχουν σεβασμό, ανεκτικότητα και καλούς τρόπους. Είναι ευθύνη των οικογενειών των μαθητριών/-ών.		
Το σχολικό προσωπικό συνήθως μεταφέρει τις προσωπικές του αξίες και προκαταλήψεις στην τάξη.		
Οι βασικοί κανόνες σχετίζονται με το μάθημα της αγωγής του πολίτη.		
Οι μαθήτριες/-ές είναι αναγκαίο να γνωρίζουν τους σχολικούς κανόνες.		
Δεν έχει σημασία πότε θα διδαχθούν οι βασικοί κανόνες.		
Οι αξίες που πρεσβεύει το σχολείο αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των μαθητριών/-ών και των εκπαιδευτικών.		
Οι αξίες που πρεσβεύει το σχολείο θα πρέπει να επιβεβαιώνονται εκ νέου κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.		
Το σχολείο είναι ένας χώρος για ενημερωτικές και ανοιχτές συζητήσεις.		

3. Να σημειώσετε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

	Προτάσεις	Συμφωνώ	Διαφωνώ
A.	Ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός επηρεάζει τις/τους μαθήτριες/-ές και τα μέλη της σχολικής κοινότητας που δεν είναι ΛΟΑΤΙ.		
B.	Κάποιες/-οι μαθήτριες/-ές ζητούν συχνά από άλλες/-ους συμμαθήτριες/-ές τους «να/να μην συμπεριφέρονται σαν αγόρια/κορίτσια».		
Γ.	Οι κοινωνικοί ρόλοι που αποδίδουμε στις γυναίκες και τους άνδρες αντίστοιχα ασκούν επίδραση στον σχολικό εκφοβισμό.		
Δ.	Τα άτομα που συμμετέχουν στα Φεστιβάλ Υπερηφάνειας (PRIDE) εκφράζουν την ελευθερία του συναθροίζεσθαι διεκδικώντας ίσα δικαιώματα.		
Ε.	Η ομοφυλοφιλία δεν θεραπεύεται, διότι δεν είναι ασθένεια.		

4. Να εξηγήσετε τι θα λέγατε σε μία/έναν μαθήτριά/-ή αν σας ρωτούσε: «Πώς γίνεται ένα παιδί να έχει γονείς του ίδιου φύλου;»

---

5. Να σημειώσετε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται στον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό.

	Προτάσεις	Συμφωνώ	Διαφωνώ
A.	Ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός είναι σκόπιμος.		

Β.	Ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός είναι ένα μεμονωμένο περιστατικό.		
Γ.	Ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στο θύμα.		
Δ.	Τα άτομα που ασκούν εκφοβισμό («νταήδες») προέρχονται συνήθως από φτωχές οικογένειες, με αποτέλεσμα να μην έχουν καλά πρότυπα συμπεριφοράς.		
Ε.	Ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός μπορεί να δημιουργήσει μακροπρόθεσμα προβλήματα στο άτομο που εκφοβίζεται.		
ΣΤ.	Ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός μπορεί να εκφραστεί με αρνητικά σχόλια γενικά προς τα ΛΟΑΤΙ άτομα χωρίς να απευθύνεται συγκεκριμένα σε κάποιο άτομο στην τάξη ή στο σχολείο.		

6. Να δώσετε παραδείγματα ορισμένων από τις μορφές με τις οποίες μπορεί να εκδηλωθεί ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός.

π.χ. ανέκδοτα

---

7. Υποθέστε ότι είστε ένα ΛΟΑΤΙ παιδί και βιώνετε ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό στο σχολείο. Πώς νομίζετε ότι θα νιώθατε;

---

8. Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το πιο αποτελεσματικό μέτρο για τη βελτίωση του κοινωνικού κλίματος που επικρατεί στο σχολείο; (Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις και να προσθέσετε και μία δική σας απάντηση.)

- Εκπαίδευση από τα ίδια τα ΛΟΑΤΙ άτομα (π.χ. ομοφυλόφιλοι, λεσβίες, τρανς, ίντερσεξ)
- ένα σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών στο οποίο θα δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε ΛΟΑΤΙ ζητήματα ανά τακτά χρονικά διαστήματα.
- από κοινού συμφωνία με τις/τους μαθήτριες/-ές σε θέματα θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς μέσα στις τρεις πρώτες εβδομάδες του σχολικού έτους
- ένας αποτελεσματικός μηχανισμός όχι μόνο για πρόληψη του εκφοβισμού αλλά και για παρέμβαση στο πρόβλημα αυτό
-

9. Γιατί είναι σημαντικό να θέσουμε σαφείς στόχους όσον αφορά τη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για τις/τους ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές;

- Οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές θέλουν να γνωρίζουν τις προθέσεις σας.
- Μόνο οι σαφείς στόχοι μπορούν να αξιολογηθούν και κατ' επέκταση, θα σας βοηθήσουν να καταλάβετε αν ήταν επιτυχής η στοχοθεσία σας.
- Η κοινωνική συμπεριφορά συνήθως δεν διδάσκεται αναλυτικά ή δεν αξιολογείται στο σχολείο.

10. Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος αντίδρασης απέναντι σε ομοφοβικές υβριστικές εκφράσεις;

- Να πείτε στην/στον μαθήτριά/-ή -θύμα της λεκτικής επίθεσης να μη δίνει σημασία σε τέτοιους υβριστικούς χαρακτηρισμούς.
- Να θυμώσετε πολύ και να δείξετε ότι αναστατωθήκατε.
- Να επισημάνετε με παιδαγωγικό τρόπο στις/στους μαθήτριες/-ές σας ότι αυτού του είδους οι υβριστικές εκφράσεις δεν είναι αποδεκτές.

11. Να σημειώσετε αν οι παρακάτω προτάσεις είναι Σωστές ή Λάθος:

Προτάσεις	Σωστό	Λάθος
Ένα συμπεριληπτικό σχολείο αναγνωρίζει, αποδέχεται και καταβάλλει προσπάθειες για να φιλοξενήσει ποικίλες ανθρώπινες εμπειρίες, όπως αυτές των ΛΟΑΤΙ ατόμων.		
Ένα μη-συμπεριληπτικό σχολείο μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της αντοχής των ΛΟΑΤΙ ατόμων.		

Ένα συμπεριληπτικό σχολείο δεν συμβάλλει στη βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων των μαθητριών/-ών.		
Η κοινωνική απόσταση που υπάρχει μεταξύ ΛΟΑΤΙ και ετεροφυλόφιλων μαθητριών/-ών αιτιολογεί σε μεγάλο βαθμό τον στιγματισμό της πρώτης ομάδας.		
Όταν οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων εκπαιδευτικό υλικό που συμπεριλαμβάνει τη ΛΟΑΤΙ κοινότητα ή συντάσσουν σχετικά σχέδια μαθήματος, στέλνουν ένα θετικό μήνυμα προς τις/τους μαθήτριες/-ές τους.		
Οι ΛΟΑΤΙ μαθήτριες/-ές συμπεριλαμβάνονται, χωρίς αποκλεισμούς, σε μία σχολική μονάδα, όταν οι συνθήκες που επικρατούν τους επιτρέπουν να εκφράσουν πλήρως την ταυτότητά τους.		
Η συμπερίληψη των ΛΟΑΤΙ ατόμων στο σχολείο θέτει σε κίνδυνο την εκπαίδευση των υπόλοιπων μαθητριών/-ών».		
Οι προσωπικές απόψεις των εκπαιδευτικών μπορούν να βλάψουν ή να προκαλέσουν θλίψη στις/στους μαθήτριες/-ές τους ή ακόμη και να επηρεάσουν αρνητικά την εκπαίδευσή τους.		

12. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

- A. Με ποιον/ποιους τρόπο/-ους μία προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα θα μπορούσε να συμβάλει στην αντιμετώπιση του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στο σχολείο;

- B. Να αναφέρετε μερικές πτυχές του κρυφού αναλυτικού προγράμματος που θα μπορούσαν να αποτελούν εκδηλώσεις ετεροκανονικών αντιλήψεων στο σχολείο.

- 13. Να σημειώσετε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται στον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό.**

	Προτάσεις	Συμφωνώ	Διαφωνώ
A.	Οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευθύνη να αντιδρούν, όταν εκδηλώνονται περιστατικά ομοφοβίας ή ομοφοβικός εκφοβισμός στο σχολείο.		
B.	Δεν είναι ευθύνη των εκπαιδευτικών να διδάσκουν για το φύλο και τη σεξουαλικότητα.		
Γ.	Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εστιάζουν κυρίως στην ποιότητα των μαθημάτων τους και να αποφεύγουν να θίγουν αμφιλεγόμενα ζητήματα (π.χ. σεξουαλική ποικιλομορφία).		
Δ.	Η αντιμετώπιση του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού είναι η ίδια με όλες τις άλλες μορφές εκφοβισμού.		

Ε.	Το φαινόμενο του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο όταν το σχολείο εφαρμόζει πολιτική κατά του εκφοβισμού.		
ΣΤ.	Είναι περισσότερο ωφέλιμο για τα θύματα του ομοφοβικού και του τρανσφοβικού εκφοβισμού να αναλάβουν μόνα τους την πρωτοβουλία να αντιδράσουν ενάντια σε αυτό το φαινόμενο, ούτως ώστε να νιώσουν περισσότερο δυνατά.		
Ζ.	Τα άτομα που ασκούν εκφοβισμό («οι νταήδες») θα πρέπει να τιμωρούνται, ούτως ώστε να μην επαναλάβουν τις ίδιες ή παρόμοιες πράξεις.		

14. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος λογοτεχνίας, μία/ένας μαθήτρια/-ής αστειεύεται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό της/του συγγραφέα/ποιητή. Πώς αντιδράτε;

---

15. Πλησιάζετε μία/έναν μαθήτριά/-ή σας για να τη/τον ρωτήσετε, γιατί το τελευταίο διάστημα απουσιάζει τόσο συχνά από το σχολείο. Σας απαντά ότι εδώ και έναν μήνα δέχεται εκφοβισμό από μία ομάδα συμμαθητριών/-ών της/του. Πιο συγκεκριμένα, της/του εκτοξεύουν ομοφοβικούς υβριστικούς χαρακτηρισμούς και μερικές φορές την/τον σπρώχνουν. Τι θα κάνατε σε αυτή την περίπτωση;

---

16. Να σημειώσετε «Ναι» ή «Όχι» στις παρακάτω προτάσεις.

Προτάσεις		Ναι	Όχι
A.	Σκοπεύω να χρησιμοποιήσω τις γνώσεις που απέκτησα κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, ώστε να αντιδρώ σε ομοφοβικά και τρανσφοβικά σχόλια που συναντώ στην καθημερινή μου ζωή.		
B.	Σκοπεύω να μοιραστή την εμπειρία της εκπαίδευσης και να μιλήσω για τον ομοφοβικό και τον τρανσφοβικό εκφοβισμό με τις/τους συναδέλφους μου.		
Γ.	Δεν έχω πλέον ενδοιασμούς να θίξω το ζήτημα του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού στις/στους συναδέλφους μου και στη/στον διευθύντρια/-ή του σχολείου.		
Δ.	Νιώθω έτοιμη/-ος να αντιδράσω επί τόπου σε περίπτωση που εκδηλωθεί ομοφοβικός ή/και τρανσφοβικός εκφοβισμός στο σχολείο.		
Ε.	Σκοπεύω να οργανώσω και να αφιερώσω μία ενότητα για τη σεξουαλική διαφορετικότητα και τις «οικογένειες ουράνιο τόξο» είτε στο πλαίσιο του μαθήματος που διδάσκω είτε στο πλαίσιο άλλων σχολικών δραστηριοτήτων.		

Σας ευχαριστούμε για τον χρόνο που αφιερώσατε για να αξιολογήσετε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Τα σχόλιά σας είναι πολύ σημαντικά για εμάς.

Flombät

Funded by the European Union's
Rights, Equality and Citizenship
Programme (2014-2020)